

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA
KURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

FERHAT GEZER

İSTANBUL, 2020

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA
KURUMU**

Yüksek Lisans Tezi

FERHAT GEZER

Tez Danışmanı: PROF. DR. AYŞE NUHOĞLU

İSTANBUL, 2020

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

...../...../.....

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	
Öğrencinin Adı Soyadı:	
Tezin Adı:	
Tez Savunma Tarihi:	

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı:		
2. Üye :		
3.Üye :		

ÖZET
CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA KURUMU

Ferhat GEZER

Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tez Danışmanı: PROF. DR. AYŞE NUHOĞLU

Haziran 2020, Sayfa 90

Yüksek lisans tezinin ele aldığı konu "Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Kurumu"dur. İlk kez 2005 yılında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile ceza adalet sistemimize giren uzlaştırma kurumunun 24.11.2016 tarihinde 6763 sayılı kanun ile yapılan radikal değişikliklerle daha işlevsel bir hale getirilmiş ve son olarak 17.10.2019 tarihinde 7188 sayılı kanun ile uzlaştırmanın kapsamına giren suçlar artırılmıştır. Bu kurum ile yargılamanın daha kısa sürede sonuçlanması, yargının iş yükü ve masraflarının azaltılması bakımından ceza adalet sistemine önemli katkılar sağlanması hedeflenmektedir.

Bu çalışmada uzlaştırma kurumunun kaynağı olan güncel kanun maddeleri ile 05.08.2017 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin getirdiği düzenlemeler ayrıntılı olarak ele alınmış ve uzlaştırma kurumunun halen hukukumuzda arzu edilen seviyede olamamasının temel nedenleri ve buna ilişkin çözüm önerileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler :

Onarıcı adalet, uzlaşma, uzlaştırma, şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, uzlaştırmacı, mahkeme, eğitim.

ABSTRACT
CONCILIATION INSTITUTION ON CRIMINAL PROCEDURE LAW
Ferhat GEZER
Bahçeşehir University, Institute of Social Sciences
Public Law Program
Thesis Consultant: PROF. DR. AYŞE NUHOĞLU
June 2020, Page 90

The topic of the master thesis is "Conciliation Institution on Criminal Procedure Law." For the first time in 2005, the Turkish Criminal Code number 5237 and Criminal Procedure number 5271 became more functional with the radical changes made with the law number 6763 on November 24, 2016, and finally, with the law number 7188 on October 17, 2019, the crimes that are included in the conciliation have been increased. With this institution, it is aimed to make important contributions to the criminal justice system in order to conclude the trial in a shorter time and to reduce the workload and expenses of the judiciary.

In this study, the current law articles, which are the source of the conciliation institution, and the regulations brought by the Conciliation Regulation in Criminal Procedure, which entered into force on August 05, 2017, were discussed in detail, and the main reasons for the conciliation institution's still not being at the desired level in our law and solutions for this are tried to be explained.

Keywords :

Restorative justice, conciliation, suspected, victim, victim of crime, mediator, court, education.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA KURUMU

1. GENEL OLARAK ONARICI ADALET (KAVRAM VE AMAÇ).....	2
2. ONARICI ADALET SİSTEMİNİN DİĞER ADALET SİSTEMLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	3
3. ONARICI ADALET SİSTEMİNİN TARİHÇESİ.....	6
4. ONARICI ADALET FELSEFESİ İŞİĞİNDA UZLAŞTIRMA KURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	7
5. GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA KAVRAMI.....	9
6. UZLAŞTIRMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	11
7. UZLAŞTIRMANIN CEZA YARGILAMASINA ETKİSİ VE YARARI.....	13
7.1. Fail Açısından Etkisi ve Yararı.....	13
7.2. Mağdur Açısından Etkisi ve Yararı.....	14
7.3. Toplum ve Devlet Açısından Etkisi ve Yararı.....	16
8. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	16
9. UZLAŞTIRMANIN CEZA ADALET SİSTEMİMİZDEKİ YERİ.....	19
9.1. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununun İlk Halinde Uzlaştırma.....	19
9.2. Yeni Düzenlemeler İle Uzlaştırma Kurumunda Yapılan Köklü Değişiklikler.....	21
9.2.1. 6763 Sayılı Yasayla Yapılan Değişiklikler.....	21
9.2.2. 7188 Sayılı Yasayla Yapılan Değişiklikler.....	23

İKİNCİ BÖLÜM
CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA UYGULAMASI VE
SÜRECİ

1. UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI.....	25
1.1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Gereken Bir Eylemin Bulunması..	25
1.2. Uzlaştırma Kapsamında Olan Bir Suç Olması.....	25
1.2.1. Suçun Soruşturulması ve Kovuşturulmasının Şikayete Tabi Olması.....	26
1.2.2. Kanunda Özel Olarak Katalog Halinde Belirtilen Suçlar.....	29
1.2.3. Çocuklar Tarafından İşlenen Suçlarda Uzlaştırma.....	31
1.2.4. Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Bu Kapsama Girmeyen Başka Bir Suçla Birlikte Aynı Mağdura Karşı İşlenmesi.....	33
1.3. Suçun İşlendiği Yönünde Yeterli Şüphe Olması.....	35
1.4. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması.....	38
1.5. Suçun Önödeme Kapsamında Olmaması.....	39
1.6. Ceza Muhakemesi Şartlarının Gerçekleşmiş Olması.....	39
1.7. Kanun ve Yönetmelikte Öngörülen Özel Durumlar.....	40
1.7.1. Taraflardan Birine Ulaşılamaması Durumu.....	40
1.7.2. Suçun İştirak Halinde İşlenmesi Durumu.....	41
1.7.3. Suç Nedeniyle Birden Fazla Kişinin Mağdur Olması Durumu.....	41
1.7.4. Taraflardan Birinin Ölmesi Durumu.....	41
2. UZLAŞTIRMA AŞAMASINDA MÜZAKERE USULÜ.....	42
2.1. Uzlaştırmacı.....	42
2.2. Uzlaştırmacının Eğitimi.....	44
2.3. Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi.....	46
2.4. Uzlaştırmacının Görevlendirilmesi.....	48
2.5. Uzlaştırma Teklifi.....	51
2.5.1. Tarafların Müzakereye Katılmasının Uzlaştırma Teklifine Etkisi...	51
2.5.2. Uzlaştırma Teklifinin Yapılması.....	52
2.6. Uzlaştırmacının Sorumluluğu.....	57
2.7. Uzlaştırma Müzakereleri ve Süresi.....	61

3. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ SIRASINDA DİKKAT EDİLMESİ	
GEREKEN HUSUSLAR.....	63
3.1. Uzlaştırmacının Tarafsız Olması.....	63
3.2. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizli Olması.....	64
3.3. Uzlaştırma Müzakereleri Sırasında Tarafların Hakkının Korunması..	65
3.4. Uzlaştırma Müzakeresine İştirak Edebilecek Kişiler.....	66
4. UZLAŞTIRMADA EDİM.....	67
5. UZLAŞTIRMA RAPORU.....	70
6. MÜZAKERE SONRASINDA UZLAŞTIRMA.....	72
7. UZLAŞTIRMA GİDERLERİ.....	74
8. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA KURUMU.....	75
9. UZLAŞTIRMANIN HUKUKSAL SONUÇLARI.....	77
9.1. Soruşturma Aşamasındaki Sonuçları.....	77
9.2. Kovuşturma Aşamasındaki Sonuçları.....	78
9.3. Delil Yasağı Durumu.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA KURUMUNUN UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARTIRILMASI İÇİN TAVSİYELER

1. GENEL OLARAK.....	81
2. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN RUHUNDA BULUNAN ONARICI ADALET ANLAYIŞININ KAVRANMASI.....	82
3. UZLAŞTIRMAYA TABİ SUÇLARIN KAPSAMININ GENİŞLETİLMESİ....	84
4. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN YAPISINDAKİ SORUNLAR VE MEVZUATTAKİ YETERSİZLİK.....	85
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	90

KISALTMALAR

akt.	: Aktaran
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AkÜHFD	: Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
Der.	: Derleyen
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
Ed.	: Editör
ET.	: Erişim Tarihi
ERÜHFD	: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HFD	: Hukuk Fakültesi Dergisi
İİK	: İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
s.	: Sayfa
S	: Sayı
SEGBİS	: Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi

SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
Vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Devamı
vs.	: Vesaire

GİRİŞ

Dünyadaki gelişmiş tüm ülkelerde ceza hukukunun amacı, toplumsal nizamın tesis edilmesi ve bu nizama aykırı hareketlere kanunda belirtilen yaptırımlar uygulanarak aynı şekilde meydana gelebilecek ihlallerin önlenmeye gayret edilmesi, failin iyileştirilerek topluma entegre edilmesi ve toplumu oluşturan bireyler arasında barış ve adaletin tesis edilmesidir. Kanun koyucu tarafından son yıllarda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine önem verilmektedir. Bunun nedeni, salt faili cezalandırmaya yönelik kanuni düzenlemelerin ceza kanunun amacına hizmet etmemesi, suçtan doğrudan zarar gören mağdurun yargısal sürecin bütün aşamalarında pasifize edilmesi ayrıca ülkemizdeki yargısal iş yükünün ve giderlerinin her geçen gün artması, bunun sonucunda yargının yavaş işleyişi ve bunların meydana getirdiği olumsuzlukların çözümüne yönelik arayışlardır. Bu noktada onarıcı adalet düşüncesine dayanan uzlaştırma müessesesi ile suçtan zarar gören mağdurun yargılama sürecine aktif bir şekilde katılmasıyla daha güçlü bir konuma getirildiği ayrıca uyuşmazlıkların dava açılarak uzun süren yargılamalar neticesinde çözümlenmesi yerine tarafların özgür iradeleri ile uzlaşması, yargılamanın kısa sürede sonuçlanması ve yargının iş yükünün azaltılması sağlanmaktadır.

Bu çalışma ile uzlaştırmanın ruhunda bulunan fikir, hukuk sistemimize katkıları, zaman içerisinde kapsamının genişletilmesi ve uygulanma usulünün geliştirilmesi için 24.11.2016 tarihli 6763 sayılı kanun ve 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle getirilen köklü değişiklikler ele alınmış, esasen yeni yasal düzenlemeler ile pratikte karşımıza çıkan ve yasal zeminde belirtilmeyen ihtilaflı konular irdelenmiş ve yargı içtihatları ile birlikte izah edilmeye gayret edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK ONARICI ADALET VE UZLAŞTIRMA KURUMU

1. GENEL OLARAK ONARICI ADALET (KAVRAM VE AMAÇ)

Özellikle son zamanlarda dünya genelinde kabul edildiği üzere sadece failin cezalandırılmasına yönelik yasal düzenlemelerin failin ıslah edilerek topluma kazandırılması amacına hizmet etmemesinin yanında suç nedeniyle zarara uğrayan mağduru pasifize ederek yargı sürecinin her aşamasında izole edilmesine sebebiyet vermektedir. İşte tamda burada onarıcı adalet ceza hukukumuzdaki noksanlıkları gidererek telafi etmektedir. Böylelikle esasen gelişmiş ülkelerde klasik ceza hukuku yöntemlerine duyulan memnuniyetsizliğin neticesinde onarıcı adalet alanındaki faaliyetler başlamıştır.¹

Anglo Amerikan hukuk sistemine özgü bir kurum olan onarıcı adalet anlayışını muayyen bir çerçevede açıklamanın güç olmasının yanı sıra esasen burada önemli olan nokta ihtilafın tarafı olan mağdur ve failin aktif bir şekilde sürece katılmalarını tesis etme fikridir. Esasen bu anlayışta mağdurda meydana gelen zarara odaklanılmakta ve neticede mağdurun ortaya çıkan bu zararının giderilmesine ya da hafifletilmesine gayret edilmektedir. Fail ile mağdur arasında pozitif bir bağ tesis etmeye gayret eden onarıcı adalet, cezalandırmanın nihai çare olması gerektiği prensibine dayanmaktadır.² Başka bir ifade ile failin de ıslah edilmesi amaçlanmaktadır. Öğretideki bir görüşe göre onarıcı adalet ile suçun insanlara yönelik bir haksızlık olduğunu ve her haksızlığın bir yükümlülük meydana getirdiğini, bu yükümlülüğün tespitinin en iyi yönteminin mağdur ile faili bir araya getirmek olduğunu ve tarafların iştirak etmesiyle suçun meydana getirdiği haksızlığın daha iyi bir biçimde giderilebileceği ve bozulan kamu düzeni ile

¹ Çetintürk, E., 2017, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1.Baskı, Ankara, s.39.

² Akcan, A., F., 2015, Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler, Prof. Dr.Hakan Pekcanitez'e Armağan, DEÜHFD, C.16, Özel Sayı 2014, s.3955-3956.

bireyler arasındaki ilişkilerin tekrar düzelebileceği ifade edilmiştir.³ Birçok ülkenin hukuk sisteminde değişik bir şekilde uygulanan onarıcı adalet anlayışı ceza hukuku sistemimizdeki uzlaştırma müessesesinin de dayanağını ve mantalitesini teşkil etmektedir.

2. ONARICI ADALET SİSTEMİNİN DİĞER ADALET SİSTEMLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ceza adalet sistemleri teorisinde fail tarafından gerçekleştirilen haksız fiile üç farklı şekilde reaksiyon gösterildiği düşünülmektedir. İlk reaksiyon, fail tarafından gerçekleştirilen haksız fiile karşı ceza verilmesini kabul eden cezalandırıcı adalet sistemidir. İkinci reaksiyon, failin haksız fiili nedeniyle mağdurda meydana gelen zararı gideren tazmin edici adalet sistemidir. Üçüncü reaksiyon ise, mağduru ve faili bir araya getirerek ortak paydada buluşturup anlaştıran, mağdur ile faili merkezine alan bir fikirden hareketle onarıcı bir reaksiyon verilmesini kabul eden onarıcı adalet sistemidir.

Cezalandırıcı adalet sistemi teorisinde, failin haksız fiili nedeniyle bozulan kamu düzeninin yeniden tesis edilebilmesi için faile ceza verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Faile ceza verilerek adaletin sağlandığı düşüncesine dayanan bu sistemde mağdurda meydana gelen zararın tazmin edilip edilmemesi ve failin haksız fiilinin mesuliyetini üzerine alıp almaması hususu önem arz etmemektedir.

Geleneksel ceza adalet sisteminde, faile cezanın verilmesiyle işlediği suçtan dolayı ikaz edilmesi, pişman olmasının sağlanması, haksız fiilden ötürü mesuliyetin kendisine ait olduğunun şuuruna varması ve bunu özümsemesi amaçlanmaktadır.⁴ Bu düşünce failin gerçek manada mesuliyeti üzerine almasına olanak tanımadığı gibi mağdur ile fail arasındaki ihtilafın gittikçe artmasına ve daha fazla derinleşmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum, mağdurun faile karşı intikam duygusu beslemesine sebebiyet vermekte ve ceza hukukunun suç işlenmesinin önlemesi, toplum barışının sağlanması amacına hizmet etmemektedir.⁵

Geleneksel ceza adaleti sistemi suçla mücadele anlamında başarı sağlayamamaktadır. Mahkûmiyet bir diğer ifade ile ceza oranlarının artmasının suçun

³ Çetintürk, E., 2017, s.15.

⁴ Özgenç, İ., 2005, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara, Seçkin Yayıncılık , s. 591.

⁵ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunun 1. Maddesi.

işlenme oranını azalttığı hususundaki bir anlayış doğru değildir. Zira bu sistem faili merkezine almakta, neredeyse yargılamanın her aşamasında faile odaklanılmakta ve mağdur yargılama sürecinden dışlanmaktadır. Soruşturma ve kovuşturma evrelerinde mağdurun ihtiyaçları ve tercihleri dikkate alınmamaktadır.⁶ Mağdur ile failin ortak bir paydada bulunduğu bir müzakere ortamı tesis edilememekte, mağdurun üzüntüsü ve halet-i ruhiyesi fail tarafından bilinmemektedir. Bu sistemin önde gelenleri arasında devlet ve fail yer almakta, mağdur ise tali planda kalmakta ve kanuni düzenlemeler de ekseriyetle mağdura değil faile yönelik olmaktadır.

Tazmin edici adalet sisteminde ise daha çok haksız eylemin neticeleri dikkate alınmakta, mağduru odağına alan bir anlayıştan hareketle haksız eylem nedeniyle mağdurun uğradığı zararın tazmin edilmesi hedeflenmektedir. Nitekim burada işlediği suç nedeniyle faile hükmedilen cezada mağdurun gerçek manada ihtiyaçları ve beklentisi göz önünde bulundurulmamaktadır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'nda cezaların infazı ile ulaşılmak istenen temel amacın suçluyu infaz yolu ile cezalandırmak veya ondan öç almak olmadığı, asıl amacın toplumu suça ve suçluya karşı korumak, hükümlüyü yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirerek sosyalleştirmek ve buna teşvik etmek, pişmanlık göstermesini sağlamak, üretken, toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak olduğu belirtilmiştir.⁷ Ceza ve güvenlik tedbirlerinin asıl gayesinin mağdurların zararını tazmin etmek olmadığı bariz bir şekilde Adalet Komisyonunca tanzim edilen Türk Ceza Kanunu tasarısına yönelik raporda vurgulanmıştır.⁸

Ceza adalet sistemimizde yer alan etkin pişmanlık, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi müesseseleri tazmin edici adalet sisteminin örnekleri olarak gösterilebilmektedir. Fakat bu düşünce mağdurların ekonomik değeri olmayan manevi zararlarını karşılayamamaktadır. Nitekim böylesi bir durum taraflar arasındaki ihtilafı gerçek anlamda onarmamaktadır. Fail bakımından ise eylemin mesuliyeti tam olarak üzerine alınmamaktadır. Tazmin edici adalet sistemi

⁶ Özbek, M. S., Cuni, O., Özcan, M.(Ed), 2018, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 1.Baskı, Ankara, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Özbek, M., S., Onarıcı Adalet, s.3

⁷ Bkz. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun 3. madde gerekçesi.

⁸ Özgenç, İ., 2005, s. 53

maddi olanakları bakımından birbirlerine benzerlik göstermeyen bireyler arasında eşitlik ilkesine ve adalete aykırı bir netice meydana getirmektedir.

Onarıcı adalet sisteminde tazmin edici adalet sisteminden farklı olarak salt zararın tazmin edilmesine odaklanılmamakta, failin gerçekleştirmiş olduğu eylemin haksız sonuçlarının mesuliyetini taşıması, bu eylemden pişmanlık duyması ve bozulan ilişkilerin onarılması da amaçlanmaktadır.⁹ Tazmin edici adalet sisteminde failin suç teşkil eden eylemi nedeniyle mağdurun uğradığı zararın giderilmesi durumunda adaletin tecelli ettiği düşünülmektedir. Oysaki onarıcı adalet anlayışında, zararın giderilmesi araç olarak kullanılıp taraflar arasında bozulan ilişkinin onarılması hedeflenmektedir. Örneğin, failin mağdura ait cep telefonunu çaldıktan sonra kolluk görevlileri tarafından yakalanması durumunda tazmin edici adalet sistemine göre failin çaldığı cep telefonunu mağdura iade etmesi durumunda adalet tecelli etmiş olacaktır. Ancak burada her ne kadar mağdurun maddi zararı karşılanmış ise de, mağdur ile fail arasında bozulan ilişkinin onarıldığından ve failin sergilediği haksız eyleminden ötürü pişmanlık duyduğu hususundan söz edilemeyecektir.

Uzlaştırma kurumunun mantalitesini teşkil eden onarıcı adalet sistemi ise, suçun idrak edilmesi ile suça müdahalede bulunulması konusunda farklı perspektif öngörmektedir. Kamu otoritesinin suç oluşturan eylemlerde mağdur olarak kabul edilmesi ile mağdura, faile ve topluma edilgen roller biçilmesinin aksine bu sistemde suçun bireylere karşı işlendiği kabul edilmekte ve taraflara ihtilafın çözümlenmesine aktif bir şekilde katılma imkânı sunulmaktadır. Çoğu devletin ceza adalet sisteminin memnuniyet verici olmaması, toplumsal nizamsızlığa karşı alternatif çözüm yöntemlerinin aranmasına sebebiyet vermiştir.¹⁰ Esasen onarıcı adalet sistemi dünya genelinde 20. yüzyılda tartışılmaya başlanmıştır. Zira geçmişten 20. yüzyıla geldiğimizde haksız eylem nedeniyle zarara uğrayan mağdurun tali planda kaldığının anlaşıldığı, bu nedenle mağdur kavramının yeniden tartışıldığı ve bu süre zarfında esasen mağdurda meydana gelen zararın giderilmesi ve acısının hukuka aykırı olmayan bir edimle tatmin edilmesi gündeme gelmiştir.¹¹

⁹ Çetintürk, s.40.

¹⁰ Özbek, M., S., 2018, s.3.

¹¹ Özbek, V., Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ., 2017, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara, s. 825.

Esasen adalet, bireyler arasında zuhur eden düşmanlığın çoğalmasını ve daha nitelikli bir hale bürünmesini değil de bireysel ilişkilerin muhafaza edilmesini ve onarılmasını sağlamalıdır.

Onarıcı adalet anlayışında mağdurda meydana gelen zararın tazmin edilmesi, failin suç oluşturan eyleminin mesuliyetini doğrudan üstlenmesi ve tarafların ortak paydada buluşarak anlaşmalarının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu sistemin önde gelenleri ihtilafın muhatabı olan suçtan zarar gören, mağdur ve faildir. Mağdurun acısını hafifleten veya tamamen yok etmesini tesis eden düzenleme adaleti sağlayacaktır. Günümüz bir kısım batılı ülkelerin ceza hukuku sisteminde, suç nedeniyle mağdurda meydana gelen zararın devlet tarafından karşılanmasına yönelik yasal düzenlemeler de mevcuttur.¹²

3. ONARICI ADALET SİSTEMİNİN TARİHÇESİ

Gelişmemiş ilkel toplumlarda klanların üzerinde herhangi bir egemenlik durumu söz konusu olmadığından intikam alma yöntemi bulunmaktaydı. Failin haksız fiiline yönelik sınırsız bir biçimde intikam alma duygusuyla hareket edilerek tepki verilmekteydi.¹³ Howard Zehr "Cezalandırıcı Adalet Onarıcı Adalet" isimli kitabında onarıcı adalet anlayışını ayrıntılı bir şekilde irdeleyen ilk bilim insanıdır. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Belçika'da bu sisteme yönelik yeni fikirler ortaya konularak sistemin işlevselliği günümüze kadar artarak süregelmiştir. Halihazırda uygulanmakta olan uzlaştırma işlemi Kanada ülkesinde ilk defa 1974 yılında çocukların birbirlerine karşı işlediği mala zarar verme suçunda tatbik edildiği ileri sürülmektedir.¹⁴

Onarıcı adalet anlayışı, ceza adalet sisteminin geçmişinden günümüze değin süre gelen her aşamasında egemen olduğu gözlenmektedir. 12. yüzyıla değin mağdur ile fail arasında meydana gelen ihtilafın çözümlenmesi olanağının bulunmaması halinde taraflar arasındaki adaletin tesis edilemeyeceği, adaletin gerçek manada tesis edilebilmesi için insanlarda meydana gelen zararın tazmin edilmesi fikri egemendi.

¹² Albayrak, M., 2007, Son Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Yıl 2, S.10, s.131

¹³ Özbek, M., 2005, Çağdaş Ceza Adalet Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, Arıkan, s.70.

¹⁴ Özbek, M., 2005, s.290.

Daha sonrasında ise bu anlayış sistemi yerine kamu otoritesini başka bir ifadeyle devleti odağına alan cezalandırıcı adalet sistemine geçilmiş ve böylelikle devletin ceza adalet sistemindeki etkinliği artmıştır.

Geçtiğimiz yüzyıldan bu yana özel hukuk hükümlerinin haksız fiil nedeniyle meydana gelen zararın tazmin edilmesini tam olarak karşılayamadığı ve bunun pratikte problemlere sebebiyet verdiği gözlemlenmeye başlanmıştır. Bu durum bir taraftan ceza hukukunun tazminata erişimi olanaklı hale getirebilmesi için faili zorlaması mecburiyetini, diğer taraftan ise haksız fiil ile meydana gelen zararın tazmin edilmesinde devletin mesuliyetini gün yüzüne çıkarmıştır.¹⁵

20. yüzyıldaki sosyal ve ekonomik gelişmeler, yürürlükte olan kanuni düzenlemelerin bireyler arasındaki ilişkileri düzenleme konusunda kifayetsiz kaldığı, salt devlet aracılığıyla tesis edilen adaletin meydana getirdiği problemlerin göz ardı edilemeyecek noktalara taşınmasına sebebiyet vermiştir. Bunun neticesinde özel hukuk ve kamu hukuku alanları ile milletlerarası literatürde ”alternatif uyumsuzluk yöntemleri” biçiminde tanımlanan uygulamalar geliştirilmiştir. Bu noktada onarıcı adalet sistemi, klasik ceza adalet sisteminin sorunlarını gidermek maksadıyla alternatif bir adalet metodu olarak zuhur eden bir fikir, kuram ve akımdır.¹⁶

4. ONARICI ADALET FELSEFESİ IŞIĞINDA UZLAŞTIRMA KURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Onarıcı adalet düşüncesi, mağdurun maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesinde faili mağdura karşı doğrudan sorumlu tutmakta ve mağdur ya da suçtan zarar gören ile fail arasındaki sorunların giderilmesi noktasında diyalog ve müzakere imkanı yaratmaktadır.¹⁷

Onarıcı adalet anlayışı fazlasıyla resmileştirilmiş bir ceza adalet sistemine alternatif olarak geleneksel yargılamadaki ”suçlama” ve ”suçluluk” tan ziyade

¹⁵ Doğan, F., K., 2011, Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı (TBBD 2011/95, s. 197-234), s. 198.

¹⁶ Yavuz, H., A., 2015, Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu (TAAD 2015/23, s. 85-115), s. 86.

¹⁷ Öztürk, B.(Ed), 2009, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, Ankara: Seçkin Yayıncılık, İnceoğlu A., A., Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları ile Uzlaşma Kurumu, s.650.

”sorumluluk” ve ”zararın onarımı”na odaklanarak tarafların iletişimi ve insanileştirilmesi aracılığıyla adalete erişimi çabalar.¹⁸

Komplike bireysel ilişkilerin özüne dokunmayan taraflar arasında meydana gelen uyuşmazlıkların çözümüne yardım etmeyen bir sistemin toplum tarafından benimsenmesi olanaklı değildir.¹⁹ Uyuşmazlığın tarafları ve toplum bakımından daha hakkaniyetli çözümler üreten ve herkesçe benimsenen bir ceza adalet sistemine erişmek için daha köklü değişimlerin yapılması gereksinim olmasının yanı sıra zorunluluktur.²⁰ Bu açıdan değerlendirildiğinde, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ceza adalet sisteminde tatbik edilmeye başlaması bir bakış açısı değişikliğini de izah etmektedir.²¹

Onarıcı adalet sistemi ihtilafın taraflarını merkezine alan ve bu minvalde hareket eden bir sistemdir. Olması gereken ceza adalet sistemi, hem suç teşkil eden eylemin mesuliyetinin üstlenilmesi hem de ortaya çıkan ihtilafın giderilmesi için fail ile mağdurun ortak bir paydada buluşturulması ve tarafları memnun edici çözümler üretilmesini öngören bir anlayışa dayanmalıdır. Uzlaştırma kurumu da ceza verilmesinden ziyade sorumluluğun üstlenilmesi esas alındığından onarıcı adalet düşüncesinin somutlaşmış halidir. Onarıcı adalet sistemi, toplumu oluşturan bireyler arasında bozulan ilişkilerin onarılarak husumetin giderilmesi ve böylelikle toplum barışının tesis edilmesi amacına hizmet ettiği için ceza adalet sisteminin insanileştirilmesini sağlamaktadır.

Onarıcı adalet sistemi tarafları bir araya getiren, isteklerini ön planda tutan ve her iki tarafı da memnun etmeye yönelik bir seçenek ortaya koymaktadır. Kuşkusuz onarıcı adalet sisteminin kapsamında uzlaştırma kurumunun yanında konferans ve halka modeli yöntemleri de bulunmaktadır. Konferans modeli Yeni Zelanda ülkesinde ilk kez ailesi tarafından bir çocuğun savsaklanması ya da suç teşkil eden tutumlarla başa çıkmak amacıyla sosyal hizmet ve refah minvalinde uygulanmaya başlanmıştır. Asıl amaç, kamu otoritesi müdahalesinin azaltılarak bu durumlara onarıcı reaksiyonlar verilmesinin tesis edilmesidir. Bu yöntem, spesifik olarak aile problemlerinin giderilmesinde mesuliyet üstlenmesine ve etkin bir şekilde sürece iştirak etmelerine imkan vermek

¹⁸ Jahıç, G., Yeşiladalı, B.(der), 2008, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, 1. Baskı, İstanbul, Maraton Dizgievi, s. 16.

¹⁹ Yavuz, H., A., 2015, s. 93.

²⁰ Özbek, M. S., Cüni, O., Özcan, M.(Ed), 2018, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 1. Baskı, Ankara, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Tayfun, R., İletişim, s. 223.

²¹ Tayfun, R., 2018, s.223.

maksadıyla geliştirilmiştir. Çocuk tarafından suç işlenmesi halinde, mağdur ile mağdurun destekçileri de sürece iştirak etmeleri için çağrılır. Kolaylaştırıcı tarafından koordine edilen sürece çocuk ile birlikte çocuğun ebeveynleri, destekçileri ve toplumdaki diğer mümessillerin müdahil olmaları sağlanır.²² Halka modeli ise, mağdurun ve failin ailesi ve destekleyicilerinin bulunmasının yanında toplum mümessilleri ile ceza alanında uzman olan kişilerin de sürece dahil edildiği bir modeldir. Bu modelde öncelikle herkesin birbirini görebileceği bir biçimde çember oluşturulur ve konuşma nesnesi katılımcılara verilerek ifade etmesi sağlanır.²³ Bu modelde önemli olan husus nesneyi elinde tutan kişinin kendisini ifade ettiği esnada diğer katılımcıların konuşmacıyı dinleyerek empati kurmasını sağlamaktır. Konferans ve halka modelleri, failin sergilediği davranışın sebeplerini katılımcıların geniş bir perspektifle görmesine imkan vermekte ve bu davranışın düzeltilmesine yönelik çare bulma arayışına girmelerine olanak sağlamaktadır. Bu sebeple her iki yönteminde çalışma prensibi ve kapsamı uzlaştırma kurumundan daha geniştir. Bu açıklamalar ışığında onarıcı adalet uygulamalarının yalnızca birini uzlaştırma kurumu teşkil etmektedir. Ancak bunun yanında uzlaştırma dünya genelinde onarıcı adalet uygulamaları arasında en geniş yer tutan ve uygulanan bir kurumdur.

5. GENEL OLARAK UZLAŞTIRMA KAVRAMI

Uzlaşma Türk Dil Kurumu Sözlüğünde, *"Uzlaşmak Durumu", "Uyuşma", "Uzlaş", "Uzlaşım", "Mutabakat", "Konsensus"* şeklinde tanımlanmıştır.²⁴ Uzlaştırma kavramı ise *"Uzlaştırmak işi"* şeklinde tanımlanmıştır.²⁵ Uzlaşma hukuk sözlüğünde ise, *"Ortaya çıkan anlaşmazlıkların barış içerisinde çözümlenmesi"* şeklinde açıklanmıştır.²⁶

Doktrinde uzlaşma farklı şekilde tanımlanmıştır. Bir görüşe göre uzlaşma, ceza uyuşmazlığının mahkeme dışında ve yargı organlarınca görevlendirilen uzlaştırmacılar aracılığıyla hakkaniyetli ve mağdurda meydana gelen zararın tazmin edilmesini tesis

²² Jahic, G., Yeşiladalı, B.(der.), 2008, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul, Casado Coronas, C., Mağdur-Fail Arabuluculuğu Hizmetlerinde İyi Uygulamalar, s.126.

²³ Casado Coronas, C., 2008, s.127.

²⁴ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=uzla%C5%9Fma%20aray%C4%B1%C5%9F%C4%B1> (ET:22.01.2020)

²⁵ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=uzla%C5%9Fma%20aray%C4%B1%C5%9F%C4%B1> (ET:22.01.2020)

²⁶ Yılmaz, E., 2010, Hukuk Sözlüğü 4.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.782.

edecek bir biçimde halledilmesidir.²⁷ Diğer bir görüşe göre uzlaşma, kanunda belirtilen suçlar kapsamında tarafların, olayla alakası bulunmayan üçüncü bir kişi nezdinde iradeleri ile örtüşen bir anlaşma yapmak suretiyle cezai ihtilafı gidermesidir.²⁸ Son olarak bir başka görüşe göre ise uzlaşma, mağdur ile failin suç nedeniyle meydana gelen zararın giderilmesi hususunda anlaşması, bunun karşılığında da devletin cezai soruşturma ve kovuşturmadan feragat etmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan kamu düzeninin sulh yoluyla yeniden tesis edilmesini sağlayan bir kurum²⁹ şeklinde tanımlanmıştır.

Müessesenin adının doktrinde "uzlaşma" olması gerektiğini düşünenler olduğu gibi "uzlaştırma" olması hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kanun Koyucu tarafından önceki yasal düzenlemede CMK 253. maddesinin başlığı "uzlaşma" olarak yer alırken 24.11.2016 tarihli ve 6763 sayılı kanunun 34. maddesi ile "uzlaştırma" şeklinde değiştirilmiştir.³⁰

Uzlaştırma, uyuşmazlığın dışında bulunan bir kişi aracılığıyla mağdur ile fail arasında meydana gelen ihtilafın iradelerine uygun bir biçimde giderilmesini öngören bir süreci ifade etmektedir. Tarafların kendilerini güvende hissettiği bir ortamda haksız fiil nedeniyle zarara uğrayan mağdurun istemi ele alınmakta ayrıca uzlaştırmacı liderliğinde fail ile mağdur arasında bozulan ilişkinin müzakere edilerek onarılması ve yeniden tesis edilmesi sağlanmaktadır. Uzlaştırma, ihlalin daha hafif olduğu suçlarda tarafların el sıkışarak bozulan kamu düzeninin yeniden tesis edilmesini sağlayan ve yaptırıma benzeyen bir kurumdur.³¹ Uzlaştırmmanın amaçları arasında; haksız fiilin sebebiyet verdiği zararın telafi edilmesi için tarafların aktif bir şekilde katıldığı onarıcı bir sürecin tesis edilmesi, duygularını ifade etmesi ve uyuşmazlığın çözümü hususunda önemli oranda yol kat edilerek anlaşmalarının sağlanması yer almaktadır.³²

Geleneksel ceza adalet sisteminden farklı olarak mağdur, alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma sayesinde aktif bir şekilde sürece katılmaktadır. Zira geleneksel ceza adalet sisteminde devlet mağdur olarak kabul edilmekte ve taraflara duygularını ifade etme olanağı tanınmamaktadır. Uzlaştırma sayesinde taraflar

²⁷ Yenisey, F., 2005, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, s. 247.

²⁸ Centel, N., Zafer, H., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık, s. 564.

²⁹ Yaşar, O., 2009, Uygulamalı Ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Üçüncü Cilt, Ankara, s.25.

³⁰ 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 34. maddesi.

³¹ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.809.

³² Özbek, M., S., 2018, s.11.

denetimli ve güvenilir bir platformda eylem nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetin giderilmesi konusunda karşılıklı olarak istemlerini dile getirme imkanı bulmaktadır. Ayrıca toplumsal barışın yeniden tesis edilmesi için faile bir fırsat da verilmektedir.³³ Araştırmalar uzlaştırma kurumunun gerek toplum gerek ihtilafın tarafları bakımından büyük oranda memnuniyeti sağladığı gibi yargının iş yükünü de azalttığını göstermektedir. Nitekim Adalet Bakanlığı verilerine göre uzlaştırma kapsamına giren suçlarda taraflar arasında uzlaşma sağlanarak yargının iş yükünün azaltıldığı vurgulanmıştır.³⁴

6. UZLAŞTIRMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, ilk olarak Anglo-Sakson hukuk sistemini benimseyen ve uygulayan ülkelerde kullanılmaya başlanmıştır. Söz konusu yöntemlerin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tarihsel gelişim süreci, 1960'lı yılların başında başlamıştır. Ancak söz konusu alanda yaşanan esas gelişim hareketleri 1980'li yıllarda meydana gelmiştir. İngiltere'deki geçmişi ise daha yenidir ve özellikle son 40 yılda İngiltere'de de önemli ilerleme kaydetmiştir.³⁵ Globalleşmenin etkisiyle Kıta Avrupası ülkelerinde 2000'li yıllardan sonra hızlı bir gelişim sürecine girerek uygulanmaya başlanmıştır.³⁶

Failin topluma kazandırılması ve mağdurun haklarının muhafaza edilmesinde cezalandırıcı adalet sisteminin başarısız olması alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma kurumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Uzlaştırmaya olan eğilimin artmasının nedeni bu kurumun cezalandırıcı adalet sistemine oranla daha seri, verimli ve ucuz olmasıdır. Hürriyeti bağlayıcı cezadan daha çok failin ıslah edilmesini teşvik etmesi, bireylerin birbirlerine karşı intikam duygusu beslemeksizin sorunlarını barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşturulmasının toplumda daha iyi sonuçlar doğurduğunun keşfedilmesi ülkeleri uzlaştırma kurumuna yöneltmiştir.

³³ Hatipoğlu, M., Parlar, A., 2008, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat, Ankara, Yayın Matbaacılık, s.1576.

³⁴ <https://www.cnnturk.com/turkiye/uzlastirma-rekor-kirdi> (ET. 23.01.2020)

³⁵ İldır, G., 2003, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara, s. 31.

³⁶ Tanrısever, S., 2007, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, Makalelerim (2006), Ankara, s.1.

Onarıcı adaletin ilk uygulamaları arasında bulunan ve esasen suç işleyen çocuklar bakımından öngörülen uzlaştırma kurumu, Kuzey Amerika ile Avrupa'daki birçok ülkede ceza yargılamasının eksik noktalarını tamamlayan ve problem giderici bir alternatif çözüm yöntemi olarak uygulanmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uzlaştırma uygulamalarında öncelik suça sürüklenen çocuklardadır.³⁷ Avrupa'da 1970'lerde suç nedeniyle ortaya çıkan zararın mağdur ile sulh yoluyla giderilmesine yönelik görüşler ortaya atılmaya başlanmıştır. Nitekim 15 Eylül 1999 yılında Almanya, Fransa, İspanya, Avusturya ve Norveç gibi Avrupa ülkelerindeki gelişmeler sonucunda R(99)19 sayılı "Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk" içerikli öneri kararları kabul edilmiştir.³⁸ Uzlaştırma kurumunun gelişimi 1990'lı yıllardan günümüze değin ivme kazanarak birçok ülkenin ceza adalet sistemi içerisinde zamanla yasal zemine kavuşmuştur.

Ceza adalet sisteminde ilk başlarda yasallık ilkesinin katı bir şekilde uygulanması ve geleneksel ceza adalet sisteminin kapsamını daraltacağı hususundaki endişe hukukçuların ve kamu otoritesinin uzlaştırma kurumuna karşı uzak durmalarına sebebiyet vermiştir. Fakat geleneksel ceza adalet sisteminin tatmin edici olmaması, mağdurun, failin ve toplumun ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması uzlaştırma kurumunun etkinliğinin artmasını sağlamıştır. Bu itibarla son yıllarda uzlaşma suretiyle ihtilafların çözümü pek çok ülkenin kanun koyucularını meşgul etmektedir. Zira bunun nedeni, ülkelerdeki yargı yükünün ve yargı giderlerinin her geçen gün artması, bunun sonucunda yargının yavaş işleyişi ve bunların meydana getirdiği olumsuzlukların çözümüne yönelik arayışlardır. Uyuşmazlıkların dava açılarak çözülmesi yerine tarafların özgür iradeleri ile anlaşarak uyuşmazlığa son vermeleri toplumsal barışın sağlanması yönünden de tercih nedeni olarak kabul edilmektedir.³⁹ Alternatif uyuşmazlık çözümü aslında yargı sistemi ile rekabet içerisinde olmadığı gibi yargıyı ortadan kaldırmak gibi bir amacı da bulunmamaktadır.⁴⁰ Devlete ait olan yargı yetkisinin mutlak egemenlik hakkına halel gelmeden ihtilafların daha basit ve kolay bir

³⁷ Özbek, M., S., 2018, s.9.

³⁸ Özbek, M., S., 2018, s.10.

³⁹ Koçyiğit, İ., Bulut, A., 2019, Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, 1. Baskı, Ankara, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını, ss. 9-10.

⁴⁰ Ildır, G., 2005, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara, s. 397.

şekilde çözümlenmesi amaçlanmıştır.⁴¹ Uzlaştırma kurumu sulhe dayanan, daha basit, erişilebilir ve tarafların çıkarına uygun olması bakımından diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile benzerlik göstermesine rağmen mağdurun zararının karşılanması, failin haksız fiilinin mesuliyetini üstlenmesi tesis edilerek topluma kazandırılması ve toplum barışının yeniden sağlanması yönündeki hedefleri bakımından ise diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden farklıdır.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet yürüten Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nın verilerine göre 2017 yılında Türkiye genelinde uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 223.469, uzlaşma sağlanamayan dosya sayısının 55.061 olduğu⁴², 2018 yılında ise uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 208.014, uzlaşma sağlanamayan dosya sayısının 47.948 olduğu belirtilmiştir.⁴³ Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı verilerine göre, Türkiye genelinde 2013 yılından itibaren ihtiyari arabuluculuk uygulamasına ilişkin gelen tutanaklardan karara bağlanan dosyaların yüzde 97'sinin anlaşma ile sonlandığı, iş uyuşmazlıklarında 2018 yılından itibaren karara bağlanan dosyaların yüzde 65'inin, ticari uyuşmazlıklarda ise yüzde 57'sinin anlaşma ile sonuçlandığı belirtilmiştir.⁴⁴ Adalet Bakanlığının bu verileri alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin zamandan tasarruf sağladığını ve yargının iş yükünü önemli ölçüde azalttığını göstermektedir.

7. UZLAŞTIRMANIN CEZA YARGILAMASINA ETKİSİ VE YARARI

7.1. Fail Açısından Etkisi ve Yararı

Uzlaştırma kurumunu failin perspektifinden ele aldığımızda uzlaştırmının faile usul hukuku ve maddi hukuk bağlamında pek çok yararı bulunmaktadır. Uzlaştırma, fail ve mağdur arasındaki ilişkinin salt mağdurun zararının giderilmesi yolu ile onarım yapılması amacına hizmet etmemektedir. Aslında psikolojik olarak taraflar arasında

⁴¹ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Genel Gerekçe

⁴² <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/181220181406062017.pdf> (ET.02.02.2020)

⁴³ [http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20\(1\).pdf](http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20(1).pdf) (ET.02.02.2020)

⁴⁴ <http://www.adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/index.html> (ET.02.02.2020)

uzlaşa ortamının oluşarak; failin, işlediği fiil nedeni ile oluşan toplumsal sorunlarında farkına vararak topluma yeniden kazandırılmasının da yolu açılmaktadır.⁴⁵

Uzlaştırma kurumu ile suçtan olumsuz etkilenen kamu otoritesi ve toplum, ihtilafın giderilmesi ve toplumsal barışın tekrar tesis edilmesi için faile bir fırsat verilmektedir.⁴⁶

Uzlaştırma sayesinde fail sadece cezalandırılmak yerine, değişiklik yapma, hatalarını düzeltme, mağdurdan özür dileme veya mağdura açıklama yapma, işlediği suçun insan üzerindeki gerçek etkilerini anlama, potansiyel bir suçlu şeklinde değil de bir insan olarak görülme, mağdurda meydana gelen zararın ne şekilde giderileceğine yönelik karar verme sürecine iştirak etme, kabul edilebilir ve yerine getirilmesi mümkün telafi anlaşmasını müzakere etme imkânlarına sahip olmaktadır.⁴⁷

Faile adli sicil kaydının bozulmasını engelleme, ceza ve tazminat davaları ile uğraşmaktan kurtulma, hapis ya da para cezası ile karşı karşıya kalmama imkânını sağlamanın yanında sosyal ve psikolojik yönden mağdura verilen zararın giderilmesi nedeniyle rahatlatma ve sosyal saygınlığının devamını da sağlayacaktır.⁴⁸ Fail, mağdur ile aynı duyguları yaşama fırsatı bularak mağdurun duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmakta ve gelecekte tekrar suç işleme ihtimali de azalmaktadır. Böylece topluma yeniden kazandırılan fail suçlu olarak damgalanmaktan kurtulup eyleminin yarattığı sonuçları mağdur ile birlikte yönetebilmektedir.⁴⁹

7.2. Mağdur Açısından Etkisi ve Yararı

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da 1960'lı yıllarda şüpheli veya sanığın korunması ve topluma kazandırılması (resosyalizasyon) düşüncesine tepki olarak suç bilimi ve suç politikası aracılığıyla mağdurun veyahut suçtan zarar görenin haklarının

⁴⁵ Özbek, M. (2005b). Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (54/3), s.296.

⁴⁶ Hatipoğlu, M., Parlar, A., 2008, s. 1576.

⁴⁷ Özbek, M. S., 2018, s.14.

⁴⁸ Aladağ, C., Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram: Uzlaşma s.1. (www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc) (ET. 06.02.2020).

⁴⁹ Erdem, M. R., Eser, F., Özşahinli, P. P., 2017, 100 Soruda Uzlaşma, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, s.23.

korunması, fail tarafından gerçekleştirilen haksız eylemin doğurduğu zararın onarılması uzlaştırma müessesesinin doğmasına etki eden nedenlerin başında gelir.⁵⁰

Failin işlemiş olduğu suçun devlete karşı işlendiği düşüncesinden uzaklaşarak suçun aslında kişilere karşı işlendiği anlayışından hareketle onarıcı adalet sistemi, yargılama sürecinin devlet organları tarafından yürütülmesi yerine haksız eyleme maruz kalan mağdurun ve failin aktif katılımı sağlanarak suç nedeniyle ortaya çıkan ihtilafın onarılması hedeflenmektedir. Bundan ötürü bu sistemde mağdur ya da suçtan zarar görenlerin edilgen konumu değiştirilerek aktif bir şekilde sürece dahil olma fırsatı tanınmaktadır.⁵¹

Adalet; bireylerin birbirlerine karşı intikam duygusu besleyen toplumun oluşmasına değil, bireyler arasındaki ilişkileri onarmalı ve en nihayetinde toplumsal barışı sağlamalıdır. Bu düşüncede asıl mağdur haksız fiil nedeniyle zarara uğrayan kişidir. Ayrıca bu düşüncede işlediği suç nedeniyle faile ceza verilmesinden ziyade mağdurda meydana gelen zararın telafi edilmesi amaçlanmaktadır.⁵²

Uzlaştırma, şüpheli veya sanığın hakları kadar mağdurun haklarının da gözetilmesi ve geciken adaletin adaletsizlik olduğu düşüncesiyle mağdura suçtan doğan zararının en kısa sürede giderilmesi imkânını sağlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵³

Uzlaştırma kurumu ile mağdur, ceza ve tazminat davaları ile uğraşmaktan kurtulur; zararının kısa sürede giderilmesi sayesinde adaletle olan güven duygusu artar.⁵⁴

Mağdur, suçun işlenmesinden sonra kafasında oluşan salt failin cevaplayabileceği suçu niçin işlediği, bu duruma neden olan herhangi bir şey yapıp yapmadığı, suçu engelleyebilmek için yapabileceği bir şeyin olup olmadığı ve halen güvende olup olmadığına yönelik soruların cevabını bilebilir.⁵⁵

Uzlaştırma sürecinin mağdur açısından başlıca yararları faili tanıma, kendisinden özür dilenmesini isteme, suç işlendikten sonra fail ve suça ilişkin korkularını yatıştırma, bir eşya şeklinde değil bir insan olarak görülme fırsatına sahip olmaktır.⁵⁶

⁵⁰ Sezer, A., 2010, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 18.

⁵¹ Kaplan, M., 2015, Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları, AkÜHFD, C.5 , s. 61.

⁵² Özbek, M., 2005, s.112.

⁵³ Erdem&Eser&Özşahinli, 2017, s.22.

⁵⁴ Aladağ, C. Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram: Uzlaşma s.1.

⁵⁵ Özbek, M. S., 2018, s.13.

⁵⁶ Özbek, M. S., 2018, ss.13-14.

7.3. Toplum ve Devlet Açısından Etkisi ve Yararı

Türk ceza adaleti sisteminde uzlaştırma kurumu ile hedeflenen; yargıya alternatif bir uyuşmazlık çözümü yönteminin özümsemesi ile yargının iş yükünün azaltılması ve böylece mahkemelerin daha kısa sürede daha adil kararlara varabilmelerinin sağlanmasıdır.⁵⁷

Uzlaştırma tarafların adalet sistemine olan inancı ve güvenilirliği sağlamlaştırarak faillerin topluma yeniden entegre edilmesine katkı sunar ve böylelikle toplumsal barış gerçekleşir.⁵⁸ Uzlaştırma kurumu, birbiriyle davalı bireyler yerine birbiriyle uzlaşan insanlardan oluşan bir toplumun hüküm sürmesini sağlayacaktır.⁵⁹

Uzlaştırma kurumu mahkemelerin iş yükünün ve yargısal giderlerin azaltılması, yargılamanın daha kısa sürede neticelenmesi bakımından topluma yararları bulunmaktadır. Toplum için tehlike arz etmeyen mağdur ile topluma faydaları dokunabilecek fail için kreatif alternatifler geliştirerek hürriyeti bağlayıcı cezanın meydana getirdiği sorunları da azaltır.⁶⁰

Suç, toplumu oluşturan bireylerin doğrudan doğruya kendisine veya malvarlığına yönelen tecavüzlere karşı emniyette olma isteğini olumsuz manada etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶¹ Uzlaştırma ile birbirlerine karşı husumet besleyen kişilerin yaşadığı bir toplum yerine, olumsuzlukları ve husumet duygularını onararak toplumsal barışın tesis edildiği bir ortamın yaratılması hedeflenmektedir. Yine uzlaştırma kurumuyla toplumun adalete duyduğu inanç ve güven sağlamlaşmaktadır. Bunlar uzlaştırmının toplumsal bakımdan yararlarıdır.

8. UZLAŞTIRMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Ceza hukuku, kamu düzenini bozan davranışları düzenleyen bir kamu hukuku dalıdır. Kovuşturmanın mecburiyeti ile kovuşturmanın resmiliği gibi prensipler bu yöndeki kabullenmenin zaruri bir neticesi olarak meydana gelmiştir. Kovuşturma mecburiyeti ilkesi, Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma neticesinde topladığı

⁵⁷ Bkz. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 253. madde gerekçesi.

⁵⁸ Apaydın, C., 2017, Ceza Hukukunda Uzlaştırma, İstanbul Anadolu Adliyesi Dergisi, Sayı 11, s.17.

⁵⁹ Aladağ, C., Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram: Uzlaşma s.1.

⁶⁰ Özbek, M., S., 2018, s.15.

⁶¹ Akıncı Sokullu, F., 2010, Kriminoloji, 7.Baskı, İstanbul, Beta Basım, ss.37-38.

delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturmaması durumunda kamu davası açma mecburiyetinde olmasıdır.⁶² Kovuşturmanın resmiliği ilkesi ise, kovuşturmanın kural olarak fertlere değil, devlete ait bir iş olmasıdır.⁶³ Şüphesiz ceza hukuku alanında korunan hukuki yararın kamu yararı olduğu yönünde bir tereddüt bulunmamaktadır. Ceza yasaları, mağdurun zararının giderilmesinden çok faile ceza verilmesi düşüncesine dayanan yasalardan oluşmaktadır.

Uzlaştırma kurumu, mağduriyetin giderilmesini kabul eden yöntemlerden biridir.⁶⁴ Yine uzlaştırma kurumunun, özel hukuk ihtilaflarında uygulanan arabuluculuk müessesesinin ceza hukukundaki karşılığını teşkil eden alternatif bir yöntem olduğu da söylenebilir.⁶⁵

Öğretide uzlaştırmanın hukuki niteliğine yönelik değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre uzlaşmanın hafif suçlar neticesinde bozulan kamu düzenini tarafların sulh olması yoluyla yeniden kuran, mağdurun zararını da gidererek adaleti tesis eden, yeni ve yaptırım benzeri bir kurum olduğu şeklinde ifade edilmiştir.⁶⁶ Diğer bir görüşe göre ise uzlaşma, suçun işlenmesiyle meydana gelen zararın giderilmesi hususunda tarafların anlaşması durumunda cezai soruşturma ve kovuşturmanın sona ermesini başka bir deyişle devlet ile toplum, uyumsuzluğun giderilmesi ve toplumsal barışın tesis edilmesi hususunda faile fırsat tanınması şeklinde ifade edilmiştir.⁶⁷

Uzlaştırmanın ceza hukuku kurumunun mu yoksa muhakeme hukuku kurumunun mu bir ürünü olduğunun tespiti yasaların zaman açısından tatbik edilmesi hususunda önemi bulunmaktadır. Çünkü uzlaştırmanın ceza hukuku kurumunun bir ürünü olduğunun kabul edilmesi durumunda failin lehine yönelik olan yasal düzenlemelerin geçmişe yürütülmesi söz konusu olacaktır. Ancak uzlaştırmanın muhakeme hukuku kurumunun bir ürünü olarak kabullenilmesi durumunda ise, derhal uygulanma ilkesi geçerli olduğundan yasal düzenlemenin failin lehine olup olmadığına bakılmaksızın

⁶² Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.683.

⁶³ Uğur, H., 2007, Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine, TBB Dergisi, S.73, s.267. [http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/arama?d1=0&d2=0&s=73&k=0&w=\(ET.10.04.2020\)](http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/arama?d1=0&d2=0&s=73&k=0&w=(ET.10.04.2020))

⁶⁴ Özbek, V., Ö., 1999, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Ankara, Seçkin, s.24-29.

⁶⁵ Yenidünya, A. C., Son Düzenlemeler Işığında Uzlaştırma Kurumu, s.1. <https://www.hukukihaber.net/son-duzenlemeler-isiginda-uzlastirma-kurumu-cmkm253-255-makale,5087.html> (ET. 08.02.2020)

⁶⁶ Kunter, N., Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2008, Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 16. Baskı, İstanbul, s.1232.

⁶⁷ Hatipoğlu, M., Parlar, A., 2008, s.1576.

doğrudan uygulanması söz konusu olacaktır.⁶⁸ Nitekim Yargıtay halihazırda ilk derece mahkemesi tarafından verilen ve henüz kesinleşmemiş dosyalar açısından 7188 sayılı kanunla yapılan lehe yönelik düzenlemelerin dikkate alınması gerektiği gerekçesiyle bozma kararları vermektedir.⁶⁹

Uzlaştırmanın ceza münasebetini nihayete erdirmesi bakımından ceza hukuku kurumunun bir ürünü olduğu düşünülebilse de, usulü bir işlem nedeniyle yargılama sona erdiğinden muhakeme hukukunun bir ürünü olduğunu düşünmek de hatalı olmayacaktır.⁷⁰ Diğer bir ifadeyle uzlaştırma bir yandan ceza yargılamasını önlemesi sebebiyle muhakeme hukuku kurumu, diğer yandan ise devlet ile fail arasında bulunan ceza ilişkisini sona erdirmesi nedeniyle ceza hukuku kurumu olduğu ancak ceza ilişkisinin usulü bir işlemle sona erdirilmesi sebebiyle muhakeme kurumu olma yönünün daha ağır bastığı öne sürülmüştür.⁷¹ Bununla birlikte uzlaştırmanın 5560 sayılı yasa ile TCK'da yer alan hükümleri yürürlükten kaldırılarak sadece CMK'da hüküm altına alınması⁷² muhakeme hukuku kurumu olduğu yönündeki görüşü desteklemektedir. Böylelikle TCK'da yer alan uzlaştırmaya ilişkin düzenleme tamamen mülga edilmiş ve uzlaşma durumunda iddianame düzenlenememesinin ya da düşme kararı verilmesinin maddi ceza hukukuna yönelik temeli lağvedilmiştir.⁷³ Ancak uzlaştırmanın suç teşkil eden eylemi gerçekleştiren failin ıslah edilmesini, ihlal edilen kamusal nizamın ve toplumsal barışın tekrar sağlanmasını amaçlaması, bu müessesenin ceza hukuku kurumundan tamamen bağımsız düşünülemeyeceğini göstermektedir.

⁶⁸ Gültekin, Ö., 2011, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, Ankara, s. 277.

⁶⁹ Yargıtay 15. CD'nin 2020/71 E. 2020/1221 K. sayılı ilamında "...sanığa yüklenen ve 5237 sayılı TCK'nın 155/2 maddesinde düzenlenen hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçu nedeniyle 24.10.2019 tarih ve 30928 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 7188 sayılı Kanun'un 26. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253. ve 254. maddeleri gereğince uzlaştırma işlemleri yapılmasından sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesinin zorunlu olduğu gerekçesiyle bozulmasına..." karar vermiştir.

⁷⁰ Centel, N., Zafer H., 2019, s.564.

⁷¹ Hatiopğlu, M., Parlar, A., 2008, s.1576.

⁷² Erdem, M., R., Öztürk, B., 2008, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.1124.

⁷³ Yenisey&Nuhoğlu, 2019, s.809.

9. UZLAŞTIRMANIN CEZA ADALET SİSTEMİMİZDEKİ YERİ

9.1. Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununun İlk Halinde Uzlaştırma

Hukukumuzda 2005 yılında uygulanmaya başlanan TCK ve CMK'nın ilk halinde uzlaştırma müessesesi çift başlı görünüş sergileyerek TCK'nın 73/8 maddesi ile CMK'nın 253-255. maddesinde uzlaştırmaya ilişkin iki ayrı hüküm bulunmaktaydı.⁷⁴

Cumhuriyet savcısı veya hakim CMK'nın ilk halinde bulunan yasal düzenlemeye göre, faili yasada belirtilen usullere göre davet edip suçtan kaynaklanan mesuliyetini kabullenip kabullenmediğini sormaktaydı. Suçu ve suç nedeniyle mağdurda meydana gelen zararın tamamını veya önemli bir bölümünü karşılamayı fail kabul ettiğinde bu husus mağdura, mağdurun vekiline veya yasal temsilcisine bildirilmekteydi. (CMK m.253/1-2) Mağdurun suç sebebiyle meydana gelen zararının tamamını veya önemli bir bölümünün karşılanmasını, hür iradesiyle uzlaşmayı kabul ettiğini açıklaması durumunda Cumhuriyet savcısınca soruşturma sona erdirilmekteydi. (CMK m.253/3) Cumhuriyet savcısı veya hakim, mağdur ile fail arasındaki uyuşmazlığın uzlaştırma yoluyla giderilmesi için tarafların üzerinde anlaşmaya vardığı bir avukatı, bu hususta anlaşmanın sağlanamaması durumunda bir veya birden fazla avukatın uzlaştırmacı olarak tayin edilmesini barodan istemekteydi. (CMK m.253/4) Uzlaştırmacı 30 günlük süre zarfında uzlaştırma işlemini sonuçlandırmalı, bu süre zarfında uzlaştırma işlemini neticelendirememesi durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından 30 günlük bir ek süre daha verilebilmekteydi. (CMK m.253/5) Uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen rapor en geç 10 gün içinde soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısına, kovuşturma aşamasında ise hakime sunulmaktaydı. (CMK m.253/7) Uzlaşma neticesinde soruşturma aşamasında kovuşturmayla yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise kamu davasının düşürülmesine karar verilebilmesi için uzlaştırma masraflarının fail tarafından karşılanması gerekmekteydi.

Uzlaştırmanın düzenlendiği TCK'nın 73/8. maddesinin ilk halinde, takibi şikayete bağlı, mağduru gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olan suçlarda, failin suç ile meydana gelen zararının tamamını veya önemli bir kısmını karşılaması ve suçunu kabul etmesi

⁷⁴ Yavuz, H., A., 2015, s.98-99.

şartıyla taraflar arasında hür iradeyle uzlaşma sağlandığının tespit edilmesi durumunda soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmayacağı, kovuşturma aşamasında ise hakim tarafından kamu davasının düşürülmesine karar verileceği düzenlenmişti.

01.06.2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu ile Türk Ceza Kanunu'nda uzlaştırma kurumu, yargılamaların daha hızlı ve ucuz bir şekilde neticelendirilmesi gayesi ile ceza hukukumuzda kazandırılmış ise de, uygulamada yasa koyucunun hedeflediği gibi bir durum meydana gelmemiştir. Bu düzenlemedeki aksaklıklar uygulamada Cumhuriyet savcılarının eleştirilerinin odağı haline gelmiş hatta bu düzenlemenin mülga edilmesi yönünde talepleri de olmuştur. 5560 sayılı yasa ile uzlaştırma kurumuna ilişkin olarak getirilen değişikliklerin ana sebebini uygulamadaki bu eleştiriler oluşturmuştur.⁷⁵

TCK'da yer alan uzlaştırmaya yönelik düzenleme 5560 sayılı yasayla mülga edilerek tamamen CMK'da yer almaya başlamıştır. Bu kanun, fail tarafından işlenen suçun uzlaşma kapsamında olması durumunda Cumhuriyet savcısı ya da talimatı üzerine adli kolluk tarafından mağdur ve faile uzlaştırma teklifinde bulunabileceğini düzenlemekteydi. Uzlaştırmanın niteliği ve kabul edilmesi ya da reddedilmesinin ne gibi sonuçlara sebebiyet vereceğinin taraflara izah edilmesini öngörmekteydi. Cumhuriyet savcısı taraflarca uzlaşma teklifinin kabulü halinde uzlaştırma işlemini kendisi yapabileceği gibi baroya kayıtlı avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişileri uzlaştırmacı olarak görevlendirebilecektir. Görevlendirilen uzlaştırmacı, 30 gün içerisinde uzlaştırma işlemini neticelendirmeli bu süre içerisinde neticelendirememesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından 20 günlük bir ek süre daha verilebilmekteydi. Bu süreler sonunda uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen uzlaştırma raporunun teslim edilmesi üzerine Cumhuriyet savcısı uzlaşmanın tarafların hür iradesinin ürünü olduğunu ve varsa kararlaştırılan edimin hukuka aykırı olmadığını tespit etmesi halinde raporu mühürleyip imza altına alarak dosyaya eklemelidir. Kararlaştırılan edimin şüpheli tarafından def'aten yerine getirilmesi durumunda kovuşturmaya yer olmadığına, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması yahut süreklilik arz etmesi durumunda ise CMK'nın 171. maddesinin dördüncü fıkrasındaki koşullara bakılmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verebilecektir.

⁷⁵ Çetintürk, 2017, s. 428.

İddianamenin tanzim edilmesinden sonra kovuşturmaya konu eylemin uzlaşmaya tabi olduğunun tespit edilmesi halinde mahkeme tarafından uzlaştırma işlemi yapılabilecek ve uzlaşma gerçekleşirse sanık tarafından edimin defaten yerine getirilmesi halinde kamu davasının düşürülmesine, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksidi bağlanması yahut süreklilik arz etmesi durumunda CMK'nın 231. maddesinde yer alan koşullara bakılmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebilecektir.

9.2. Yeni Düzenlemeler İle Uzlaştırma Kurumunda Yapılan Köklü Değişiklikler

9.2.1. 6763 Sayılı Yasayla Yapılan Değişiklikler

6763 sayılı yasa ile yapılan radikal değişiklikler uzlaştırmanın işlevselliğinin artmasını ve randımanlı bir kurum haline gelmesini sağlamıştır. CMK'nın 253. maddesinin önceki yasal düzenleme döneminde "uzlaşma" şeklinde düzenlenen madde kenar başlığı "uzlaştırma" şeklinde değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir.⁷⁶

Bu düzenlemeyle uzlaştırmaya tabi suçlara yeni suçlar eklenerek kapsamı genişletilmiştir. Uzlaştırma kapsamına etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı şikayete bağlı suçlar da dahil edilmiştir. Uzlaştırma kapsamına TCK m.106/1'de yer alan "Tehdit", TCK m.141'de yer alan "Hırsızlık" ve TCK m.157'de yer alan "Dolandırıcılık" suçları eklenmiştir.⁷⁷

Suçta sürüklenen çocuklar tarafından mağduru veya suçtan zarar göreni gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması şartıyla işlenen yukarı sınırı üç yılı aşmayan hapis ya da adli para cezası öngörülen suçlar uzlaştırmaya dahil edilmiştir. (CMK 253/1-c)

6763 sayılı kanunun gerekçesine göre, uzlaştırma kurumunun kapsamının genişletilmesi ile şüpheliler hakkında kamu davası açılarak cezai müeyyideler uygulanmasının yerine onarıcı adalet anlayışını esas alan kurumların uygulanması hedeflenmektedir. Böylece suç nedeniyle bozulan kamu düzeninin mağdur ile şüpheli

⁷⁶ Yenidünya, A., C., *Son Düzenlemeler Işığında Uzlaştırma Kurumu*, s.1

⁷⁷ Daha sonra yürürlüğe giren 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı kanun ile iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi), güveni kötüye kullanma (madde 155), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165) suçları da uzlaştırma kapsamına dahil edilerek kapsamı genişletilmiştir.

arasında tesis edilen sulh yolu ile sağlanmaktadır. Bununla birlikte ihtilafların alternatif yöntemler tatbik edilerek mağduru merkezine alan bir anlayışla giderilmesi, geleneksel ceza hukuku sistemine oranla yargının yükünü hafiflettiği ve ekonomik yararlar da sunduğu belirtilmiştir.⁷⁸

Bu düzenlemeyle 5560 sayılı yasa ile getirilen Cumhuriyet savcısı ya da adli kolluk tarafından yapılan uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi yürürlükten kaldırılarak⁷⁹ uzlaştırma bürosu bağlı olarak görev yapan uzlaştırmacılar vasıtasıyla yapılması düzenlenmiştir. Uzlaştırma kurumunun işlevselliğinin artırılması, uzlaştırma işlemlerinin denetlenmesi ve takip edilmesi görevleri olan Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı kurulmuştur.⁸⁰ 6763 sayılı yasanın 9. maddesinin gerekçesinde, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının yargı yetkisi kapsamında herhangi bir işlevi ve görevinin bulunmadığını, bu birimin asıl amacının uygulamanın bütün süreçleriyle takibi, ortaya çıkan sorunların ve nedenlerinin araştırılması, çözüme kavuşturulması için gerekli olan idari adımların atılması, ayrıca iyi uygulama örneklerinin teşviki ve yaygınlaştırılması hususlarında çalışmalar yapmak olduğu açık bir şekilde belirtilmiştir.⁸¹

Uzlaştırma bürolarının her Cumhuriyet başsavcılığının bünyesinde oluşturulması ve yeterince Cumhuriyet savcısının bu büroda görevlendirilmesine dair düzenleme 6763 sayılı yasa ile getirilmiştir. Bu düzenleme ile uzlaştırma kurumu daha işlevsel bir nitelik kazanmıştır.⁸² Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturmanın neticesinde soruşturmaya konu suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması halinde soruşturma dosyası hakkında uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi için bir karar ile uzlaştırma bürosuna gönderilmesi esası kabul edilmiştir. Uzlaştırma bürosunda görevli

⁷⁸ 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı yasanın 34. madde gerekçesi.

⁷⁹ 6763 Sayılı Kanunun 34. maddesinin gerekçesinde uzlaştırma teklifinin taraflara kolluk aşamasındayken olayın sıcaklığıyla erkenden yapılması nedeniyle reddedilmesi ve teklifin taraflarca kabul edilmesi durumunda söz konusu dosyanın sürüncemede kalacak olmasının uygulamacılarda isteksizliğe sebebiyet vermesi uzlaştırma kurumunun başarısız olmasına neden olmaktaydı. Bu sakıncaların giderilmesi maksadıyla soruşturma aşamasında öncelikle suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin bulunması esası getirilmiştir. Böylece kolluk aşamasında olayın sıcaklığıyla yapılan uzlaştırma tekliflerinin meydana getirdiği sorunlar giderildiği gibi suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe bulunmayan soruşturma dosyaları hakkında bu yönteme başvurulmasının da engellendiği belirtilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. 6763 sayılı yasanın 34. madde gerekçesi

⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 69. ve 70. maddeleri.

⁸¹ Bkz. <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=204725&pkanunnumarası=6763> (ET. 19.04.2020)

⁸² Bölükbaşı, H., H., 2017, *6763 Sayılı Kanun ile Değişen Uzlaşma Hükümleri*, İstanbul Adliyesi Dergisi, Yıl 4, S.9, ss. 51-52.

olan Cumhuriyet savcısı ise uzlaştırma işlemlerini neticelendirmesi için ilgili dosyayı uzlaştırmacıya verecektir. (CMK m.253/4)

Bu düzenlemeyle uzlaştırmacının daha fonksiyonel ve randımanlı bir kurum haline getirildiği ve uzlaştırmacıların avukat veya hukuk öğrenimi gören bakanlık denetiminde eğitim alarak yapılan sınav neticesinde başarılı olan kişiler arasından seçileceği düzenlenmiştir.⁸³

9.2.2. 7188 Sayılı Yasayla Yapılan Değişiklikler

7188 sayılı yasa ile önceki düzenlemeye göre uzlaştırma kapsamına giren suçların kapsamı daha da genişletilmiştir.⁸⁴ Bu kanun ile, "İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (madde 117, birinci fıkra, 119, birinci fıkra (c) bendi)", "Güveni Kötüye Kullanma (madde 155)" ve "Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi (madde 165)" suçları da uzlaştırma kapsamına alınmıştır.⁸⁵

6763 sayılı yasayla "Hırsızlık" suçu uzlaştırma kapsamına alınmış iken "Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi" suçunun uzlaştırmaya dâhil edilmemesi uygulamada hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkarması nedeniyle eleştirilerin odağı haline gelmiştir. Örneğin, mağdur Zeynep sahile çantasını bırakarak denize girdiği, bunun üzerine şüpheli Fatma mağdurun çantasından cep telefonunu çalarak ikinci el telefon alım satım işi yapan ve telefonun çalıntı olduğunu bilen Ali'ye cüzi bir miktar karşılığında satmıştır. Önceki düzenlemeye göre uygulamada hırsızlık eylemini gerçekleştiren ve eylemi daha ağır olan Fatma'nın işlemiş olduğu hırsızlık suçu ile ilgili olarak uzlaştırma işlemleri yürütülebiliyorken suç eşyasını satın alan Ali'nin eylemi daha hafif olmasına rağmen uzlaştırma işlemleri yürütülmeksizin hakkında doğrudan kamu davası açılmaktaydı. Bu ise uygulamada hakkaniyete aykırı durumlara sebebiyet vermekteydi. Ancak 7188 sayılı kanun ile suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun da uzlaştırma kapsamına alınmasıyla hakkaniyete aykırı bu durum

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Uzlaştırmacıların eğitimi ile ilgili olarak 05.08.2017 tarih ve 30145 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 50. ve 68. maddeleri arasında düzenlenmiştir.

⁸⁴ Bkz. 7188 sayılı Kanunun 26. Maddesinin Gerekçesinde "Düzenlemeyle uygulamadan gelen talep ve öneriler ile günümüz çağdaş ceza adalet sistemlerinin genel yönelimi dikkate alınarak uzlaştırma kapsamındaki suç listesi genişletilmektedir." şeklinde belirtilmiştir.

⁸⁵ Bkz. 7188 sayılı Kanunun 26. Maddesi.

ortadan kaldırılmış ve artık bu suç ile ilgili olarak uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi imkânı mümkün hale gelmiştir.

Uzlaştırma kapsamında olan suçun bu kapsamda bulunmayan başka bir suçla beraber işlenmesi durumunda uzlaştırma işlemlerinin uygulanmayacağı ile ilgili olarak uygulamada mağdur bazlı veya suç bazlı değerlendirmenin yapılması hususunda bazı çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Ancak Yargıtay içtihatlarında uzlaştırma işlemlerinin her bir mağdur ve şüpheli yönünden ayrı ayrı değerlendirilmesi ve uzlaştırma kapsamında olan bir suçun bu kapsamda olmayan başka bir suç ile birlikte işlenmesinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmamasının aynı mağdura karşı işlenmesi halinde söz konusu olacağı belirtilmiştir.⁸⁶ Nitekim 7188 sayılı kanun ile getirilen değişiklikle, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte "aynı mağdura karşı" işlenmiş olması hâlinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı kabul edilerek çelişki ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle farklı mağdurlara karşı işlenen suçlar bakımından bu kısıtlama kaldırılmakta ve uzlaştırma kapsamında olması halinde diğer mağdurların şüpheliyle uzlaşabilmelerine imkân tanınmaktadır.⁸⁷

Son olarak önceki düzenlemelerde uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi için öngörülen azami süre ek süre ile birlikte toplamda elli gün olarak düzenlenmişti. Ancak 7188 sayılı kanun ile uzlaştırmacı kendisine verilen otuz günlük süre içerisinde uzlaştırma işlemlerini tamamlayamaması halinde uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez uzatabilir. (CMK m.253/12) Böylelikle yeni getirilen düzenlemeyle uzlaştırmacıya verilen azami süre ek sürelerle birlikte toplamda yetmiş gün olarak öngörülmüştür.

⁸⁶ Bkz. Yargıtay 18. CD'nin 2019/8872 E., 2019/14080 K. sayılı ilamında "... somut olayda şüpheli E. 'nin mağdur B. 'ye karşı işlemiş olduğu hakaret suçunun uzlaştırma kapsamında olduğu, aynı olayda B'nin üzerine atılı E. 'ye yönelik kasten yaralama suçunun ise uzlaştırmaya tabi olmadığı, dolayısıyla aynı mağdura ulaşma kapsamına giren ve girmeyen suçların birlikte işlenmesi hususunun somut olayda bulunmadığı anlaşıldığından,..." denilerek uzlaştırma kapsamına giren ve girmeyen suçlarda uzlaştırma işlemlerinin uygulanmaması hususunun aynı mağdura karşı gerçekleştirilmesi durumunda söz konusu olacağı belirtilmiştir.

⁸⁷ Bkz. 7188 sayılı Kanunun 26. maddesinin gerekçesi.

İKİNCİ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA UYGULAMASI VE SÜRECİ

1. UZLAŞTIRMANIN KOŞULLARI

1.1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Gereken Bir Eylemin Bulunması

Suç teşkil eden bir eylemin olması uzlaştırma sürecinin başlamasının ön koşuludur. Failin gerçekleştirdiği eylemin suç teşkil etmemesi halinde uzlaştırma yolu işletilmeyecektir. Örneğin, Deniz sevk ve idaresinde bulunan aracıyla seyir halinde iken direksiyon hakimiyetini kaybetmesi sonucu Selma'ya ait park halinde bulunan araca çarpması sonucu maddi hasara sebebiyet verdiği, Selma'nın aracındaki zararın Deniz'in herhangi bir kasıtlı eylemi bulunmaksızın dikkatsizliği ve tedbirsizliği neticesinde meydana geldiği ve mala zarar verme suçunun taksirli halinin Türk Ceza Kanun'unda düzenlenmediği dolayısıyla olayda suç teşkil eden bir eylemin bulunmaması nedeniyle uzlaştırma yoluna gidilmeksizin mala zarar verme suçunun yasal unsurlarının oluşmadığından bahisle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmelidir. Zira 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen uzlaştırma müessesesinin uygulanabilmesi için eylemin suç teşkil etmesi diğer bir ifadeyle fiilin soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olması gerekmektedir.

1.2. Uzlaştırma Kapsamında Olan Bir Suç Olması

Bir suç hakkında uzlaşma hükümlerinin tatbik edilebilmesi için evleviyetle uzlaşma kapsamına girmesi gerekmektedir. Bu başlıkta 6763 sayılı yasa ile 7188 sayılı yasa çerçevesinde uzlaştırma kapsamında bulunan suçları değerlendireceğiz.

1.2.1. Suçun Soruşturulması ve Kovuşturulmasının Şikayete Tabi Olması

Şikayete tabi olan suçların uzlaştırma kapsamında olması hususu yeni yasal düzenleme döneminde de muhafaza edilmiştir. Şikayet, suç nedeniyle zarar gören kişinin ceza soruşturması yapılmasında sakınca görmediğini ve failin cezalandırılmasını istediğini belirtmesidir.⁸⁸ Şikayete tabi suçlarda uzlaşmanın uygulanabilmesi için suç hasebiyle zarara uğrayan kişi tarafından şikayet hakkının kullanılması gerekmektedir.⁸⁹ Suçun kovuşturulmasının şikayete ve uzlaştırmaya bağlı olması sanığın lehine olan düzenlemelerdir.⁹⁰

Şikayet kapsamında bulunan suçlar haricinde diğer suçlar hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için kanunda açıkça belirtilmiş olması gerekmektedir. Suçun şikayete tabi olduğunun kanunda belirtilmemesi o suçun resen yapılacağı anlamına gelmektedir. Bir suçun basit halinin şikayet kapsamında olması, o suçun nitelikli halinin de şikayet kapsamında olduğu anlamına gelmez.⁹¹

Kanuni düzenleme gereği cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçların şikayete bağlı olması durumunda dahi uzlaştırma hükümleri uygulanamamaktadır. Bu yasal düzenleme gereğince TCK m.102/1 yer alan "Basit Cinsel Saldırı", TCK m.104/1'de yer alan "Reşit Olmayanla Cinsel İlişki" ve TCK m.105/1'de yer alan "Cinsel Taciz" suçlarının soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olmasına rağmen uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır. Nitekim öğretide cinsel dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanamamasının sebebi mağdurun cinsel yaşamının taraflar arasında tartışılmasının mağdurun itibarına zarar vereceği hususundaki düşüncedir.⁹²

5560 sayılı kanun düzenlemesinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlarda uzlaştırma işlemleri uygulanamaz iken son düzenlemede etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlarda dahi koşulların bulunması halinde uzlaştırma işlemleri uygulanabilecektir.

⁸⁸ Güngör, D., 2009, 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu, Ankara, Yetkin Yayınları, s.17.

⁸⁹ Nuhoğlu, A., 2010, Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.88.

⁹⁰ Yenisey, F., Nuhoğlu, A., 2019, s.812-813.

⁹¹ Bakıcı, S., 2007, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuk Genel Hükümleri, Ankara, Adalet Yayınevi, s.1326.

⁹² Soyaslan, 2010, s.346.

Bu noktada değinilmesi gereken diğerk bir hususta 5560 sayılı kanunun uygulandığı dönemde usulüne uygun olarak yürütölen uzlaştırma işlemlerinden sonra yürürlüğe giren 6763 sayılı kanun döneminde de süregelen soruşturma dosyalarında yeniden son kanuni düzenleme ışığında uzlaştırmanın uygulanıp uygulanmayacağıdır. Kanaatimizce burada iki farklı şekilde değeriendirme yapılması gerekmektedir. Eğer soruşturmaya konu olan suç sonradan yürürlüğe giren kanun ile ilk defa uzlaştırma kapsamına dahil edilirse uzlaştırma işlemlerinin yeniden yapılması zorunludur. Zira suçun uzlaşma kapsamına alınması failin lehine bir düzenlemedir. İşlendiğı zaman diliminde uzlaşma kapsamında bulunmayan suçun soruşturma ve kovuşturma evrelerinin devam ettiğı bir dönemde uzlaşma kapsamına alınması halinde uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır.⁹³ Şayet önceki yasal düzenleme döneminde uzlaştırma kapsamında olan suç ile ilgili olarak usulüne uygun bir şekilde uzlaştırma işleminin yürütölerek tamamlanması durumunda yeni yasal düzenleme döneminde artık tekrar uzlaştırma işlemi yapılmasına lüzum yoktur. Örneğın; fail 29.12.2015 tarihinde mağduru taksirle yaralamış ve o dönem yürürlükte olan yasal düzenlemeye göre usulüne uygun bir şekilde uzlaştırma hükümleri uygulanmasına rağmen olumsuz sonuçlanması nedeniyle 29.12.2016 tarihinde kamu davası açma kanaatine varan Cumhuriyet savcısının ilgili dosyanın yeniden uzlaştırma işlemlerinin yürütölmesi için uzlaştırma bürosuna göndermesine lüzum yoktur. Zira önceki yasal düzenleme döneminde yapılan uzlaştırma işlemleri geçerliliğini korumaktadır.⁹⁴

Uzlaştırma müessesesinin birden fazla uygulanması, yargılama sürelerinin önlenemez bir biçimde uzamasına sebebiyet verecektir. Şüpheli ya da sanığın birden

⁹³ Bkz. Yargıtay 6. CD'nin 2018/2017 E. 2020/157 K. sayılı ilamında: "24.10.2019 tarih 30928 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı Kanun'un 26. maddesi ile değışik 5271 sayılı CM'nin 253. maddesi ve maddeye eklenen fıkraya göre uzlaşma hükümleri yeniden düzenlenmiş, sanık R.Ö.'ye isnat edilen TCK'nın 165. maddesi kapsamındaki suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun uzlaşma kapsamına alındığı nazara alındığında, uzlaştırma işlemleri yapılp sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değeriendirilmesinde zorunluluk bulunduğı gerekçesiyle bozulmasına" karar vermiştir.

⁹⁴ Bkz. Yargıtay 3. CD'nin 2018/3703 E. 2018/9530 K. sayılı ilamında "...sanığın üzerine atılı 5237 satılı TCK'nın 86. maddesinde düzenlenen yaralama suçu ve TCK'nın 106/1-2. maddesinde düzenlenen tehdit suçunun 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesinin 02/12/2016 tarihli 29906 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değışiklik Yapılmasına Dair Kanunun 34. maddesi ile değıştirilmeden önceki haline göre de uzlaşma kapsamında olup anılan Kanun ile yapılan düzenlemenin yürürlüğe girdiğı tarihten önce usulüne uygun olarak yapılan uzlaşma tekliflerinin geçerli olduğı, bu nedenle uzlaşma teklifi yapılmış dosyalarda yeniden uzlaşma teklifi yapılmasına gerek olmadığı, somut olayda mağdur H.A.'ya Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaşma teklifinde bulunulduğu ve mağdurun uzlaşma kabul etmediğinin anlaşılması karşısında, mahkemenin kararında herhangi bir isabetsizlik bulunmadığından..." şeklinde karar vermiştir.

fazla bu yola tevessül etmesi durumunda hakkın kötüye kullanılması söz konusu olabilecektir. Olası ceza (uzlaşmanın olmaması ve yargılamanın devam etmesi) ya da edimin (uzlaşmanın tesis edilmesi ve edim üzerinde anlaşmaya varılması) ileri bir tarihe tehir edilmesine sebebiyet verebilecektir. İzah edilen bu sorunların etkisiz kılınabilmesi için uzlaştırmanın aynı olay kapsamında sadece bir kez uygulanması öngörülmüştür. (CMK m. 253/18)⁹⁵

Uzlaştırma kapsamında olmayan bir suç hakkında ilk derece mahkemesi tarafından karar verilmesi üzerine istinaf veya temyiz edildikten sonra yeni düzenlemeyle söz konusu suç uzlaştırma kapsamına alınması halinde Yargıtay uzlaştırma işlemlerinin uygulanması gerektiği gerekçesiyle bozulmasına hükmederek ilgili dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermelidir.⁹⁶ Aynı durumda Bölge Adliye Mahkemelerinin bozma kararı verip veremeyeceği hususunda doktrinde ileri sürülen görüş ile uygulama arasında farklılıklar söz konusudur. Zira bir görüşe göre, Bölge Adliye Mahkemelerinin ilk derece mahkemesi gibi yargılama yapabilmeleri nedeniyle önüne gelen dosyayı uzlaştırma hükümleri uygulanmak üzere soruşturmanın yapıldığı yerde bulunan Cumhuriyet başsavcılığına göndermesinin gerektiği ileri sürmüştür.⁹⁷ Ancak uygulamada Bölge Adliye Mahkemesi istinaf aşamasında yeni düzelleme ile uzlaştırma kapsamına alınan suçlarla ilgili olarak bozma kararı vererek uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi için ilk derece mahkemesine göndermektedir.⁹⁸ Nitekim 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı yasanın 27. maddesiyle CMK'nın 253/1-f maddesine eklenen "*Bölge Adliye Mahkemesi... soruşturulması veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin veya önödeme ve uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması ya da davanın ilk derece mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması halinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece*

⁹⁵ Yerdelen, E., s.45.

⁹⁶ Yargıtay 13. CD'nin 2019/7366 E., 2019/18434 K. sayılı ilamında "... 5271 sayılı TCK'nın 141/1 maddesinde tanımlanan hırsızlık suçunun da uzlaşma kapsamına alındığının anlaşılması karşısında; 5237 sayılı TCK'nın 7/2 maddesi uyarınca "suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise failin lehine olan hüküm uygulanır ve infaz olunur." hükmü de gözetilerek Uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunduğu gerekçesiyle bozulmasına..." karar verilmiştir.

⁹⁷ Özbek&Doğan&Bacaksız&Tepe, 2017, s.847.

⁹⁸ Bkz. Ankara BAM 10. CD'nin 2016/193 E. 2016/108 K. sayılı ilamı.

mahkemesine gönderilmesine karar verir.” şeklindeki düzenleme sayesinde uygulamadaki durum yasal dayanağa kavuşmuştur. Nitekim Bölge Adliye Mahkemesi söz konusu kanun hükmüne atıfta bulunarak ilk derece mahkemesinin kararlarının bozulmasına karar vermektedir.⁹⁹

Kesinleşen ve infazı biten dosyalar hakkında uzlaştırma işlemleri uygulanmayacaktır. Ancak kesinleşmesine rağmen infazı henüz bitmemiş olan dosyalarda infaz edilen suçun yeni düzenleme ile uzlaştırma kapsamına alınması halinde ilgili dosya hakkında uzlaştırma işlemlerinin uygulanması gerekmektedir.¹⁰⁰

1.2.2. Kanunda Özel Olarak Katalog Halinde Belirtilen Suçlar

Uzlaştırmaya tabi suçların ilk defa 5560 sayılı yasada özel olarak sayıldığı, 6763 sayılı yasa ve son olarak 7188 sayılı yasa ile önceki yasal düzenleme kapsamında uzlaştırmaya tabi suçların sayıları arttırılarak kapsamı genişletilmiştir. Şikayet ile uzlaştırma kurumunun birbirinden ayrı iki hukuki kurum olması sebebiyle re’sen kovuşturulan suçların uzlaştırma kapsamına alınmış olması şikayete tabi olacağı anlamına gelmemektedir. Bu gibi suçlarda şikayetçi olunması veya olunmaması uzlaşma iradesi manasına gelmemektedir. Bu perspektifle kovuşturma evresinde mağdurun failden şikayetçi olmadığını beyan etmesi uzlaşmayı kabul ettiği şeklinde değerlendirilemez.¹⁰¹

⁹⁹ Bkz. Kayseri BAM 8. CD’nin 2020/96 E. 2020/125 K. sayılı ilamında “... sanıklar hakkındaki Hizmet Nedeniyle Güveni Kötüye Kullanma suçunun 5237 sayılı TCK’nın 155/2 maddesinin 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 26. maddesi ile yapılan değişiklik neticesinde 5271 sayılı CMK’nın 253/7 maddesi gereğince uzlaşma kapsamına alındığı anlaşıldığından, 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 27. maddesi ile 5271 sayılı CMK’nın 280. maddesinin 1. fıkrasına eklenen (f) bendi gereğince uzlaştırma usulünün uygulanması için hükmün bozulmasına...” karar verilmiştir.

¹⁰⁰ Özbek&Doğan&Bacaksız&Tepe, 2017, s.847. Ayrıca bkz. Yargıtay CGK’nın 2007/4-200 E. 2007/219 K. sayılı ilamında “uzlaştırma kurumu her ne kadar 5271 sayılı CMK’nın 253 ve 254. Maddelerinde hüküm altına alınan usul hukuku kurumu olarak düzenlenmiş ise de, fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi hukuka da ilişkin bulunması nedeniyle yürürlüğünden önceki olaylara uygulanabileceği, 5237 sayılı TCK’nın 7/2. maddesindeki “suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.” şeklinde düzenleme karşısında kesinleşen hükümlerde de uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerektiği...” belirtilmiştir. Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay 15. CD’nin 2019/4740 E. 2019/7434 K. sayılı ilamı.

¹⁰¹ Nuhoglu, A., s.89. Ayrıca bkz. Yargıtay 2.CD’nin 2006/6919 Esas 2007/899 sayılı kararında “...saniğe atılı silahla kasten yaralama suçu, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlardan olmayıp ancak; 5395 sayılı ÇKK’nın 24. maddesi uyarınca çocukların işlediği bu suçun da çocukların yararı gözetilerek uzlaşma kapsamına alındığı, sanığın çocuk olması nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi eylemi şikayete tabi suç haline dönüştürmeyeceğinden...” şeklinde karar verilmiştir.

6763 sayılı kanun ile TCK m.106/1’de yer alan ”Tehdit”, TCK m.141’de yer alan ”Hırsızlık” ve TCK m.157’de yer alan ”Dolandırıcılık” suçları uzlaştırma kapsamına alınmıştır. 7188 sayılı son düzenleme ile ”İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali” suçu, ”Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi” suçu ve ”Güveni Kötüye Kullanma” suçu katalog kapsamındaki suçlara dahil edilmiştir.

Son düzenleme ile beraber TCK’da yer alan;

- Kasten Yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88)
- Taksirle Yaralama (madde 89)
- Tehdit (madde 106, birinci fıkra)
- Konut Dokunulmazlığın İhlali (madde 116)
- İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (madde 117, birinci fıkra,; madde 119,birinci fıkra c bendi)
- Hırsızlık (madde 141)
- Güveni Kötüye Kullanma (madde 155)
- Dolandırıcılık (madde 157)
- Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi (madde 165)
- Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (madde 234)
- Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrı Niteliğindeki Bilgi veya Belgelerin Açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları şikayete tabi olsun veya olmasın uzlaştırma kapsamındadır.

Bir önceki bölümde 6763 sayılı yasayla ”Hırsızlık” suçu uzlaştırma kapsamına alınmış iken ”Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi” suçunun uzlaşma kapsamına alınmamasının uygulamada hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkardığından eleştirilerin odağı haline geldiğini belirtmiştik. Genellikle soruşturma ve kovuşturmayla konu tehdit suçlarının ekseriyetle TCK’nın 106/1-1. cümlede düzenlenen hali kapsamında işlenmekte iken TCK m.141’de yer alan hırsızlık ve TCK m.157’de yer alan dolandırıcılık suçlarının basit halleri için aynısını ifade etmek mümkün değildir. Zira dolandırıcılık ve hırsızlık suçlarının nitelikli hallerinin uygulamada basit hallerine oranla daha çok işlendiği gözlemlenmektedir. Fakat kanaatimizce dolandırıcılık ve hırsızlık suçunun nitelikli halleri için yasada belirtilen ceza ve eylemin ağırlığı gibi nedenleri gözeten yasa koyucu kasıtlı olarak uzlaştırma kapsamına almamıştır. Ayrıca bir görüşe göre, TCK m.86/2-3 (kasten yaralama), TCK m.107/1-2 (şantaj), TCK

m.125/3-a(kamu görevlisine hakaret), TCK m.163/1-2 (karşılıksız yararlanma), TCK m.232/1-2 (kötü muamele) ve TCK m.265/1 (görevi yaptırmamak için direnme) suçlarının uzlaştırma müessesesi kapsamına alınması halinde bu kurumun ceza adalet sistemi açısından çok daha faydalı ve işlevsel hale geleceği ileri sürülmüştür.¹⁰²

Yine Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğin (CMUY) m.7/9’da uzlaştırma kapsamına giren bir suç hakkında uzlaştırma yolu işletilmeden kamu davasının açılmasının ertelenmesine veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemeyeceği belirtilmiştir.

1.2.3. Çocuklar Tarafından İşlenen Suçlarda Uzlaştırma

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun birinci maddesi uyarınca çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişidir. Yasa koyucu özellikle ”suçlu çocuk, suç işlemiş çocuk” terimlerini çocuk hukuku prensiplerine elverişli olarak yasada kullanmaktan kaçınmıştır. Bununla beraber kanunda tanımlanan suçları işleyen çocuklara yönelik olarak ”suça sürüklenen çocuk” terimi yasa koyucu tarafından kabul edilmiştir.¹⁰³

6763 sayılı yasayla suça sürüklenen çocuklara yönelik getirilen yeni düzenleme ile mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması ve suçun yasada belirtilen cezanın yukarı sınırının üç yılı aşmaması şartlarının bulunması halinde suça sürüklenen çocuklara uzlaştırma hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. (CMK. m.273/1-c) Böylelikle bu düzenlemeyle suça sürüklenen çocuklar hakkında 18 yaşından büyük olan şüphelilere oranla daha lehe bir düzenleme getirilmiştir.

Doktrinde devletin fail pozisyonunda yer alan çocukları pazarlık yapmak suretiyle uzlaştırma müzakeresine katmasının uygun olmadığı üstelik uzlaştırma kurumunun çocuklar için yasaklanılmasını ifade eden görüşler de bulunmaktadır.¹⁰⁴ Bu düzenlemeyle 18 yaşından büyük olan şüpheliler bakımından uzlaştırma kapsamında olmayan kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret, görevi yaptırmamak için direnme,

¹⁰² Apaydın, C., 2017, s.19.

¹⁰³ Yerdelen, s.65.

¹⁰⁴ Öztürk, B., 2013, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 68.

silahla basit yaralama, şantaj gibi suçlar suça sürüklenen çocuklar için uzlaştırma kapsamına alınmıştır.¹⁰⁵

Uzlaştırmanın tarafı olmanın ön koşulu ceza sorumluluğunun bulunmasıdır. Bu nedenle 12 yaşını tamamlamayanlar, 12 yaşını tamamlamış fakat 15 yaşını tamamlamamış olmakla birlikte işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan yahut davranışlarını yönlendirme yeteneği yeteri kadar gelişmeyen, 15 yaşını tamamlamayan sağır ve dilsiz olanlar ile akıl hastalıkları nedeniyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya davranışlarını yönlendirme yetenekleri önemli ölçüde azalan kişilerin cezai sorumlulukları bulunmamaktadır. Bu kişilere yönelik kovuşturma yapılamayacağı için haklarında uzlaştırma işlemleri tatbik edilmesi de mümkün değildir. Bunlara güvenlik tedbiri hükümlerinin uygulanabilecek olması önem arz etmemektedir.¹⁰⁶

Nitekim Yargıtay bir kararında, uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için suça sürüklenen çocuğun kusur ve ceza ehliyetini ortadan kaldıran akıl hastalığının bulunmamasının gerektiği, tam akıl hastası olan suça sürüklenen çocuğun cezai ehliyeti olmadığından kendisine uzlaştırma teklifi yapılamayacağı, bu nedenle uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁰⁷ Zira uzlaştırma güvenlik tedbirinin değil cezai ehliyetin alternatifidir.¹⁰⁸

Bir görüşe göre, suça sürüklenen çocuklara yüklenen cinsel taciz suçuyla ilgili olarak da uzlaşma yoluna gidilebileceği ileri sürülmüştür.¹⁰⁹ Ancak kanaatimizce CMK'nın 253/3. maddesindeki açık düzenleme gereği soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğinin açık bir şekilde hüküm altına alındığı ve kanunda

¹⁰⁵ Bkz. Yargıtay 18. CD'nin 2019/8237 E., 2019/15306 K. Sayılı ilamında "...Hükümden sonra 02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile değişik CMK'nın 253. maddesi uyarınca temyiz incelemesine konu ve TCK'nın 265/1. maddesinde düzenlenen görevi yaptırmamak için direnme, TCK'nın 125/3-a maddesinde düzenlenen hakaret ...suçlarının suça sürüklenen çocuklar açısından uzlaşma kapsamına alınması karşısında, TCK'nın 7/2. maddesindeki "suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olur." hükmü gözetilerek anılan kanunun 35. maddesi ile değişik CMK'nın 254. maddesi gereğince görevi yaptırmamak için direnme, hakaret... suçlarından suça sürüklenen çocuğun hukuk, durumunda yeniden değerlendirilme yapılmasında zorunluluk bulunduğu gerekçesiyle bozulmasına..." karar vermiştir.

¹⁰⁶ Yerdelen, s.65-66.

¹⁰⁷ Bkz. Yargıtay 3. CD'nin 2018/3883 E. 2018/8903 K. sayılı ilamı.

¹⁰⁸ Yerdelen, s.58.

¹⁰⁹ Apaydın, C., s.18.

bu noktada suça sürüklenen çocuk veya 18 yaşından büyük şüpheliler açısından herhangi bir ayırım bulunmamaktadır.

1.2.4. Uzlaştırma Kapsamındaki Bir Suçun Bu Kapsama Girmeyen Başka Bir Suçla Birlikte Aynı Mağdura Karşı İşlenmesi

Uzlaştırma kapsamındaki bir suçun bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmesi durumunda uzlaştırma işlemleri uygulanamayacaktır. (CMK m.253/3) Uzlaştırma kapsamında olmayan bir suçu işleyen failin aynı mağdura karşı aynı zaman dilimi içerisinde ve aynı olay kapsamında işlediği uzlaştırmaya tabi diğer suç bakımından ilgili dosyanın tefrik edilerek uzlaştırma bürosuna gönderilmesi aynı olayın farklı aşamalara bölünmesine, vakit ve mesainin zayi edilmesine sebebiyet vermesi ile birlikte mahkemelerin iş yükünü hafifletmek ve usul ekonomisi ilkesine katkısının bulunması yönündeki hedeflerine ters düşmesi bu düzenlemenin getiriliş amacını teşkil etmektedir.

Fail aleyhine olacak bir biçimde "birlikte işlenen suç" ibaresi çok geniş yorumlanmamalıdır. Suçların birlikte işlenip işlenmediği hususunun suçlar arasında bağlantı bulunup bulunmadığı hususundan farklı olduğu kuşkusuzdur.¹¹⁰

Önceki yasal düzenlemeye göre uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştı. Bu düzenleme, uygulamada uzlaştırma müessesesinin uygulanması noktasında mağdur bazlı veya suç bazlı değerlendirme yapılması gerektiği hususunda çelişkiler ortaya çıkarmıştır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, sanığın aynı zaman dilimi içerisinde ve aynı olay kapsamında işlemiş olduğu suçların farklı mağdurlara karşı olsa bile birlikte işlenmiş olarak kabul edileceğini ve uzlaşma işlemlerinin tatbik edilemeyeceğini hüküm altına almıştır.¹¹¹ Ancak 7188 sayılı kanun kapsamında getirilen değişikliklerle, uzlaştırma

¹¹⁰ Bkz. Yargıtay 4. CD'nin 2018/7046 E. 2018/18346 K. sayılı ilamı ile "...sanığa isnat edilen suçların suç tarihlerinin farklı olduğu görülmektedir. Sanığın eylemlerinin arasında bağlantı bulunduğu kabul edilebilir ise de, eylemlerin birlikte gerçekleştirilmediği anlaşılmaktadır..." şeklinde karar vermiştir.

¹¹¹ Bkz. Yargıtay CGK'nın 2018/3-112 E. 2018/635 K. sayılı ilamında "...uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağına açıkça hüküm altına alınması, davanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının yargının görevi olduğunu belirleyen Anayasal düzenlemeler ile makul sürede yargılanma hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükmü, uzlaştırmaya ilişkin suçlara

kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte "aynı mağdura karşı" işlenmiş olması halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağı kabul edilerek uygulamadaki suç bazlı veyahut mağdur bazlı değerlendirme yapılması noktasındaki birtakım çelişkiler ortadan kaldırılmıştır. Örneğin, Mehmet'in sinirlenerek Mustafa'ya tokat attığı ve Mustafa'nın da elinde bulunan sopa ile Mehmet'e vurduğu anlaşılan olayda; Mehmet'in Mustafa'ya yönelik basit yaralama eylemi uzlaştırma kapsamında olması nedeniyle tefrik kararı verilerek uzlaştırma bürosuna gönderilmekte, Mustafa'nın Mehmet'e yönelik silahla basit yaralama eylemi nedeniyle de kamu davasının açılması gerekmektedir.

Diğer bir husus ise, uzlaştırma kapsamındaki bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmesi nedeniyle düzenlenen iddianame üzerine yargılama aşamasında mahkeme tarafından uzlaştırma kapsamında bulunmayan suçla ilgili olarak beraat kararının verilmesi üzerine diğer suç ile ilgili olarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda nasıl bir yol izleneceğidir. Burada dikkat edilmesi gereken husus her iki suçtan yargılama devam ederken hâkimin uzlaştırmaya tabi olacağını öngördüğü suçla ilgili olarak dosyayı soruşturma bürosuna göndermesi veya bu düşünceyle tefrik kararı vermesi durumunda, uzlaştırma kapsamında olmayan suç açısından beraat kararı verileceği izlenimi oluşabileceği cihetle bu hususun ihsası rey olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Yargıtay bir kararında, yargılama aşamasında suçun hukuki niteliği değişir ya da cezanın arttırılmasına veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirir durumun ortaya çıkması halinde hâkim, sanık ya da müdafine ek savunma hakkı tanıyacaktı ancak bu durum yasal düzenleme nazara alındığında hâkim açısından

sınırlama getirme kastıyla söz konusu düzenlemeyi yapan kanun koyucunun kullanmış olduğu her sözcüğün özel bir anlamı ve amacının bulunduğu, bu bağlamda CMK'nın 253. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesindeki düzenleme yönünden suçların farklı mağdurlara yönelik işlenmesi durumunda kanundaki bu sınırlayıcı düzenlemenin uygulanamayacağına ilişkin bir çıkarımın hakim kanunu amaçlarına uygun olarak ve kanunun lafzından uzaklaşmadan yorumlanmasına ilişkin hukukun temel ilkelerine aykırılık oluşturacağı gibi hakimlerin kanunlara unsur ekleyip unsur çıkaracak şekilde içeriksel olarak kanunu değiştirme yetkilerinin de bulunmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde, sanık İ.E. 'nin mağdur N.K'ye yönelik tehdit suçu inceleme dışı davanın mağduru O.Ç'ye yönelik silahla nitelikli kasten yaralama suçlarını zaman ve mekan birliği içerisinde birlikte işlediği, sanığın işlediği TCK'nın 106/1.1.cümlesinde düzenlenen tehdit suçu her ne kadar yerel mahkeme karar tarihinden sonra 02.12.2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun'un 34. maddesi ile uzlaşma kapsamına sokulmuş ise de, bu suçun uzlaştırma kapsamına girmeyen silahla nitelikli kasten yaralama suçu ile birlikte işlenmiş bulunması ve suç tarihinin de 14.12.2012 olup 09.07.2009 tarihinden sonra olması karşısında, suç tarihinde yürürlükte bulunan 5271 sayılı CMK'nın 5918 sayılı Kanun'la değişik 253/3. Maddesi uyarınca tehdit suçu yönüyle uzlaşma hükümlerinin uygulanması mümkün değildir." şeklinde karar vermiştir.

ihzası rey olarak nitelendirilmeyecektir. Bu düzenlemeye kıyasen uzlaştırmaya tabi olan bir suçla uzlaştırmaya tabi olmayan bir suçun yargılaması devam ederken hâkimin uzlaştırmaya tabi olacağını öngördüğü suçla ilgili olarak dosyayı soruşturma bürosuna göndermesi veya bu düşünceyle tefrik kararı vermesi durumunda uzlaştırma kapsamında olmayan suç açısından ihzası reyde bulunduğundan söz edilmeyeceğini ifade etmiştir.¹¹²

Yargıtay bir kararında, TCK'nın 141/1 maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanmayacağına karar vermiştir.¹¹³ Örneğin, mağdurun sahildeki şezlong üzerine bıraktığı çantasının gece vakti saat 22:00 sıralarında çalınması halinde eylemin gece vakti gerçekleştirilmesi nedeniyle uzlaştırma hükümleri uygulanamayacaktır.

Ayrıca uygulamada TCK'nın 157/1 maddesinde yer alan dolandırıcılık suçunun üçten fazla kişi ile birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususu da tereddüte sebebiyet vermektedir. Nitekim Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda, dolandırıcılık suçunun üçten fazla kişi ile birlikte işlenmesinin nitelikli hali olarak kabul edilmesi nedeniyle uzlaştırma hükümlerinin uygulanamayacağı anlaşılmaktadır.¹¹⁴

1.3. Suçun İşlendiği Yönünde Yeterli Şüphe Olması

Uzlaştırma sürecinin başlaması için suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin bulunması gerekmektedir. Eldeki delillere göre, yapılacak muhakemede sanığın mahkûm olması ihtimali, beraat etmesi ihtimalinden daha kuvvetli ise "yeterli delilden" veya başka bir anlatımla yeterli şüpheden söz edilir.¹¹⁵ Uzlaştırma, cezalandırmaya alternatif teşkil etmektedir. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı uzlaştırma yöntemini uygulamadan önce delilleri toplamalı ve topladığı delilleri değerlendirdiğinde kamu

¹¹² Bkz. Yargıtay 18. CD'nin 2018/3511 E., 2019/493 K. sayılı ilamında "...hakaret suçunun uzlaştırma kapsamında bulunmayan şantaj suçu ile birlikte işlendiği iddia edildiğinden CMK 253/3 maddesine göre uzlaşma kapsamında bulunmadığı ancak yapılan yargılama neticesinde sanığın şantaj suçundan beraat etmesi karşısında hakaret suçunun uzlaşmaya tabi hale geldiği anlaşılmakla, CMK'nın 254. maddesi uyarınca uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması hukuk aykırıdır..." şeklinde karar vermiştir.

¹¹³ Bkz. Yargıtay 13.CD'nin 2019/11863 E., 2019/18846 K. sayılı ilamında "...olay tarihinde eylemin gece vakti gerçekleştiği anlaşılmakla sanığın eyleminin uzlaştırma dışına çıktığı...." şeklinde karar vermiştir.

¹¹⁴ Bkz. Yargıtay 15. CD'nin 2018/2218 E., 2018/1663 K. sayılı ilamı.

¹¹⁵ Centel, N., Zafer, H., 2019, s.98.

davası açmak için yeterli şüphe kanaatine varmış olması gerekmektedir. Cumhuriyet savcısı topladığı delillerin neticesinde yeterli şüphenin oluşmadığı kanaatine varması durumunda kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı vermesi gerekmektedir. (CMK m.172)¹¹⁶

Fail uzlaştırma sürecinde suç teşkil eden eyleminin yarattığı haksızlığın bilincindedir. Fakat bu failin suçlu olduğuna delalet etmez. Nitekim bu durum failin mahkemede yargılanmasının neticesinde hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesiyle ortaya çıkacaktır. Ayrıca Anayasanın 38/4 maddesine göre, *"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."* denilerek öğretide masumiyet karinesi olarak bilinen bu hak anayasada güvence altına alınmıştır. Zira uzlaştırma mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi üzerine değil suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin bulunması üzerine işletilen süreci ifade eder.

Cumhuriyet savcısı yürüttüğü soruşturma neticesinde şüphelinin uzlaştırma kapsamına giren suçu işlediği yönünde yeterli şüpheyi ulaşması halinde uzlaştırma bürosuna gönderme kararı vermelidir. (CMK m.253/4) Zira uzlaştırma, kamu davasının alternatifi olarak herhangi bir delil toplanmaksızın salt müştekinin soyut beyanına dayanan dosyalarda fail uzlaştırma sürecine dâhil edilmemelidir.

Kamu davasının açılması için toplanması gereken tüm deliller toplanıp davanın yalnızca bir celsede bitirilmesi amaçlansa da uzlaştırma açısından her koşulda soruşturma dosyasının bu aşamaya gelmesi gerekmemektedir.¹¹⁷

Uzlaştırma dosyasına gönderilen dosyada uzlaştırmaya tabi suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin bulunması gerekmektedir. Örneğin; Selma, aracına Sevda'nın zarar verdiğini iddia ederek şikayetçi olduğu ve Selma'nın soyut iddiası dışında Sevda'nın araca zarar verdiğini gösterir herhangi bir somut delilin bulunmaması durumunda Sevda'nın mala zarar verme suçunu işlediğine dair yeterli şüphe bulunmadığından ilgili dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmemelidir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin 11/1-b maddesinde; suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe bulunmayan ve suçun sübutuna etki edeceği mutlak kabul edilen deliller toplanmaksızın büroya gönderilen dosyanın bu gerekçe ile soruşturma bürosuna iade edileceği belirtilmiştir.

¹¹⁶ Yerdelen, s.62.

¹¹⁷ Kaymaz, S., Gökcan, H., H., 2007, Uzlaşma ve Önödeme, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.161.

Uygulamada soruşturma dosyası hakkında yukarıda izah edilen gerekçeyle soruşturma bürosuna iade kararının verilmesi durumunda çoğunlukla rastlanan bir problem olarak soruşturmayı yürütmüş olan Cumhuriyet savcısı uzlaştırmaya tabi suçun işlendiği yönünde yeterli şüpheyi kanaat getirerek dosyayı uzlaştırma bürosuna göndermesi, uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının ise aynı dosyada yeterli şüphenin oluştuğuna kanaat getirmemesi halinde nasıl bir yol izlenecektir. Bu konuyla ilgili olarak yasada veya yönetmelikte bir hüküm bulunmamaktadır. Kanımızca böyle bir durumda uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının dosyayı suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin oluşmadığı gerekçesiyle soruşturma bürosuna iade kararı vermelidir. Başka bir deyişle uzlaştırma bürosuna gönderilen bir dosya kapsamında uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının uzlaşmanın tesis edilmesi haricinde başka bir nedenle kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı vermemesi gerekmektedir. Zira aksinin kabulü uzlaştırma bürosunun asıl görevi olan uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi amacından sapmasına yol açacaktır. Aynı şekilde soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısınca verilen uzlaştırma bürosuna gönderilmesine yönelik kararı Cumhuriyet başsavcılığının onayı üzerine gönderilmektedir. Bir an için burada uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının suçun işlendiği yönünde herhangi bir değerlendirme yapmaksızın ilgili dosyayı uzlaştırmacıya teslim ederek problemi bu suretle giderebileceği düşünülse de uzlaştırma sürecinin sonunda uzlaşmanın sağlanamaması halinde uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının kani olmadığı ve yeterli şüpheyi kanaat getirmediği bir ihtilafı kamu davasına konu etmesi gibi kabul edilmez bir duruma sebebiyet verecektir. Bu nedenle yukarıda izah edilen ilk çözüm kanaatimizce daha isabetlidir.

Uygulamada CMUY'nin 10/4 maddesine göre uzlaştırma bürosuna gönderilmesine yönelik kararın verilmesinden sonra Cumhuriyet başsavcı ya da vekilinin görüldü işlemini yaptığı gibi yine aynı şekilde uzlaştırma savcısı tarafından verilen soruşturma bürosuna gönderme kararının da Cumhuriyet başsavcı veya vekili tarafından görüldü işlemi yapılmaktadır. Uygulamada benzer sorun yaşandığında, soruşturma bürosu tarafından verilen uzlaştırma bürosuna gönderme kararının görüldü işlemi yapıldıktan sonra büroya gönderilen dosya hakkında uzlaştırma savcısının soruşturma bürosuna gönderme kararı vermesi halinde, verilen bu kararın görüldü işlemini yapan Cumhuriyet başsavcı veya görevlendirilen Cumhuriyet başsavcı

vekilinin uygun görmesi halinde dosyanın soruşturma bürosuna, uygun görmemesi halinde ise uzlaştırma bürosuna gönderilmesi ile sorun giderilmektedir.

1.4. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

Uzlaştırma kapsamında işlenen suçların mağdurları gerçek veyahut özel hukuk tüzel kişisi olmalıdır.¹¹⁸ Kanundaki açık düzenleme gereği kamu hukuku tüzel kişisi aleyhine işlenen suçlarda uzlaştırma işlemleri uygulanamaz.¹¹⁹ Böylece taraflardan birinin kamu nüfuzunu elinde bulunduramaması nedeniyle taraflar eşit konumda olmaktadır. Zira taraflardan birinin kamu tüzel kişisi olması halinde uzlaşma müzakerelerinin sıhhatli, denk koşullarda ve hür iradenin bir ürünü olması konusunda tereddütler hâsıl olabilecektir.¹²⁰ Uzlaştırma kurumu esasen mağduru ve faili belli olan ve gerçek kişiler arasında uygulanan bir müessesedir. Hem mağdur hem de suçtan zarar görenin gerçek ya da özel hukuk tüzel kişisi olması mümkün iken failin her halükarda gerçek kişi olması zorunludur.¹²¹

Bir suç nedeniyle birden fazla kişinin mağdur olması veya zarar görmesi durumunda uzlaştırma işlemlerinin uygulanabilmesi için mağdurun veyahut suçtan zarar görenin tamamının uzlaştırmayı kabullenmesi gerekmektedir. Ayrıca aralarında iştirak ilişkisi olup olmadığına bakılmaksızın birden fazla şüpheli tarafından işlenen suçlarda şüphelilerin tamamına uzlaştırma hükümleri uygulanabileceği gibi yalnızca birine de uygulanabilir. Bu durumda ancak uzlaşmayı kabul eden şüpheli uzlaştırmadan yararlanacaktır.¹²²

Cumhuriyet savcısının uzlaşma kapsamına giren suçların işlendiğine yönelik kamu davası açmaya yeterli şüphenin olduğu kanaatine varması halinde dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesine karar vermelidir. Zira Cumhuriyet savcısı uzlaştırma kapsamına giren suç hakkında uzlaştırma hükümleri uygulamadan iddianame

¹¹⁸ Özbek, M.S., Cüni, O., Özcan, M.(Ed), 2018, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 1.Baskı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları, Yerdelen, E., Uzlaştırmanın Şartları , Yerdelen, E., s.56.

¹¹⁹ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.817.

¹²⁰ Yerdelen, E., s.56.

¹²¹ Çetintürk, 2017, s. 463.

¹²² Soyaslan, D., 2010, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.346.

tanzim ederse mahkeme bu iddianameyi CMK m.174/1.c hükmü gereğince iade edebilecektir.¹²³

1.5. Suçun Önödeme Kapsamında Olmaması

Önödeme Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma neticesinde şüphelinin suçu işlediği yönünde yeterli şüpheyi ulaşmasına rağmen kamu davası açmayarak şüphelinin para cezasını ödemesi karşılığında kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verilmesiyle ihtilafı ortadan kaldırmasına imkân sağlayan bir müessesedir.¹²⁴ Uzlaştırmaya tabi suçlar dışında sadece adli para cezası öngörülen veyahut kanunda belirtilen hürriyeti bağlayıcı cezanın yukarı sınırı 6 ayı geçmeyen suçlarda önödeme uygulanması zorunludur.¹²⁵ Ayrıca kanunda katalog halinde belirtilen bazı suçlar yönünden de cezalarına bakılmaksızın önödeme uygulanır. (TCK m.75/6)¹²⁶

TCK m.75/1’de önödeme usulünün tatbik edilmesi için uzlaştırmaya tabi olmama şartının öngörülmesi nedeniyle önödeme kapsamındaki suçlarda uzlaştırma yolu işletilemez.¹²⁷ Dolayısıyla önödeme ve uzlaştırma kurumunun aynı olayda uygulanması olanaklı değildir.¹²⁸ Ancak doktrinde bu iki kurumun aynı olayda uygulanabileceğini ileri süren görüş de bulunmaktadır.¹²⁹ Kanaatimizce ilk görüş isabetlidir.

1.6. Ceza Muhakemesi Şartlarının Gerçekleşmiş Olması

Uzlaştırma kapsamına giren bir suç bakımından uzlaştırma yolunun işletilebilmesi için muhakeme şartlarının gerçekleşmesi zorunludur. Bu doğrultuda örnek vermek gerekirse takibi şikayete bağlı olan bir suç hakkında uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için usulüne uygun bir şikayetin yapılmış olması gerekmektedir.

¹²³ Aynı doğrultuda Yargıtay 4.CD’nin 2018/4581 E. 2018/16454 K. sayılı ilamında “...şikayetçi şüpheli Ü.T.’nin üzerine atılı basit yaralama, tehdit ve hakaret suçlarının uzlaştırmaya tabi olmasına karşın uzlaştırma işlemleri yerine getirilmeksizin düzenlenen iddianamenin CMK’nın 174/1-c maddesi gereğince iadesine dair Gölbaşı 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 02/09/2017 tarihli ve 2017/398 iddianame değerlendirme sayılı kararı yasaya uygun olup...” şeklinde karar verilmiştir.

¹²⁴ Centel N., Zafer, H., 2019, s.552.

¹²⁵ Centel N., Zafer, H., 2019, s.554.

¹²⁶ Centel N., Zafer, H., 2019, s.557.

¹²⁷ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.817.

¹²⁸ Ünver, Y., Hakeri, H., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s.522.

¹²⁹ Özbek, V., Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.866.

Bununla birlikte soruşturma iznine tabi bir suç hakkında da uzlaştırma yapılabilmesi için izin şartının gerçekleşmesi gerekmektedir.¹³⁰ Örneğin hastaneye tedavi olmak amacıyla giden mağdura devlet hastanesinde doktor olarak kamu görevini ifa eden failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak yanlış iğne yapması sonucunda mağdurun yaralandığı anlaşılan olayda doktorun görevi sebebiyle taksirle yaralama suçu meydana geldiği için hakkında soruşturma izni alınması gerekmektedir.¹³¹ Kamu görevlisi olan ilgili doktor hakkında taksirle yaralama suçu yönünden uzlaştırma hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle soruşturma izni alınmalı ve izin alındıktan sonra uzlaştırma hükümleri uygulanmalıdır.

1.7. Kanun ve Yönetmelikte Öngörülen Özel Durumlar

1.7.1. Taraflardan Birine Ulaşılamaması Durumu

Mağdurun, suçtan zarar görenin, şüphelinin ya da kanuni temsilcilerinin resmi mercilere beyan edilmiş olup da adreste bulunmama veya yurt dışında bulunma ya da başka bir nedenle taraflara ulaşılabilmesi halinde dosya hakkında uzlaştırma bürosuna gönderilmeksizin doğrudan kamu davası açılacaktır.(CMK m.253/6) Bu noktada tarafların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı veya başka bir ülke vatandaşı olması herhangi bir önem arz etmemektedir. Örneğin, İngiltere vatandaşı olan müşteki seyahat etmek amacıyla İstanbul'a geldiği ve burada Suriye vatandaşı şüpheli tarafından hakarete maruz kaldıktan sonra şikayetçi olduğuna ilişkin müracaatta bulunup tekrar ülkesine döndüğünün tespit edilmesi halinde uzlaştırma işlemleri uygulanmaksızın doğrudan kamu davası açılacaktır. Yine aynı şekilde fail hakkında yakalama kararının bulunması halinde de uzlaştırma bürosuna gönderilmeksizin dosya hakkında iddianame düzenlenmelidir.

¹³⁰ Özbek, V., Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., 2019, s.851.

¹³¹ Yargıtay 12.CD'nin 2017/4775 E., 2018/12340 K. sayılı ilamında kamu görevini ifa eden doktor hakkında taksirle yaralama suçu yönünden soruşturma izni alınması gerektiğini belirtmiştir.

1.7.2. Suçun İştirak Halinde İşlenmesi Durumu

Aralarında iştirak ilişkisi olup olmadığına bakılmaksızın bir suçun birden fazla fail tarafından işlenmesi durumunda ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan faydalanır.(CMK m.255) Sanıkları veya şüphelilerin bazıları uzlaşıırken bazıları uzlaşmazsa, uzlaşanlar ceza sorumluluğundan kurtulurken uzlaşmayanların ise ceza sorumluluğu devam edecektir.¹³² Örneğin, fikir ve eylem birlikteliği içerisinde hareket eden Fırat ve Şakir'in tekme ve yumruk vurmak suretiyle mağdur Metin'i darp ederek basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaraladığı anlaşılan olayda mağdur Metin'in her birinden ayrı ayrı olmak üzere uzlaşmak için istediği 1.000 TL parayı Fırat'ın kabul etmesi ancak Şakir'in kabul etmemesi halinde Fırat açısından uzlaşmanın sağlanması nedeniyle Cumhuriyet savcısı tarafından ek kovuşturmayaya yer olmadığına karar verilir, Şakir yönünden ise uzlaşmanın sağlanamaması nedeniyle kamu davası açılır.

1.7.3. Suç Nedeniyle Birden Fazla Kişinin Mağdur Olması Durumu

Bir suç nedeniyle birden fazla kişinin mağdur olması veya zarar görmesi halinde uzlaştırma işlemlerinin uygulanabilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenlerin tamamının uzlaşmayı kabul etmesi gerekmektedir.(CMK m.253/7) Örneğin, bir dairede kiracı olarak oturan Hikmet'in kiraladığı daireye kasıtlı olarak zarar vermesi ve dairenin Deniz ile Zübeyde'nin paylı mülkiyetinde olduğu anlaşılan olayda mağdurların (Deniz ile Zübeyde) tamamının uzlaşmayı kabullenmesi gerekmektedir. Mağdurların yalnızca birinin uzlaşmayı kabul etmemesi halinde uzlaşma hükümleri uygulanmayacaktır.

1.7.4. Taraflardan Birinin Ölmesi Durumu

Soruşturma aşamasında mağdur ya da suçtan zarar gören öldüğünde uzlaşma işlemine son verilir. Kovuşturma aşaması için m.243 mahfuzdur. (CMUY m.7/7) Nitekim Yargıtay bir kararında, uzlaştırmanın şikayet ve davaya katılma gibi hakların şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğunu, bu hakların ancak mağdur veya suçtan zarar gören tarafından kullanılabileceğini ve bu hakların malvarlığına ilişkin haklardan

¹³² Yerdelen, s.42.

olmaması sebebiyle mirasçılara geçmesinin veya başkasına devredilmesinin mümkün olmadığını ancak yasal düzenleme bulunması durumunda mirasçılara geçebileceğini belirtmiştir.¹³³

Soruşturma evresinde şüphelinin ölmesi halinde Cumhuriyet savcısı tarafından ilgili dosya hakkında uzlaştırma bürosuna gönderme kararı verilmeksizin TCK'nın 64. maddesi gereği doğrudan kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın verilmesi gerekmektedir.

Son olarak uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilmeyecektir. (CMUY m.7/5)

2. UZLAŞTIRMA AŞAMASINDA MÜZAKERE USULÜ

2.1. Uzlaştırmacı

Uzlaştırmanın daha düzenli bir müessese haline getirilmesine ihtiyaç duyulması nedeniyle uzlaştırmacının haiz olması gereken özellikleri, eğitimi, sınavı, görev ve sorumluluklarının yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.(CMK m.253/25)¹³⁴

Uzlaştırmacıların objektif olması önem arz etmektedir. Aşağıda ayrı bir başlık altında ayrıntılı bir şekilde ele alacağımız tarafsızlık hususu esasen uzlaştırmacının her iki tarafa karşı eşit mesafede olmasını gerektirir. Uzlaştırmacı taraflara kendisinin tarafsız olduğunu açıklar. (CMUY m.5/8) Arabuluculukla benzer yönleri bulunan uzlaştırma kurumu öncelikle kamu düzenini ilgilendiren ihlallere ilişkin olarak yürütülen faaliyetlere ilişkindir. Özel hukukta olduğu gibi sadece hak sahiplerini değil tüm toplumu ilgilendirmektedir.¹³⁵ Nitekim özel hukuktaki arabuluculuktan ayrı olarak uzlaştırmada failin sorumluluğunun bulunması nedeniyle uzlaştırmacının bunu faillere anımsatması ya da benzer şekilde sergilediği tavırlar objektifliğine hanel getiren tavır mahiyetinde nitelendirilmemelidir.

¹³³ Yargıtay 4. CD'nin 2017/19259 E., 2017/28186 K. sayılı ilamı.

¹³⁴ Özbek, M., S., 2018, s.79.

¹³⁵ Şen, E., Arabulucunun ve Uzlaştırmacının Hukuki Statüsü, s.1. <https://www.hukukihaber.net/arbulucunun-ve-uzlastirmacinin-hukuki-statusu-makale,5940.html> (ET. 13.02.2020)

Aralarında ihtilaf bulunan iki kişinin bir araya getirilerek ortak bir paydada buluşturulması başlı başına meziyet gerektiren bir iş olması hasebiyle bu yeteneğe haiz olmaları için eğitim almaları gerekmektedir. Yine aynı doğrultuda Avrupa Konseyi'nin (99) 19 sayılı Tavsiye Kararına ek m.22'de açıklandığı gibi uzlaştırmacıların toplumun her kesiminden seçilmesine olanak sağlayacak düzenlemelerin olması gerekmektedir.¹³⁶ Uzlaştırmacılara verilecek eğitimlerin, mağdur ile failin yasal hakları ve muhafaza edilmesi gereken menfaatler hususunda bilgilendirme yapılmalı ve böylelikle suç sebebiyle mağdur edilen kişilerin daha fazla mağduriyet yaşaması engellenmelidir.

02.12.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı kanun ile uzlaştırma sürecinde kontrol tamamen uzlaştırma bürosu ile uzlaştırmacının elindedir. Uzlaştırmacı olarak tayin edilecek kişilerin avukat ya da hukuk öğrenimi gören kişiler arasından Adalet Bakanlığınca yayımlanan listelerde yer alan kişilerden olması gerekmektedir. CMUY m.48'e göre uzlaştırmacının sicile kaydedilebilmesi için; Türk vatandaşı olması, fiil ehliyetinin olması, avukat bakımından baroya kayıtlı olması, hukuk öğrenimi görenler bakımından üniversitenin hukuk fakültesinden mezun olması ya da hukuk veya hukuk bilgisine programlarına yer veren maliye, iktisat, idari bilimler, siyasal bilgiler alanında veya polis akademisinde en 4 yıl yüksek öğrenim yapması, kasıtlı olarak işlenen bir suç nedeniyle mahkûm olmaması, terör örgütleri ile bir iltisakının ya da irtibatının olmaması, uzlaştırmacı eğitimini tamamlaması ve yazılı sınavda başarılı olması, disiplin bakımından meslek ya da memuriyetten çıkarılmaması veya geçici olarak yasaklanmaması gerekmektedir.

Uzlaştırmacı olmaya hak kazanan kişilerin sicili, sicil numarası verilerek Daire Başkanlığı tarafından tutulacaktır. (CMUY m.47/1) Sicile kayıt başvurusu elektronik bir ortamda Daire Başkanlığı'na başvurularak yapılabilmektedir.(CMUY m.48/1) Kişinin uzlaştırmacı olarak görev yapmayı arzu ettiği ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığıyla iletişimine dair bilgilerinin bulunduğu müracaatına yönetmelikte istenilen belgeler eklenecektir.(CMUY m.48/2)

Koşulları bulunmadığı halde sicile kaydı yapılan ya da daha sonra bu koşulları kaybeden, göreviyle uyuşmayan davranışlar sergileyen, yasada belirtilen yükümlülüklerini sürekli ya da büyük oranda icra etmeyen ve etik prensipleri ihlal edici davranış sergileyen, performansı yetersiz bulunan uzlaştırmacılar Daire Başkanlığı

¹³⁶Ayrıntılı bilgi için bkz. Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf (ET.13.02.2020)

tarafından hem sicilden hem de listeden çıkarılacaktır. (CMUY m.49/1) Ancak çıkarılmadan önce yazılı savunması alınmalıdır. (CMUY m.49/3) Uzlaştırmacı, Daire Başkanlığı tarafından yönetmelikte belirtilen nedenlerle sicilden ve listeden çıkarılabileceği gibi kendisi de her zaman sicilden ve listeden çıkarılmayı isteyebilecektir. (CMUY m.49/5)

Uzlaştırmacının başarılı bir şekilde sonuçlanmasında önemli rolü bulunan uzlaştırmacıların seçilmesi, eğitilmesi, denetlenmesi ve haiz olması gereken özellikleri gibi konular yönetmelikte detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Uzlaştırmacıların görevini yerine getirirken etik prensiplere ve dürüstlük kuralına uygun olarak objektif bir şekilde yerine getirmeli, her iki tarafın müşterek menfaatini gözetmeli, müzakerelerde tarafların eşit imkanlara sahip olmasına ihtimam göstermelidir. Yine görevini yerine getirirken tarafları rencide edici davranışlardan kaçınılmalı, taraflar arasında herhangi bir sebeple ayırım yapmamalı, şüphelinin masumiyet karinesini ihlal edici önyargılı bir tavır sergilememeli, tarafsızlığına ve bağımsızlığına hanel getirecek izlenimi veren tavır ve tutumdan imtina etmelidir. (CMUY m.6)

2.2. Uzlaştırmacının Eğitimi

Uzlaştırmacı olarak belirlenen kişilerin henüz görevlerine başlamadan evvel eğitim almaları gerekmektedir. Verilen eğitim neticesinde merkezi sınava tabi tutulan kişilerden sınavda başarılı olanlar uzlaştırmacı olarak sicile kayıt edilebilecektir. Ayrıca uzlaştırmacı sicilinin tutulması ile uzlaştırmacıların performansına bakılıp başarısız olan veya başarı oranı düşük olan uzlaştırmacılar sicilden ve listeden çıkartılabilecektir. Yönetmelikte bu tespitin yapılabilmesi için uzlaştırma, denetim ve performans kayıtlarının tutulması mecburiyeti hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.43) Uzlaştırmacılar hakkında yapılacak olan denetim ve performans kayıtlarının Cumhuriyet başsavcısı veya vekili ya da Cumhuriyet savcısınca kayıt altına alınacaktır. (CMUY m.45)

Uzlaştırmacılara uzlaştırma eğitimi, izin verilen kuruluşlar tarafından verilecektir.(CMUY m. 50/6) Bakanlıktan izin alınması şartıyla bu eğitimler Türkiye Adalet Akademisi, Türkiye Barolar Birliği ya da üniversitelerin hukuk fakülteleri tarafından verilebilecektir. Bakanlıktan izin alan eğitim kuruluşlarının listesinin

elektronik ortamda yayımlanacağı hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.51/1)¹³⁷ İzin alan eğitim kuruluşlarının, yasaya ve yönetmeliğe uygun hareket edip etmediği hususlarında Daire Başkanlığınca denetlenmesi düzenlenmiştir.(CMUY m.65/1) Bu minvalde eğitim izni alan kuruluşlar ve uzlaştırmacıların denetiminin her yıl yapılması öngörülmüştür. (CMUY m.65/3) Cumhuriyet başsavcısı veya vekili ya da Cumhuriyet savcısınca uzlaştırmacıların denetiminin yapılacağı hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.65/2)

Daire Başkanlığınca tespit edilen konularda uzlaştırmacılara uygulamalı ve teorik eğitim verilmesi hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.50/3) Uzlaştırmacılara verilmesi öngörülen eğitimlerin alternatif uyuşmazlık çözümünü, iletişimi ve müzakere becerileriyle yöntemlerinin geliştirilmesini, ceza adalet sistemi hakkında bilgi edinmesini sağlama konularında yeterlilik kazanmasını amaçlamalıdır. (CMUY m.50/2)¹³⁸

Eğitimi bitiren uzlaştırmacıların sicile kaydının yapılabilmesi için yazılı sınavında başarılı olması gerekir. (CMUY m.55/1) Bu sınav Bakanlık tarafından belirlenen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısına göre yapılır. Daire Başkanlığınca sınava yönelik bilgiler belirlendikten sonra Genel Müdürlüğe ait internet sayfasında yayımlanarak ilgililere haber verilir. (CMUY m.55/2) Eğitimde alınan bilgileri içeren bu sınavda başarılı olarak kabul edilmek için en az 70 puanın alınması gerekmektedir. (CMUY m.59)

Mağdur ile fail arasında yürütülen müzakerelere rehberlik eden uzlaştırmacıların alternatif uyuşmazlık çözümünü geliştiren, iletişim ve müzakere becerisi kazandırılmasını sağlayan eğitimlerin önemli olmasının yanında zekâ sahibi, sabırlı ve objektif olması gibi kişiliğine yönelik özellikler de önem arz etmektedir. Suçun işlenmesiyle çoğunlukla birbirlerine kin güden mağdur ile faili bir araya getirerek ortak bir paydada buluşturup anlaşmalarını sağlamak yetenek gerektiren önemli bir uğraştır. Kanaatimizce uzlaştırma işleminin hukuki mahiyeti ve neticeleri, müzakere ve iletişim yöntemleri, ihtilafın belirlenmesi, onarıcı adalet anlayışının kavranması, uzlaştırma kurumunun ehemmiyeti ve yararları gibi konuların uzlaştırmacılara verilecek eğitim

¹³⁷Uzlaştırmacı eğitim izni verilen Eğitim Kuruluşları için bkz. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/30122019134620e%C4%9Fitim%20kurulu%C5%9Flar%C4%B1%20listesi%20%C5%9EABLON%20pdf%2059.pdf> (ET. 14.02.2020)

¹³⁸ Eğitim konuları için bkz.

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018110855Egitim%20Konular%C4%B1%20i%C3%A7in%20TIKLAYINIZ.pdf> (ET. 16.02.2020)

konuları içerisinde yer alması isabetli olacaktır. Bununla birlikte taraflar uzlaştırma müzakereleri esnasında veya sonrasında haklarını ve yükümlülüklerini, işlemin ne gibi sonuçlar doğuracağını merak edip sorabilecekleri için uzlaştırmacılara tarafları aydınlatabilecek ölçüde hukuki nosyona haiz olmasını sağlayacak bir eğitimin verilmesi gerekmektedir.

Uzlaştırma sürecine rehberlik eden uzlaştırmacının etik ilkelere uygun ve dürüstlük kuralı çerçevesinde tarafları süreç hakkında doğru bilgilendirmesi gerekmektedir. Örneğin, Ahmet'in sopa ile Mahmut'u darp ettiği, Mahmut'un da Ahmet'i tokat vurmak suretiyle darp ettiği bir olayda uzlaştırmacının Ahmet'i, Mahmut ile uzlaşması halinde dahi kendisi tarafından Mahmut'a karşı gerçekleştirilen sopa ile darp etme eyleminin uzlaştırma kapsamında olmadığı ve eylemi nedeniyle kamu davası açılacağı hususunda aydınlatması gerekir. Zira Ahmet'in bu durumu bilmesi ve bu koşullar doğrultusunda uzlaşıp uzlaşmamaya kendisi karar vermelidir. Aksi takdirde bu durum uzlaştırmacının adalete hizmet etme amacına ve uzlaştırma kurumunun temelinde yatan onarıcı adalet anlayışına aykırılık teşkil eder.

2.3. Dosyanın Uzlaştırma Bürosuna Gönderilmesi

6763 sayılı yasa ile uzlaştırmanın da içerisinde yer aldığı alternatif yöntemlerin işlevselliğinin arttırılması, uygulanmasının takip edilmesi, uygulamada ortaya çıkan problemlerin sebeplerinin araştırılması ve çözüm önerisinin bakanlığa sunulması, uzlaştırmacıların eğitimlerine yönelik esasların belirlenmesi hususunda görevleri bulunan merkezde bir daire başkanlığı oluşturulmuş ayrıyeten her Cumhuriyet başsavcılığında yeteri kadar Cumhuriyet savcısının görevlendirildiği uzlaştırma bürosunun oluşturulması hüküm altına alınmıştır.¹³⁹ Cumhuriyet savcının yürüttüğü soruşturmada delil toplama yükümlülüğü ortadan kalkmayacaktır. Ayrıca çocuk bürosunda görevli olan Cumhuriyet savcısı gerek görürse ilgili çocuk hakkında Çocuk Koruma Kanunu'nda belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbirleri çocuk hakiminden isteyebilecektir. (CMUY m.9/2-3)

¹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği m.39 ve m.69

Cumhuriyet savcısı yürüttüğü soruşturma kapsamında uzlaştırmaya tabi suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin oluştuğuna kanaat getirmesi durumunda ilgili dosyayı bir kararla uzlaştırma bürosuna gönderecektir.

Uzlaştırma bürosuna gönderme kararında iddianamede belirtilen hususlar bulunmalı, maddi olaylar deliller ile ilişkilendirilmeli, sonuç kısmında cezalandırma talebi değil de uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi için büroya gönderilmesi talebi olmalıdır. Uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyada yaptığı inceleme neticesinde, suçun uzlaşma kapsamına girip girmediği, suçun işlendiği yönünde yeterli şüphenin oluşup oluşmadığı ya da suçun sübutuna etki edeceği mutlak sayılan delil toplanmaksızın gönderilip gönderilmediği hususlarını irdelemelidir. (CMUY m.11) Cumhuriyet savcısı yaptığı değerlendirmede izah edilen bu hususlardan birinin oluşmadığına kanaat getirmesi halinde ilgili dosyayı soruşturma bürosuna göndermelidir. (CMUY m.11)

Bu itibarla uzlaştırma bürosuna gönderme kararına konu suçlar ile bu suçlara ilişkin delil durumunun özellikle şüpheli tarafından şeffaf bir şekilde bilinmesini sağlayacaktır. Burada değinmek gerekirse, uzlaştırma bürosuna kasten yaralama ve mala zarar verme suçlarından gönderilen bir dosyada uzlaştırmacı kasten yaralama suçu üzerinden yürüttüğü uzlaştırma işlemleri neticesinde raporunu sadece kasten yaralama suçu kapsamında tanzim etmesi halinde yeniden uzlaştırma işlemlerinin yapılıp yapılmayacağı hususunda nasıl bir yol izlemelidir. Bu noktada bir an için uzlaştırma işlemlerinin eyleme yönelik olması nedeniyle yeniden uzlaştırma işlemlerinin yapılmaması gerektiği düşünülse de, esasen uzlaştırmacının tarafı olan mağdur ile şüphelinin müzakere esnasında uzlaştırmaya konu olan suçları şeffaf bir şekilde bilmelerinin gerekmesi sebebiyle ilgili dosyanın uzlaştırmacıya yeniden verilerek her iki suç üzerinden uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi sağlanmalıdır. Ayrıca soruşturmaya konu eylem suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunu oluşturmaya rağmen eylemin hukuki nitelendirmesinde yanılığa düşülerek hırsızlık suçundan ilgili dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmesi halinde uzlaştırma işlemlerinin yeniden yapılıp yapılmaması hususunda nasıl hareket edilmelidir. Uzlaştırma işleminin olaya yönelik olduğu görüşünü savunanlar yeniden uzlaştırma işlemleri uygulanmasının gerekmediğini ileri sürmektedir. Ancak Yargıtay bir kararında, soruşturma işlemine esas

suça ilişkin olarak yeniden uzlaşma işlemlerinin uygulanması gerektiği gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.¹⁴⁰

Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısınca verilen uzlaştırma bürosuna gönderme kararına Cumhuriyet başsavcısının ya da görevlendirdiği vekili görüldü işlemi yapacaktır. Akabinde Cumhuriyet başsavcısı ya da görevlendirdiği vekili tarafından büroya tevzi edilmesiyle re'sen büro kayıt numarası alır. (CMUY m.10/4) Cumhuriyet başsavcısı veya görevlendirdiği vekilinin söz konusu kararı görmesi bir denetim mekanizmasıdır.¹⁴¹ Soruşturma dosyasının uzlaştırma bürosuna intikali üzerine uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısının ilk işi bahse konu dosyayı tamamen incelemesidir. Böylelikle uzlaştırma bürosuna gönderilmesine yönelik karar hukuken iki kez denetlenmiş olmaktadır.¹⁴²

2.4. Uzlaştırmacının Görevlendirilmesi

Cumhuriyet savcısı uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyayı irdeledikten sonra dosyadaki suçun uzlaştırmaya tabi olduğuna kanaat getirmesi durumunda Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca belirlenen listeden uzlaştırmacı görevlendirecektir. (CMUY m.12/1) Yeteri kadar uzlaştırmacı ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının yargı sınırları içerisinde bulunmadığı takdirde en yakın ağır ceza mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının yargı sınırlarında bulunan listeden de uzlaştırmacı görevlendirilebilecektir. (CMUY m.12/2) Burada belirtmek gerekirse uzlaştırma kapsamına giren suçların yabancı uyruklu kişilerce işlenmesi halinde öncelikle uzlaştırmacının tarafı olan yabancı uyruklu kişilerin lisanını bilen uzlaştırmacıların atanması yönünde herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Zira uygulamada yabancı uyruklu kişilerin tarafı olduğu uzlaştırma dosyalarında Daire Başkanlığınca belirlenen listeden uzlaştırmacı atanmakta ve ayrıca uzlaştırmacı ile taraflar arasındaki iletişimin sağlanması için tercüman atanmaktadır. Kanaatimizce burada uzlaştırma işleminin tarafı olan yabancı uyruklu kişilerin lisanını bilen uzlaştırmacıların öncelikle atanması usul ekonomisinin bir gereğidir. Kanun koyucu tarafından bu husus ile ilgili olarak kanun veya yönetmeliğe bir hüküm konulmasının

¹⁴⁰ Yargıtay 12.CD'nin 2012/17519 E., 2013/6895 K. sayılı ilamı.

¹⁴¹ Özbek, M.S., 2018, s.74.

¹⁴² Özbek, M.S., 2018, s.74.

usul ekonomisine olumlu etki edeceği kanaatindeyiz. Örneğin, İstanbul iline seyahat etmeye gelen İngiltere vatandaşının Amerika Birleşik Devletleri vatandaşına hakaret etmesi halinde, İngilizce lisanını bilmeyen uzlaştırmacı tayin edildikten sonra tercüman atamak yerine, İngilizce dilini bilenler arasından uzlaştırmacının atanması yargılama masraflarının azalmasını sağlayacaktır.

Uzlaştırmacı dosyayı teslim aldıktan sonra sms, telefon veya diğer elektronik vasıtalarla bu hususu taraflara bildirmelidir. (CMUY m.12/3) UYAP sistemi üzerinden taraflara ait iletişim bilgileri girilmeksizin hazırlanan uzlaştırma bürosuna gönderme kararının açılmasına UYAP sisteminin izin vermemesi de bu bilgilendirmenin yapılmasını tesis etmeye yöneliktir.

Uzlaştırma teklifinin suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Sakinleşme(soğuma) süresi denilen¹⁴³ bu süre zarfında uzlaştırma teklifinin yapılamamasının nedeni suçun etkisinde ve henüz öfkesi yatışmayan taraflara yapılacak olan uzlaştırma teklifinden olumlu neticenin alınamayacağı yönündeki görüştür. Burada suçun işlendiği tarihten itibaren bir aylık süre geçmeden uzlaştırma teklifi yapılamayacağının öngörülmesine rağmen bu süre zarfında uzlaştırma bürosuna gönderme kararı verilmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Şen'e göre, *"Uzlaştırmanın başlatılması için yönetmelikte öngörülen bir aylık süre tutuklu veya adli kontrol tedbiri altında bulunan şüpheli veya sanıklar bakımından isabetli değildir. Çünkü uzlaştırma kapsamına giren iddiaya konu suçtan dolayı tutuklu olanın kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adli kontrol tedbiri altında bulunanın ise örneğin seyahat hürriyeti kısıtlanmakta ve bu bir aylık süre şüpheli veya sanığın mağduriyetine yol açmaktadır."*¹⁴⁴ şeklindeki görüşüne biz de katılmaktayız.

Uzlaştırmacının uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyayı teslim aldıktan sonra taraflarla iletişim kurmalı ve yaptığı müzakereler neticesinde tanzim ettiği uzlaştırma raporunu büroya teslim etmelidir. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından uzlaştırmacıya teslim edilecek dosyalara yönelik tevzi esasları yönetmelik ile tespit edilecektir. Uzlaştırmaya esas suçun sayısı ile mahiyeti, tarafların sayısı ve bulunduğu yeri, uzlaştırma raporunun teslim edilme süresi, uzlaştırma teklifinin neticesi, uzlaştırma neticesi gibi kriterlerin uzlaştırmacının görevlendirilmesi hususunda tevzide kıstas

¹⁴³ Özbek, M.S., 2018, s.101.

¹⁴⁴ Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-1, s.1. <https://www.hukukihaber.net/uzlasma-ve-uzlastirma-uzerine-notlar-1-makale,5607.html> (ET.26.02.2020)

alınacağı düzenlenmiştir. (CMUY m.13) Bununla birlikte Cumhuriyet savcısı ya da görevlendireceği personeline UYAP'ta belirtilen esaslara göre otomatik olarak tevzi yapılacağı belirtilmiştir. (CMUY m.14)

İhtilafın niteliği nazara alınarak uzlaştırmacıların sayısı uzlaştırma bürosu tarafından belirlenmelidir. Birden fazla uzlaştırmacı olayın mahiyetine göre görevlendirilebilir. Örneğin, mağdur ya da fail sayısı çok olan çetrefilli dosyalar hakkında gerektiği takdirde birden fazla uzlaştırmacıya görev verilebilir. (CMUY m.36/3)¹⁴⁵ Fakat uygulamanın hâlihazırdaki işleyişinde yalnızca bir dosya için birden fazla uzlaştırmacının UYAP sistemi üzerinden görevlendirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Böyle bir durumda kanaatimizce uzlaştırma dosyası tefrik edilmek suretiyle tefrik edilen her dosyaya uzlaştırmacı görevlendirilebilir. Örneğin, 50 taraflı karışık bir dosyada 10'arlı gruplar halinde tefrik işlemi yapılarak her dosya için ayrı bir uzlaştırmacı görevlendirilebilir. Bu durumda uzlaştırmacılara ödenecek olan ücret ayrı ayrı ve eşit olmalıdır. (CMUY m.36/3)

Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü tarafından 18.01.2019 tarihinde UYAP Bilişim Sistemleri Uygulamaları üzerinde yapılan güncelleme ile görevlendirmeyi kabul eden uzlaştırmacının, görevlendirilmiş olduğu dosyaya ilişkin uzlaştırma evrakını, portal üzerinden teslim alabilmesi ve evraka erişim sağlayabilmesi mümkün kılınmıştır.¹⁴⁶ Böylece görevlendirmeyi kabul eden uzlaştırmacı portal üzerinden evrakları alarak dosyayı teslim almış kabul edilecek ve ayrıyeten görevlendirme tutanağı hazırlanmayacaktır. Uzlaştırmacı portalında soruşturma dosyasında yer alan ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca uygun görülen evraklar görünecektir.

Yargıda hedef süre uygulamasının 01.09.2017 tarihinde yürürlüğe giren Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile uygulanmaya başlamasıyla artık soruşturma ve kovuşturmaların belirtilen sürede sonuçlandırılması hedeflenmektedir.¹⁴⁷ Fakat kanaatimizce burada hedef sürelerinin belirlenmesinde uzlaştırma dosyaları için farklı bir düzenleme öngörülmesi daha yerinde olacaktır. Örneğin hırsızlık suçu (TCK m.141)

¹⁴⁵ Özbek, M., S., 2018, s.76.

¹⁴⁶ <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2222019094409Uzla%C5%9Ft%C4%B1rmac%C4%B1%20Giderleri%20ile%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Evrak%C4%B1n%C4%B1n%20Teslimi.pdf> (ET. 15.02.2020)

¹⁴⁷ 01.09.2017 tarihinde yürürlüğe giren 30115 Sayılı Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170623-7.htm> (ET.15.02.2020)

bakımından öngörülen 60 günlük süre içerisinde soruşturma işlemleri ile uzlaştırma işlemlerinin neticelenmesi imkân dâhilinde görünmemektedir.

2.5. Uzlaştırma Teklifi

2.5.1. Tarafların Müzakereye Katılmasının Uzlaştırma Teklifine Etkisi

Uzlaştırma her iki tarafın hür iradesini temel alan ve bu minvalde hareket eden bir süreci ifade eder. Suç nedeniyle birbirine husumet besleyen tarafların ortak bir paydada buluşturularak anlaşıtılması kolay değildir. Uzlaştırma kurumundan arzu edilen yarar ve sonuçların tesis edilmesi için öncelikle tarafların görüşmelere katılması gerekmektedir.

Uzlaştırma görüşmeleri başladıktan sonra yürütülen müzakerelere aktif katılım olması halinde çoğunlukla uzlaştırma sağlanırken, uzlaştırmının sağlanamadığı dosyaların ise ekseriyetle müzakere başlangıcında uzlaşma teklifinin kabul edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu tespit uzlaştırma müzakerelerine aktif katılımın uzlaştırmının sonucunu önemli bir oranda etkilediğini göstermektedir.¹⁴⁸

Mağdur bakımından değerlendirildiğinde; mağdurun uzlaşmayı kabul etmemesi ve uyuşmazlığı geleneksel ceza hukuku usulleri ile çözüme kavuşturmayı istemesi kendisine daha cazip gelebilir. Mağdurun, failin sorumluluğunu üstlenmesi, zararının fail tarafından giderimine(telafisine) yardımcı olması, mahkemeye gitme gerekliliğini ortadan kaldırması bakımından yararlarının bulunması¹⁴⁹ gibi faktörler uzlaştırmayı daha cazip kılmaktadır. Mağdur ile failin uzlaştırma müzakerelerine katılmasının kurumdan beklenen yararı önemli oranda etkilemesine rağmen katılmak istemeyen taraflara kanaatimizce zorla getirme veya zorlayıcı başka bir tedbir uygulanmamalıdır. Nitekim bu husus uzlaştırma kurumunun tarafların iradeleri ile gerçekleşen bir yasal

¹⁴⁸ Alternatif Çözümler Daire Başkanlığının 01.01.2018-31.12.2018 tarihleri arasını kapsayan uzlaştırma istatistiği için bkz. [http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20\(1\).pdf](http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20(1).pdf) (ET.15.02.2020)

¹⁴⁹ Özbek, M.S., 2018, s.14.

barış yolu olmasının bir gereğidir.¹⁵⁰ Ancak doktrinde zorla getirmenin mümkün olduğunu savunan görüşler de vardır.¹⁵¹

2.5.2. Uzlaştırma Teklifinin Yapılması

6763 sayılı yasayla Cumhuriyet savcısı ve talimatı üzerine adli kolluğun uzlaştırma teklifinde bulunma yetkisi ortadan kaldırılmıştır. Önceki yasal düzenleme döneminde tarafların kollukça ifadeleri alındıktan sonra uzlaşmak isteyip istemediğinin sorulması kurumdan beklenen faydanın hayata geçmesinin işlevsiz kılınmasına sebebiyet vermektedir. Araya zaman dilimi girmeden olayın sıcaklığıyla henüz sınırları yatışmamış ve uzlaşma konusunda yeterince aydınlatılmamış taraflara uzlaşmak isteyip istemediklerini sormak süreci olumsuz etkileyerek başlamadan sonlandırmaktaydı. Hatta daha sonraki aşamalarda kanuni düzenleme gereği Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından yeniden uzlaştırma teklifinde bulunmak olanaklı değildi.

6763 sayılı yasal düzenleme gereğince Cumhuriyet savcısı yürüttüğü soruşturma neticesinde uzlaştırma kapsamına giren suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin oluştuğuna kanaat getirmesi durumunda ilgili dosyayı bir kararla uzlaştırma bürosuna gönderecektir. Uzlaştırma bürosunca görevlendirilen uzlaştırmacı mağdur ile faile uzlaştırma teklifinde bulunacaktır.

Uzlaştırmacı uzlaşma teklifini bizzat kendisi yapmalı ve kendisine tevdi edilen görevleri başkaları aracılığıyla yerine getirmemelidir.(CMUY m.7/11) Uzlaştırma teklifinin yapılması veya kabul edilmesi hususunun suça yönelik delilin toplanması ve koruma tedbirinin uygulanmasının önünde engel oluşturmayacağı düzenlenmiştir. (CMUY m.7/8) Cumhuriyet savcısı ya da talimatı üzerine adli kolluğun uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi kaldırılmıştır. Ayrıca Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame tanzim edildikten sonra kovuşturmayla konu suçun uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde hâkim ilgili dosyayı uzlaştırma bürosuna gönderecektir. Ancak bu halde dahi uzlaştırma teklifini hâkim değil uzlaştırmacılar yapacaktır.

Uzlaştırma teklifini uzlaştırmacılar büroyu aracılıkla olarak açıklamalı tebligatı, istinabeyi ya da SEGBİS'i kullanmak suretiyle de yapabilir. (CMUY m.29/3) Bu durumda uzlaştırma teklif formunun ilgilinin bulunduğu yerdeki Cumhuriyet

¹⁵⁰ Yargıtay 4.CD'nin 2006/9889 E., 2007/970 K. sayılı ilamı.

¹⁵¹ Yenisey&Nuhoglu, 2019, s.820.

başsavcılığının istinabe bürosuna gönderilerek imzalatılabileceği hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.29/4) Uzlaştırmacıların cezaevinde ya da tutukevinde kalan mağdur ya da şüpheli veya sanık ile bizzat görüşmesine imkân verilmelidir. Uygulamada uzlaştırmacılar cezaevinde veya tutukevinde bulunan şüpheli veya sanık ile olan görüşmelerini adliyelerde bulunan SEGBİS sistemi üzerinden gerçekleştirmektedir. Uzlaştırma teklifi, uzlaşmanın yapısı, kabul veya reddedilmesinin yarattığı hukuki neticelerinin bulunduğu uzlaşma teklif formunda yer alan bilgilerin ilgili tarafa imzalatmak suretiyle yapılmalıdır. Uzlaştırma dosyasının içerisine taraflara karşı bilgilendirme yükümlülüğünün yerine getirildiği ve uzlaştırma teklifinde bulunulduğuna yönelik ilgili formun imzalanmış örneği konulmalıdır.

Uzlaştırma teklifinin kabulüne ya da reddine veyahut uzlaştırmaya yönelik verilecek kararların kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle uzlaştırma teklifinin mağdur, şüpheli veya suçtan zarar görene yapılmalı; ancak yanıtın müdafî ya da vekil vasıtasıyla iletilmesinde bir mahzur bulunmamaktadır. (CMK m.253/4)¹⁵² Uzlaştırma kurumunun onarıcı adalet anlayışının bir ürünü olduğunu düşünenler suçtan olumsuz etkilenen mağdurun bizzat müzakerelere iştirak etmesini ve istediği takdirde vekiliyle de iştirak edebileceğini ifade etmektedir. Nitekim Yargıtay bir kararında mahkemece sanıklara uzlaşmak isteyip istemediği hususunun sorulmadığı, sanıklar müdafîisine uzlaşma teklifinde bulunularak sanıklar müdafîisinin uzlaşmak istemediğine yönelik beyanıyla yetinildiği ve usulüne uygun uzlaştırma işlemi yapılmadığı gerekçesiyle bozma kararı vermiştir.¹⁵³

Mağdur ile suçtan zarar görenin temyiz kudretinin olmaması durumu ile mağdur, suçtan zarar gören veya şüphelinin ergin olmaması veyahut kısıtlanması hallerinde kanuni temsilcilere uzlaştırma teklifinde bulunulacağı düzenlenmiştir.¹⁵⁴ Nitekim İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Ceza Dairesinin 21.01.2020 tarihli kararında uzlaşma teklifinin yaşı küçük mağdur ile suça sürüklenen çocuğun kanuni temsilcilerine yapılması gerekirken, uzlaşma teklif formlarının yaşı küçük mağdur ile suça sürüklenen çocuğa tebliğ edilmesinin neticesinde tanzim edilen uzlaştırma raporuna dayanılarak

¹⁵² Özbek, M.S., 2018, s.95.

¹⁵³ Bkz. Yargıtay 2. CD'nin 2007/3 E., 2007/4277 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁴ Hatipoğlu&Parlar, s.1580.

kurulan hükmü bozmuştur.¹⁵⁵ Burada suçun işlendiği tarihteki yaşı değil uzlaştırma teklifinin yapıldığı tarihteki yaşı dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye'nin tarafı olduğu milletlerarası sözleşmelere ve Anayasaya aykırı olduğu düşüncesiyle mevcut kanuni düzenleme eleştirilere konu olmuştur. Nitekim şikayette bulunma hakkı 15 yaşını tamamlayan ve sezgin olan çocuğa ait iken, buna istinaden uzlaştırma müzakerelerini başlatıp başlatmama konusundaki hakkın çocuğa tanınmamış olması evleviyetle çocuğun anayasayla güvence altına alınan yargı makamları nezdinde davacı veya davalı olma hakkı ile uluslararası sözleşmelere müdahale oluşturmaktadır.¹⁵⁶ Anayasa'nın 36. maddesinde "*Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılama hakkına sahiptir.*" hükmü bulunmaktadır. Dolayısıyla şikayet hakkı bulunan fakat yasal temsilciye uzlaştırma teklifinin yapılmasıyla şikayette bulunma hakkı engellenen çocuğun ya da şikayete tabi bir suç şüphesiyle hakkında soruşturma yürütülen çocuğa değil de kanuni temsilciye uzlaştırma teklif edilen fakat suçsuz olduğunu düşünmesi nedeniyle bunu mahkemede ispatlamak isteyen bu sebeple uzlaştırma teklifini kabul etmek istemeyen çocuğun (son durumda yasal temsilcinin uzlaştırma teklifini kabul etmesiyle) anayasayla korunan yargı makamları nezdinde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma hakkını engellemektedir.¹⁵⁷

Ayırt etme gücü olan suça sürüklenen çocuklar bakımından, kendisini maddi yükümlülük altına sokmayan, özür dileme ile yerine getirilebilecek bir edimin söz konusu olması halinde, suça sürüklenen çocuklara uzlaştırma teklifinin yapılabileceği ve çocukların teklifi kabullenmesi durumunda uzlaşmanın gerçekleştiğinin kabul edilmesi yerinde olur. Türk Medeni Kanunu'nun 16. maddesinde ayırtım gücü bulunan küçük ve kısıtlıların, karşılıksız kazanma ve şahsa sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasında kanuni temsilcilerin rızasını almalarına gerek olmadığı hüküm altına alınmıştır. Özür dilenmesi ile maddi külfete sokulmadan uzlaştırma neticesinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi ve soruşturmaya konu suç sebebiyle tazminat davasının açılmaması ve açılmış olan hukuk davasından da feragat edilmiş sayılması suça

¹⁵⁵ Bkz. İstanbul BAM 10.CD'nin 2020/48 E., 2020/362 K. sayılı ilamı. Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay 3.CD'nin 2019/11835 E., 2019/21270 K. sayılı ilamı.

¹⁵⁶ Bahadır, U., 2015, Ceza Muhakemesi Kanununun 253/4'üncü Maddesi Gereğince Çocuklara Yapılacak Uzlaşma Teklifinde Uygulanan Usulün Anayasa ve Milletlerarası Sözleşmelere Aykırılık Sorunu, Adalet Dergisi, S.51, s.164.

¹⁵⁷ Bahadır, 2015, s.171-172.

sürüklenen çocuk için bir kazanımdır.¹⁵⁸ Ancak aynı durumu reşit olmayan ve ayırt etme gücüne sahip olan mağdur veya suçtan zarar görenler için söylemek mümkün değildir. Zira suç sebebiyle zarara uğrayan mağdur çocuğun uzlaştırma teklifini kabul etmesi ve bu sebeple uzlaşmanın sağlanması durumunda artık hukuk mahkemelerinde tazminat davası açılmayacağı için karşılıksız bir kazanımdan söz edilemeyecektir.¹⁵⁹

Uzlaşma teklif edilecek şüphelinin kısıtlı olması halinde uzlaştırmacı ile Cumhuriyet savcısınınca uzlaştırma teklif edilecek kişilerin temyiz kudretine haiz olup olmadığı hususu araştırıldıktan sonra teklifin muhatabı tespit edileceğinden TMK'nın 403. maddesi ile devamı gereğince şüpheliye evleviyetle bir vasinin tayin edilmesi gerekmektedir.¹⁶⁰ Uygulamada vasinin atanması sürecinin uzun sürmesi nedeniyle birçok uzlaştırma dosyası yetmiş günlük azami süre içerisinde sonuçlandırılmadan büroya teslim edilmektedir. Ayrıca mahkeme tarafından uzlaştırma dosyasının tarafı olan hükümlüye vasi atanmadan dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmektedir. Uygulamada bu konu hakkında yasal düzenlemenin bulunmaması nedeniyle uzlaştırmacının tarafı olan hükümlüye mahkeme tarafından mı yoksa Cumhuriyet savcısı tarafından mı vasi atanması gerektiği hususunda tereddüt bulunmaktadır. Kanun koyucunun bu iki durumu da kapsayacak bir biçimde yasal düzenleme tesis etmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Özel hukuk tüzel kişisi olması ve vekâletnamesinde hususi yetkinin bulunması halinde müşteki veya suçtan zarar gören kişinin vekiline de uzlaştırma teklifinde bulunulabileceği hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.29/2) Uzlaştırmacı taraflara iletişim araçlarıyla ulaşamaz ise uzlaştırma bürosu vasıtasıyla açıklamalı uzlaşma teklifi yapılır. (CMUY m.29/6) Uzlaştırmacılar büroya başvurup teklif formunu vermesiyle bu işlemi gerçekleştirmiş olur. Uzlaştırmacı taraflara uzlaştırma teklifinde bulunurken telefon, telgraf, faks, e-posta vb. iletişim vasıtalarından istifade edebilir. Fakat bunlar uzlaştırma teklifi manasına gelmemektedir.(CMUY m.29/7)

Uzlaştırmacı öncelikle faileri davet etmek suretiyle uzlaştırma teklifinde bulunabileceği gibi teklifi evvela mağdurlara da yapabilir. Uzlaştırma teklifinin öncelikle hangi tarafa yapılması gerektiği hususunda mutlak bir kaide bulunmayıp her ülkede farklıdır. Fakat fail ile mağdurun gönüllü olarak görüşme yapmasını ve

¹⁵⁸ Özbek, M., S., 2018, s.98.

¹⁵⁹ Özbek, M., S., 2018, s.98.

¹⁶⁰ Özbek, M., S., 2018, s.95-96.

mağdurda meydana gelen zararın giderilmesini görüşmeyi tesis etmek maksadıyla uzlaştırma teklifinin öncelikle faile yöneltilmesi daha uygundur.¹⁶¹

Uzlaştırma teklifini taraflardan birinin kabul etmemesi durumunda diğer tarafa uzlaştırma teklifi yapmanın pratik bir öneminin bulunmadığı ifade edilmektedir. Fakat Yargıtay mağdurun uzlaşmayı kabul etmemesi halinde sanığa uzlaşma konusundaki iradesinin sorulmamasını CMK'nın 253. maddesinde belirtilen düzenlemeye aykırı bulmaktadır.¹⁶² Yargıtay başka bir kararında ise, yalnızca müştekinin uzlaşmayı kabul etmediğine yönelik beyanının alınmasından sonra sanığa uzlaşıp uzlaşmama konusunda herhangi bir bildirim yapılmamasını ve buna bağlı olarak uzlaşma hükümlerinin tatbik edilmemesini kanuna aykırı bulmamıştır.¹⁶³ Fakat müştekinin uzlaşma teklifini reddetmesine rağmen şüphelinin yeni bir teklif ile müştekiyi ikna edebileceği, tarafların hepsini bilgilendirmenin uzlaştırma kurumunun ruhuna uygun olduğu, uzlaşma sağlanamasa dahi yapılan bu bilgilendirme sayesinde tarafların ilerleyen aşamalarda kendi arasında uzlaşma belgesi düzenlemesine vesile olabileceği gibi birtakım makul gerekçelerin bulunması hasebiyle tarafların hepsine uzlaşmanın sorulması kanımızca isabetli olacaktır. Fakat uygulamada uzlaştırmacılar CMUY m.30'a dayanarak taraflardan birinin uzlaşma teklifini kabul etmemesi halinde diğer tarafa uzlaşma teklifi yapmadan uzlaştırma raporu düzenlemektedir. Kanaatimizce uzlaştırmanın mağdur ile faili ortak bir paydada buluşturarak bir araya getirme yapısı ve ihtilafın sulh yoluyla çözümlenmesi esasına dayanması dikkate alındığında CMUY'nin 30. maddesinin değişmesi isabetli olacaktır.

Uzlaştırma teklifi yapılanlardan herhangi biri üç günlük süre zarfı içerisinde uzlaştırmacıya kararını bildirmemesi halinde uzlaştırma teklifini kabul etmemiş sayılacaktır. (CMK m.253/4)

Uzlaştırma işlemlerinin gönüllülüğe dayanması hasebiyle tarafların sadece müzakere esnasında değil ilerleyen aşamalarda da gönüllü olması gerekmektedir. Uzlaştırma sürecinin herhangi bir aşamasında mağdur üzerinde baskı kurulmamalı, ayrıca tarafları yanıltan bilgilerin verilmesinden imtina edilmelidir. Uzlaştırmacı taraflarla yapacağı ön görüşmede sicile kayıtlı olduğunu ve kendisinin Cumhuriyet

¹⁶¹ Özbek, M.S., 2018, s.100.

¹⁶² Yargıtay 2. CD'nin 2005/8283 E. 2005/19965 K. sayılı ilamı.

¹⁶³ Yargıtay 9. CD'nin 2006/3599 E., 2006/5372 K. sayılı ilamı.

başsavcılığı tarafından görevlendirildiğini açıklayarak güven ortamı tesis etmelidir.¹⁶⁴ Uzlaştırmacı tarafından gerçekleştirilecek görüşmelerin gerek uzlaştırmacının gerekse tarafların güvenlikleri için adliye içerisinde tahsis edilen görüşme odalarında gerçekleştirilmesi isabetli olacaktır. Bu kapsama kolluk birimlerinin (polis ve jandarmanın) karakol binaları da dâhil edilmelidir. Bunun dışında uzlaştırmacının taraflardan birisi veya hepsi ile birlikte gerçekleştireceği görüşmenin sayılan yerler dışında olması da mümkündür.¹⁶⁵

Mağdura istediği takdirde düşünmesi veya başkasına danışması için makul süre verilmeli ve uzlaştırma sürecini istediği zaman sonlandırabilme olanağına sahip olduğu belirtilmelidir. Kuşkusuz bu açıklamalar fail içinde geçerlidir. Uzlaştırmacı faili dinlemeli, uzlaştırmacının hukuki sonuçlarını ve yararlarını kendisine anlatmalıdır. Faili uzlaştırma müzakerelerine iştirak etmesi konusunda isteklendirmeli ve failin tazminat ödeme, bir kamu hizmetinde çalışma gibi edimlerden hangisini icra etme imkânının olduğunu değerlendirmelidir.¹⁶⁶

Uzlaşma teklifi kabul edilmese dahi taraflar en geç kamu davasının açıldığı tarihe kadar aralarında uzlaşmanın sağlandığına delalet eden bir belgeyle Cumhuriyet savcısına müracaat ederek uzlaştıklarını beyan edebilecektir. (CMUY m.17/2) Bu durumda da taraflar arasında uzlaşmanın sağlandığı varsayılacak ve uzlaşmaya bağlı olan bütün hukuksal neticeler muteber olacaktır. Cumhuriyet savcısı bu belgenin tarafların hür iradelerinin bir ürünü olup olmadığı, kararlaştırılan edimde hukuka veya ahlaka aykırı bir durumun olup olmadığını irdeledikten sonra açıklanan koşulları taşıdığı kanaatine varırsa artık bahse konu belge uzlaşma belgesi olarak kabul edilecektir. (CMUY m.18-19)

2.6. Uzlaştırmacının Sorumluluğu

Uzlaştırmacının sorumluluğu kendisine dosyanın tevdi edilmesi ile başlayacaktır. Uzlaştırmacı her iki taraf ile ayrı ayrı görüşme yapmalı ve hazırlık toplantıları gerçekleştirmelidir. CMUY m.5/5'te tarafların uzlaştırma süreci başlamadan önce

¹⁶⁴ Özbek, M.S., 2018, s.105.

¹⁶⁵ Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-1, s.1.

¹⁶⁶ Özbek, M., 2007, Ceza Muhakemesi Kanunda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, AÜHFD, C.56, S.4, s.4.

hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararın hukuki sonuçları hususunda bilgilendirileceği hüküm altına alınmıştır. Keza tarafların uzlaşmanın hüküm ve neticelerini bilerek ve hür iradeleri ile uzlaşmalarının tesis edilmesi hususunda uygun tedbirlerin alınması görevinin uzlaştırmacıya ait olduğu düzenlenmiştir. (CMUY m.5/9)

Uzlaştırmacı telefon, sms veya diğer elektronik vasıtaları kullanarak taraflarla iletişime geçerek tarafları görüşmeye davet etmelidir. Uygulamada uzlaştırmacılar tarafından yapılan ilk görüşme esnasında taraflara hatalı bir şekilde direkt uzlaştırma teklifi yapılmaktadır. Uzlaştırmacılar davet üzerine gelen taraflarla görüşüp uzlaştırmacının mahiyeti ve hukuki sonuçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi verip aydınlattıktan sonra uzlaştırma teklifinde bulunmalıdır. Hatta bazen taraflara düşünceleri için süre de verebilir. Bu durumda görüşmeye gelen taraflar ile ilgili problem bulunmasa da asıl önemli olanın görüşmeye gelmeyen tarafın da bilgilendirilmesi gerektiğidir. Dolayısıyla uzlaştırmacı gelmeyen taraflara telefon, sms, SEGBİS gibi iletişim araçlarıyla ulaşarak uzlaşma ile ilgili ayrıntılı bilgi verdikten sonra uzlaştırma teklifinde bulunmalıdır. Böyle bir durumda dahi taraflara düşünceleri için makul bir süre vermelidir. Bu işlemler yapıldıktan sonra taraflardan birinin uzlaştırma teklifini reddetmesi durumunda artık diğer tarafa tebliğ etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Uzlaştırmacılar tarafından uygulamada sıkça yapılan hata bu süreci taraflardan yalnızca birisi ile yürüterek olumsuz yanıt alması üzerine uzlaştırmacının sağlanamadığı gerekçesiyle dosyayı iade etmesidir.

Nitekim Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda¹⁶⁷ öncelikle faile suç hasebiyle uzlaştırmayı isteyip istemediğinin sorulmasının gerekli olduğunu, yalnızca mağdura uzlaştırma teklif edilerek reddetmesini müteakip Cumhuriyet savcısınca iddianame düzenlenmesini yerinde bulmamıştır.¹⁶⁸

Görevlendirilen uzlaştırmacı tarafların hepsine ulaşarak bilgi vermeli, tüm çabalara karşın taraflara ulaşamaması durumunda bunu tutanağa bağlamalıdır. Taraflara ulaşabilmek yapmış olduğu iş ve işlemleri tutanakta belirtmelidir. Taraflardan birisiyle iletişime geçip uzlaştırma teklifini olumsuz imzalattıktan sonra diğer tarafla iletişime geçmeyen uzlaştırmacının görevini usulünce yerine getirdiğini ifade etmek olanaklı değildir. Tarafların iletişim araçları ile bilgilendirilmesi ve varsa taleplerin taraflara

¹⁶⁷ Yargıtay 2.CD'nin 2005/8283 E. 2005/19965 K. sayılı ilamı.

¹⁶⁸ Öztürk, Y.(akt), 2010, Uygulayıcı Bakışıyla Uzlaşma, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.280.

iletilmesi, buna rağmen uzlaşmak istememeleri halinde bir tarafa teklif formunun imzalatılması yeterlidir. Ancak bu durumda uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen görüşme tutanakları uzlaştırma dosyasında bulunmalıdır. Nitekim yönetmelikte de önce bilgilendirme hususu bulunmaktadır. Teklif formunun taraflara gönderilmesinin ise CMUY m.29'dan sonra düzenlenmiş olması bir tesadüf değildir.¹⁶⁹

Yargıtay bir kararında, uzlaştırma teklifinin 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun hükümlerine uygun bir şekilde yapılması gerektiğini belirterek ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.¹⁷⁰

Nitekim uzlaşmaya yönelik Avrupa Konseyi'nin 99 (19) Sayılı Tavsiyesinin IV. Bölümü'nde, uzlaştırmaya karar verilmeden önce tarafların sahip oldukları hakları, uzlaştırmanın süreci ve bu kararların mümkün olabilecek sonuçları hakkında tam olarak bilgilendirilmesinin gerektiği belirtilmiştir.¹⁷¹

Uzlaştırmacı güven ortamı oluşturarak taraflarla diyalog geliştirmeli ve sürece ilişkin olarak tarafları bilgilendirip aydınlatmalıdır. Taraflara karşı objektif olmalı, uzlaşmanın yararlarını açıklamalı ve yanıltıcı bilgiler vermekten kaçınmalıdır. Uzlaştırmacı, uzlaşma hakkında gerekli hukuki bilgilendirmeyi yapmadan önce taraflara kendisini tanıtmalıdır.¹⁷² Görüşme yerinin tedirgin edici olmaması için; adliye, karakol dışında örneğin uzlaştırmacının ofisi, bir pastane veya çay bahçesi de tercih edilebilir.

¹⁶⁹ Uzlaştırmacıların yasal düzenlemelere aykırı işlem taptığının tespit edilmesi halinde sicilden çıkarılmasına karar verilebilecektir. Uzlaştırma kurumunun sorunsuz bir şekilde işletilmesini sağlamak için uzlaştırma bürosunda sorumlu Cumhuriyet savcılarının önemli rol düşmektedir. Kanuna ve yönetmeliğe aykırı olan uzlaştırma raporlarının onaylanmaması gerekmektedir. Bazı uzlaştırmacılar uzlaştırmaya yönelik iş ve işlemlerini ekseriyetle telefon ile yapma eğilimindedir. Tarafların uzlaşmaya davet edilmesi, bilgilendirilmesi, uzlaştırma teklifi ve müzakere evrelerinin yalnızca telefon ile yapılmaya çalışılması kanuni düzenlemelerden beklenen amacın hayata geçmesini engelleyecektir. Bu husus onarıcı adalet anlayışına dayanan uzlaştırmanın amacına da uygun düşmemektedir.

¹⁷⁰ Bkz. Yargıtay 17.CD'nin 2019/7721 E., 2019/11058 K. sayılı ilamında "...Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinin "Uzlaşma Teklifi" başlıklı 29. maddesindeki "Uzlaştırmacının uzlaşma teklifinde bulunacağı şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar gören ya da kanuni temsilcilerine iletişim araçlarıyla ulaşamaması halinde açıklamalı uzlaşma teklifi büro aracılığıyla yapılır. Bu işlem uzlaştırmacının, büroya başvurarak teklif formunu vermesi üzerine gerçekleştirilir." şeklindeki 6. fıkra hükmü gereğince, uzlaştırma teklifinin 7201 sayılı Tebligat Kanunu 10, 21/1, 21/2, 35 vd. maddeleri hükümlerine uygun olarak uzlaştırma bürosunca yapılması gerektiği gözetilmeksizin, müştekinin yurt dışında olması sebebiyle ulaşamadığından ve bu suretle uzlaşma sağlanamadığından mahkumiyetine karar verilmesi..." şeklinde karar vermiştir.

¹⁷¹ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı, IV. Ceza Adaletinin Arabuluculukla İlgili Çalışmaları, 10.

http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf (ET.16.02.2020)

¹⁷² Yenisey&Nuhoglu, 2019, s. 822.

Bu noktada önemli olan ise uzlaştırmacı ve taraflar için güvenli ortamın sağlanmasıdır.¹⁷³

Uzlaştırmada amaç, salt mağdurun maddi nitelikteki zararlarının tazmin edilmesi değildir. Esasen önemli olan mağdurun zararının tazmin edilmesinin yanında bireyler arasındaki bozulan ilişkinin onarılarak yeniden tesis edilmesi ve birbirine husumet beslemeyen bir toplumun inşa edilmesi düşüncesidir. Uzlaştırmacı görüşmelerde tarafları dinleyip kendilerini rahat bir şekilde ifade edebileceği ortamı tesis eder.¹⁷⁴ Uzlaştırmacı, taraflar arasındaki ilişkileri onarmak için yaptığı görüşme esnasında tespit ettiği beklenti ve talepleri not etmelidir. Bu noktada tarafların beklenti ve taleplerinin makul ve yerine getirilebilir olması önem arz etmektedir. Uzlaştırmacı bu beklenti ve talepler üzerinde düşünmeli ve tarafları ortak bir paydada buluşturup anlaşmanın yolunu aramalıdır.

Kendisine uzlaştırma teklifi yapılan taraflardan herhangi biri üç gün içinde kararını bildirmemesi durumunda teklifi reddetmiş kabul edilecektir. Resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunamama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle taraflara ulaşamaması durumunda uzlaştırmaya başvurulmaksızın kamu davası açılır. Uzlaştırmacının göreviyle uyuşmayan tavırlar sergilemesi, kanunda belirtilen yükümlülükleri önemli oranda ya da sürekli yerine getirmemesi ya da etik prensiplere riayet etmemesi halinde Daire Başkanlığı tarafından uzlaştırmacı sicili ile listesinden çıkarılmasına karar verilebilecektir.(CMUY m.49/1)

Burada değinilmesi gereken diğer bir husus da uzlaştırmacının cezai açıdan herhangi bir sorumluluğunun bulunup bulunmadığı noktasındadır. Şen'e göre *"Uzlaşma soruşturma faaliyetleri tamamlanıp iddianame düzenlenerek kovuşturmayaya geçileceği sırada teklif edilmekte ve bu faaliyetlerin bütünü Cumhuriyet başsavcılıklarına bağlı uzlaştırma bürolarının kontrolünde atanan ve Cumhuriyet savcısının talimatlarına göre hareket eden uzlaştırmacılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Şu halde uzlaştırmacının TCK m.6'da gösterilen kriterler ışığında kamu görevlisi olarak nitelendirilmesinde herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Uzlaştırmacı "yargı görevi yapan" sıfatını haiz olmamakla birlikte, atama usulü ile kamusal faaliyette bulunduğundan, TCK m.6/1-c uyarınca kamu görevlisi olarak kabul edileceğinden, görevi sebebiyle veya görevinden dolayı veya görevi ile ilgili işlediği suçlardan dolayı CMK m.161/5'e göre ilgili*

¹⁷³ Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-1 s.1.

¹⁷⁴ Yenisey&Nuhoglu, 2019, s. 822.

Cumhuriyet başsavcılığı tarafından doğrudan doğruya soruşturulabilecektir."¹⁷⁵ şeklinde belirtilmiştir. Kanaatimizce uzlaştırmacının kamu görevlisi olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten bu görüş uzlaştırma müessesesinin kamu düzenini bozan eylemlere yönelik bir kurum olması hasebiyle isabetlidir.

2.7. Uzlaştırma Müzakereleri ve Süresi

Müzakere kavramı hukuk sözlüğünde *"görüşme"*, müzakere etmek *"bir konu üzerinde düşünerek tartışmak; bir konuyu görüşmek"* şeklinde tanımlanmıştır.¹⁷⁶ Uzlaştırma müzakereleri sayesinde taraflar bir araya gelerek yüz yüze görüşme yapma imkânına sahip olmaktadır. Uzlaştırmacı tarafından tesis edilen güvenilir ortamda taraflara kendilerini ifade edebilme imkânı tanınmalı, tarafların hisleri ve fikirlerini özgürce ifade etmeleri sağlanmalıdır. Müzakere sırasında tarafların anlamakta güçlük çekeceği sadece teknik bilgileri içeren ayrıntılı hususlara değinmekten imtina edilmelidir. Müzakerelerin amacı tarafların birbirlerine olan husumetini arttırmak olmayıp taraflar arasındaki uyuşmazlığın nasıl çözülmesi gerektiği olmalıdır. Diğer bir ifadeyle tarafları ortak bir paydada buluşturmak için görüşmeler yapılmalıdır. Kazan-kazan (Win-win) için müzakere edilir.¹⁷⁷

Uzlaşmanın tesis edilebilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir.(CMUY m.31/2) Bu müzakereler mağdur ve şüpheli ile birlikte ya da ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılar halinde de yapılabilir. (CMUY m.31/3) Müzakereler SEGBİS sistemi kullanılarak da yapılabilir. Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında ya da kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaç için tahsis edilen yerlerde, taraflar kabul ettiği takdirde uzlaştırmacının çalışmalarını yürüttüğü büroda, tarafların kendilerini huzurlu ve güvende hissetmesini sağlayacak başka bir yerde de gerçekleştirilebileceği düzenlenmiştir. (CMUY m.35) Uzlaştırmacı uyuşmazlığın ne olduğunu, suçtan nasıl ve ne kadar zarar meydana geldiğini tarafların önüne koyar. Uzlaşma konusu olay teknik bilgiyi gerektiriyorsa, bilirkişiye başvurabilmeli; bilirkişi için yapılan masraflar uzlaşma masrafları içinde yargılama gideri olarak değerlendirilmelidir. Uzlaşıldığında ise Devlet

¹⁷⁵ Şen, E., Arabulucunun ve Uzlaştırmacının Hukuki Statüsü, s.1.

¹⁷⁶ Yılmaz, E., 2010, s.544.

¹⁷⁷ Kunter, N., Yenisey, F., 2005, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap, İstanbul, Arıkan Yayıncılık, s.478.

Hazinesince karşılanmalıdır. Uzlaştırmacı, görüşme gününü belirleyerek tarafları kendi bürosunda bir araya getirebilir. Taraflar iş yoğunluğu nedeniyle bir araya gelemiyorlarsa, görüşmelere tarafların temsilcileri veya avukatları katılabilir.¹⁷⁸

Uzlaştırma müzakereleri dosyada bulunan evrakların bir nüshasının uzlaştırmacıya verilmesiyle başlar. Uzlaştırmacı 30 gün içerisinde taraflar ile yapmış olduğu müzakereleri neticelendirdikten sonran tanzim ettiği raporunu uzlaştırma bürosuna sunması gerekir. Ancak uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilecektir.(CMK m.253/12) Burada belirtmek gerekirse önceki kanuni düzenleme döneminde uzlaştırma işlemleri için öngörülen azami süre uzatma süreleri ile birlikte toplamda elli gün olarak öngörülmüştü. Bu süre, uzlaşmaya tabi suçun niteliği ve tarafların sayısı gibi faktörler dikkate alındığında uzlaştırma kurumundan beklenen faydaların hayata geçmesine engel olmakta ve uzlaştırmının başarısızlıkla sonuçlanmasına sebebiyet vermekteydi. Ayrıca uzlaştırmının dayanağını teşkil eden onarıcı adalet düşüncesi dikkate alındığı zaman uzlaştırma müzakerelerinin sonuçlandırılması için düzenlenen süre uzlaşmadan beklenen amacın hayata geçmesini engelleyecek derecede kısıtlıydı. Nitekim 7188 sayılı kanunun 26. maddesi ile uzlaştırma işleminin sonuçlandırılması için öngörülen uzatma süresi arttırılmış ve toplamda yetmiş güne çıkarılarak önceki düzenlemede öngörülen kısıtlı süre böylelikle uzatılmıştır.

Kanun koyucu uzlaştırma işlemleri için öngörülen uzatma sürelerine Cumhuriyet savcısının değil de uzlaştırma bürosu tarafından karar verileceğini hükme bağlamıştır. Kanun koyucunun buradaki amacı bu yetkinin Cumhuriyet savcısının onayı ile büro personeline devredebilmesidir. Nitekim uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısının onayının bulunması şartıyla büro personeli olan yazı işleri müdürü veya zabıt kâtibi tarafından uzlaştırmacıya ek süre verilebileceği yönetmelikte hüküm altına alınmıştır. (CMUY m.40/1-e, CMUY m.40/2-f)

¹⁷⁸ Centel, N., Zafer, H., 2019, s.573.

3. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ SIRASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

3.1. Uzlaştırmacının Tarafsız Olması

Uzlaştırma esasen gönüllük temelinde yürütülen bir süreci ifade etmesi nedeniyle uzlaştırmacının tarafların hür iradesini baskı altına almaması ve taraflar arasında herhangi bir ayırım gütmemesi gerekmektedir. Uzlaştırmacının tarafsız olmasının yanında tarafsız görünmesi de önemli olduğundan bu hususta hassasiyet göstermeli ve uzlaştırma müzakereleri haricinde taraflardan herhangi birisiyle şahsi münasebet tesis etmemelidir.¹⁷⁹

Tarafsızlık; Türk Dil Kurumu sözlüğünde "yansızlık" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁸⁰ Başka bir deyişle söylem ya da davranış yoluyla herhangi bir tarafın kayırılmaması manasına da gelir. Uzlaştırmacı müzakerenin her aşamasında tarafsızlığını korumakla yükümlüdür. Ancak tarafsızlık uzlaştırmacının uzlaştırma sürecine hiçbir şekilde müdahale edemeyeceği anlamına da gelmemelidir. Uzlaştırmacı her iki tarafla empati kurmalı, tarafları uzlaşmaları hususunda isteklendirmeli ve uygun bir ortamda buluşturmalıdır.¹⁸¹

Yönetmelikte uzlaştırmacının henüz müzakerelere başlamadan önce tarafsız olduğunu taraflara beyan edeceği düzenlenmiştir. (CMUY m.5/8) Keza uzlaştırmacının taraflardan herhangi birisiyle şahsi veya iş ilişkisinin olması, uzlaştırmanın neticesine ilişkin dolaylı olsa bile herhangi bir çıkarının olması veya tarafların birisi için uzlaşma haricinde bir yetki ile görev icra etmesi gibi bağımsızlığını ya da taraflar ile arasında olan çıkar çatışmasına etki edebilecek hususları açıklamakla yükümlüdür. Ayrıca uzlaştırma işlemi görev alması halinde ilerleyen aşamalarda vekillik ya da müdafilik görevini üstlenememesi, tarafsızlığını şüpheye düşürmesine sebebiyet verecek hal ve hareketlerden imtina etmesini öngören düzenlemeler uzlaştırmacının tarafsızlığını tesis etmeye yöneliktir. Ancak uzlaştırmacının tarafsız olması süreçte pasif bir rol üstlendiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Yani uzlaştırmacı, taraflarla iletişim kurarken objektif

¹⁷⁹ Çetintürk, 2017, s.536

¹⁸⁰ <https://sozluk.gov.tr/?kelime=TARAFSIZ> (ET.16.02.2020)

¹⁸¹ Çetintürk(Akt.), 2017, s.534.

hareket etmeli ve taraflar ile kendisi arasında herhangi bir bağ olmamalıdır.¹⁸² Uzlaştırmacı, taraflar ile arasındaki müzakerelerin neticesi hakkında tarafları baskı altına almak veya tavsiyelerde bulunmak suretiyle yönlendiren bir davranış sergilememeli, ihtilaf hakkındaki çözüm tarafların karşılıklı müzakerelerinin ve hür iradelerinin neticesinde ortaya çıkmalıdır.¹⁸³ Uzlaştırma görüşmeleri esnasında taraflar, uzlaştırmacıyı kendi tarafına çekmeye yeltenebilirler. Uzlaştırmacı bu tarz stratejilerden etkilenmemeli ve tarafsızlığını korumalıdır.¹⁸⁴ Nitekim uzlaştırmacının taraflardan birine karşı tarafgir bir tutum içerisinde olması halinde hâkimin reddine yönelik madde hükmü uzlaştırmacılara da tatbik edilecektir. (CMK m.253/10)

3.2. Uzlaştırma Müzakerelerinin Gizli Olması

Uzlaştırma müzakerelerinin gizli olmasının asıl amacı, tarafların kendilerini baskı altında hissetmeksizin rahat bir şekilde suç oluşturan eylemi konuşmalarını ve etraflıca tartışılmasını, dosyaya sirayet etmeyen tarafla irdelenmesini tesis etmek olduğu ifade edilebilir.¹⁸⁵ Uzlaştırma müzakereleri sırasında tarafların açıkladığı ya da paylaştığı bilgilerin veyahut görüşmelerinin ilerleyen aşamalarda ifşa edileceği hususundaki korku tarafların rahat ve özgür bir şekilde görüşme yapmasını engeller. Bu bilgiler ekseninde uzlaştırmacıların görüşmeler sırasında beyan edilen bilgileri ilerleyen evrelerde gizlilik hususuna uygun davranmak suretiyle ifşa etmemesi gerekmektedir. Nitekim gizliliğin olmadığı görüşmelerin içten ve doğru bir biçimde yürütülmesi imkânsızdır.¹⁸⁶

Uzlaştırmacı gerek soruşturmanın gerekse uzlaştırma sürecinin gizliliğine aykırı davranmamak mecburiyetindedir. Uzlaştırmacı, dosyadan edindiği bilgileri ifşa etmemelidir. Soruşturmanın gizli olması hususuna riayet etmeyen uzlaştırmacı, disiplin sorumluluğuyla birlikte TCK'nın 285. maddesi gereğince cezai sorumluluğu da gündeme gelebilir.¹⁸⁷

¹⁸² Çetintürk, 2017, s.512.

¹⁸³ Çetintürk, 2017, s.534.

¹⁸⁴ Özbek, M., S., 2018, s.86.

¹⁸⁵ Çetintürk, 2017, s.530.

¹⁸⁶ Özbek, M., 2007, s.139.

¹⁸⁷ Özbek, M.S., 2018, s.91.

Uzlaştırma bürosunun personeli ile uzlaştırmacının imzasını ihtiva eden bir tutanakla uzlaştırmacıya hangi evrakların birer nüshasının teslim edildiği, teslim edilme tarihi ve soruşturmanın gizliliği hususundaki bildirim tespit edilecektir. (CMUY m.16/2)

Uzlaştırmacı, yasal bir zorunluluk olmadığı müddetçe uzlaştırmayla ilgili olarak edindiği bilgilerin hepsini gizlemelidir. Spesifik görüşmelerde tarafların uzlaştırmacıyla paylaştığı gizli bilgilerin, bilgiyi paylaşan tarafın izni olmadıkça ya da yasal bir zorunluluk bulunmadıkça karşı tarafa açıklanmamalıdır. Uzlaştırmacı tarafından gizlilik yükümlölüğünü ihlal eden davranışların sergilenmesi, TCK m.258 gereğince göreve ilişkin sırrın açıklanması suçunu oluşturabilir.¹⁸⁸ Nitekim bu husus CMUY m.5/7’de açık bir şekilde uzlaştırmacının gizliliğini muhafaza etme yükümlölüğünün görevinin son bulmasından sonra da devam edeceği aynı maddede hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte aksi kararlaştırılmadığı müddetçe uzlaştırmacının yanında taraflar, müdafı ya da vekillerin de gizliliğe riayet etmeleri gerekmektedir. (CMUY m.32/2)

Tarafların uzlaştırma görüşmeleri sırasında yaptığı açıklamaların soruşturma, kovuşturma veya davada delil olarak kullanılamayacağı kanunda düzenlenmiştir. (CMK m.253/20) Bu düzenleme gizliliği tesis etmek amacıyla getirilmiştir. Belirtmek gerekirse ilk defa görüşmeler sırasında yapılan açıklamalar delil olarak kullanılamayacaktır. Uzlaştırma müzakerelerinden önce dosyada yer alan ve müzakereler sırasında da açıklanan hususların delil olarak kullanılmasında herhangi bir beis yoktur.¹⁸⁹ Müzakerelere katılan kişilerin ilerleyen aşamalarda tanık olarak dinlenemeyeceği hüküm altına alınmıştır.(CMUY m.32/3)

3.3. Uzlaştırma Müzakereleri Sırasında Tarafların Haklarının Korunması

Tarafların haklarının korunması esasen soruşturma ve kovuşturma evrelerinin bütün safhalarında gözetilmesi gereken bir konudur. Arabuluculuk kurumundan farklı olarak uzlaştırmada failin suç teşkil bir eylemi söz konusudur. Fail suç teşkil eden eyleminin mağdurda yarattığı negatif etkiyi ortadan kaldırmakla mükelleftir. Fakat bu husus uzlaştırmacının taraflara farklı davranmasını yani şüpheli ya da sanığa suçluluğu hakkında önyargılı bir tavır takınmasını gerektirmez.

¹⁸⁸ Özbek, M.S., 2018, s.91.

¹⁸⁹ şahin, C., Göktürk, N., 2016, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.212-213

Taraflardan birinin diğetine oranla daha güçlü olduğı durumlarda uzlaştırmacının güçsüz olan tarafın kendisini baskı altında hissetmemesini sağlamalı ve baskın olan tarafa karşı korumalıdır. Tarafların birbirlerinin üzerinde üstünlük kurmalarına ilişkin bir tavır takınmalarını engellemelidir. Nitekim baskıya maruz kalan tarafın bu nedenle istemediğı halde uzlaşma teklifini kabul etmesi söz konusu olabilir. Uzlaştırmacı böyle bir duruma mahal vermemeli ve beyan ettiğı iradesini değıl gerçek talebini belirlemelidir.

Uzlaştırmacı mağdurun kendisini güvende hissedeceğı bir ortamı tesis etmek ve mağdurun bu konudaki endişelerini ortadan kaldırmaya yönelik birtakım tedbirler almalıdır. Bununla birlikte uzlaştırmacının da tarafları baskı altına alan ve taraflar üzerinde hâkimiyet kuran davranışlar sergilememesi gerekmektedir.

3.4. Uzlaştırma Müzakeresine İştirak Edebilecek Kişiler

5560 sayılı yasal düzenleme döneminde olduğı gibi 6763 sayılı yasal düzenleme döneminde de şüphelinin, sanığın, katılanın, mağdurun, suçtan zarar gören ile yasal temsilcinin, müdafiinin veya vekilin müzakerelere iştirak edebileceğı hususu belirtilmiştir. Bu düzenleme gereğince şüpheli ile mağdurun müzakerelere bizzat katılma mecburiyeti bulunmamaktadır. Uzlaştırma kurumundan beklenilecek yararın tesis edilebilmesi ancak tarafların uzlaştırma müzakerelerine aktif bir şekilde iştirak etmeleri halinde mümkündür. Zira şüpheli ile mağdurun uzlaştırma müzakerelerine bizzat iştirak etmemesi halinde taraflar arasındaki bozulan ilişkinin onarılarak düzeltilmesinden ve birbirlerine husumet beslemeyen bir toplumun inşa edilmesinden söz edilemeyecektir. Ayrıca mağdurun uzlaşma sürecine bizzat katılması özellikle çocuk yargılaması açısından da önem arz etmektedir. Çocuğın mağdurun durumuna yakından tanıklık etmesi ve ızdırabını hissetmesi, mağdur ile sulh olması, ıslah edilmesi bakımından önemi bulunmaktadır. Ancak yetişkinlerin çocuk mağdura karşı suç işlediğı hallerde bunu söylemek mümkün değıldir.¹⁹⁰

CMUY m.7/7 hükmü uzlaştırma raporu henüz tanzim edilmemiş iken mağdurun ölmesi durumunda tatbik edilecektir. Bu hükme göre, soruşturma aşamasında mağdur veyahut suçtan zarar gören ölürse uzlaştırma işlemlerine son verilecek, diğeri bir

¹⁹⁰ Zafer, H., 2003, Suçtan Zarar Gören Küçüklerin Türk Ceza Muhakemesinde Hakları, Maltepe Üniversitesi HFD, s.129-130.

ifadeyle uzlaştırma yolu işletilmeksizin soruşturma kaldığı yerden devam edecektir. Bu durum uzlaştırma raporu tanzim edilmeden önce mağdur ya da suçtan zarar görenin ölmesi durumunda geçerlidir. Uzlaştırma raporu tanzim edildikten sonra mağdur ya da suçtan zarar gören ölürse bu durumda mirasçıların elinde İİK'nın 38. maddesi bağlamında ilam mahiyetinde bir belgenin bulunması nedeniyle bu belgeye istinaden icra takibi yapma hakkı doğacaktır. Kovuşturma aşamasında uzlaştırma yöntemi tatbik edilirken mağdur ölürse, ölmeden önce mağdurun katılan sıfatına haiz olup olmadığı araştırılır. Mağdur ya da suçtan zarar gören katılan sıfatına haiz olduktan sonra ölmüş ise bu halde uzlaştırmaya yönelik işlemler katılanın mirasçılarıyla yürütülecektir. Mağdur veyahut suçtan zarar gören katılan sıfatına haiz olmadan ölmüş ise uzlaştırma işlemleri sona erecektir.¹⁹¹

Geçerli bir sebebi olmaksızın uzlaştırma müzakerelerine şüphelinin, mağdurun veyahut suçtan zarar görenin kendisiyle, yasal temsilcisi, vekili veya müdafisinin iştirak etmekten kaçınması durumunda söz konusu tarafın uzlaştırmayı kabul etmediği varsayılır. (CMUY m.31/1)

4. UZLAŞTIRMADA EDİM

Şikayet ve benzeri kurumlardan farklı olan uzlaştırma suç nedeniyle mağduriyet yaşayan kişinin zararlarını tazmin edebilecek etkili bir süreci ifade eder. Uzlaştırma, suç nedeniyle mağdur olan kişide meydana gelen zararların tazmin edilmesini olanaklı kılabilmek bakımından etkili bir yöntem olarak öngörülmüştür.¹⁹²

Haksız eylemden kaynaklanan zararın tazmin edilmesi uzlaştırma için önemli olsa da asıl amacını teşkil etmemektedir. Mağdur bakımından zararın giderilmesi her koşulda uzlaştırma müessesesinin en önemli yararını teşkil etmeyebilir. Bazen şüphelinin mağdurdan özür dilemesi de mağdur açısından daha memnuniyet verici olabilir.

Uzlaştırma müzakerelerine iştirak edenlerin talepleriyle şekillenecek olan anlaşmaların muhteviyatı çeşitlilik arz edebilir. Karşılıklı olarak tarafların iradelerinin örtüşmesi ile ortaya çıkan anlaşmalar para ödeme, eski hale getirme veya yenisiyle değiştirme gibi maddi nitelikte edim olabileceği gibi özür dilemek gibi manevi nitelikte de olması mümkündür. Maddi zarar, bir kişinin istemi dışında malvarlığında oluşan

¹⁹¹ Yerdelen, s.57-58.

¹⁹² Özgenç, 2005, s.53.

eksilmeyi açıklar.¹⁹³ Manevi zarar ise, bir haksız fiil sonucunda bir kimsenin çektiği elem, üzüntü ve acılar şeklinde tanımlanmıştır.¹⁹⁴ Maddi zararın ekonomik hususlara ilişkin olması nedeniyle hesaplanması mümkün iken manevi zararın hesaplanması ve kapsamını saptamak ise güçtür. Uzlaştırma müzakerelerinde maddi, manevi ve fiili zarar ile mahrum kalınan karın talebe konu edilmesi mümkündür.¹⁹⁵ Uzlaştırma müzakereleri neticesinde tarafların üzerinde uzlaştıkları anlaşmanın muhteviyatı çeşitlilik arz etmekle birlikte bunları daha önceden tayin etmek olanaklı değildir. Uzlaştırmacı tarafından mağdur, şüpheli veya suçtan zarar görene süreç hakkında gerekli bilgilendirme yapıldıktan sonra anlaşmanın muhteviyatını belirleme hususunun taraflara bırakılması yerinde olacaktır.

Yol göstermek maksadıyla CMUY m.33/1 hükmünde taraflar arasında kararlaştırılabilecek edim konusuna örnekler gösterilmiştir. Nitekim taraflar arasındaki edim yönetmelikte belirtilenlerle sınırlı olmayıp hukuka ve ahlaka uygun başkaca edimler de kararlaştırılabilir. Ayrıca taraflar uzlaştırma süreci sonucunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler. Uygulamada sivil toplum kuruluşlarına bağış yapılması, hastane masraflarının karşılanması, trafik kazalarında hasar bedelinin ödenmesi, yırtılan elbisenin yenisinin alınması, kütüphaneye kitap bağışının yapılması vs. maddi edimlerle veya daha dikkatli olacağına dair söz verme, özür dileme, gazetede özür ilanı vs. manevi edimlerle uzlaştırmanın yapıldığı gözlemlenmektedir.¹⁹⁶

Tarafların kişilik haklarını ihlal eden, hukuka aykırı olarak temel hak ve hürriyetlerini sınırlandıran edimler uzlaştırmada edimin konusu olarak belirlenemez. Örneğin aralarındaki husumet sebebiyle Doğukan'ın Berat'ı yumruk vurmak suretiyle basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek şekilde yaraladığı anlaşılan olayda Berat'ın uzlaştırma müzakereleri esnasında Doğukan'a yumruk vurma isteğini içeren edimi Doğukan'ın kişilik haklarına saldırı mahiyetinde olması hasebiyle geçerli değildir.

Şüphelinin mağdura karşı gerçekleştirdiği suç teşkil eden eylemi nedeniyle pişmanlık duyduğunu beyan edip mağdurdan özür dilemesi de hukuka uygun bir

¹⁹³Özbek, M.S., 2018, s.110

¹⁹⁴ Yılmaz, E., 2010, s.477.

¹⁹⁵ Özbek, M.S., 2018, s.110-111.

¹⁹⁶ Apaydın, C., s.19. Ayrıca uygulamada gerçekleşen uzlaştırma için bkz. Adana Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hakaret suçundan yürütülen soruşturmada müştekinin talebi üzerine şüphelinin yaptığı bağışla doğuştan yürüme engelli olan dokuz yaşındaki A.E.K.'ya hayalindeki akülü tekerlekli sandalye alındı. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/adana/engelli-ahmetin-hayali-uzlasma-ile-gerceklesti-12603679> (ET.18.02.2020)

edimdir. Özür sayesinde taraflar arasındaki ilişki onarılır, birbirlerine olan husumeti ortadan kaldırılır ve böylelikle toplumsal barış yeniden tesis edilir. Özür, failin topluma kazandırılmasına destek olup mağdur ile failin sürece iştirak etmesini tesis ettiği gibi uyuşmazlığın giderilmesine de katkı sağlamaktadır.¹⁹⁷ Bu anlatımlar doğrultusunda ceza adalet sistemi içerisinde özür edimi ehemmiyetli bir yere haizdir. Özür dilemeye 1274 tarihli yasada "tarziye" adı altında değinilmişti. Hükmün kesinleştiği tarihe kadar mağdur tarafından özür dilemenin kabul edilmesi halinde açılmış olan davasından feragat ettiği varsayılmakta ve davası bu nedenle düşmekteydi.¹⁹⁸ Aynı doğrultuda uzlaştırma kurumu da özrün icra edilmesiyle mağdurun faili affetmesine imkân vererek uyuşmazlığın giderilebilmesine olanak tanımaktadır.

Her ne kadar uzlaştırma müessesesi mağduru odağına alsa da tamamen mağdurun kontrol ettiği bir süreci ifade etmemektedir. Uzlaşma işlemi tesis eden anlaşma, esasen taraflar arasındaki bozulan ilişkinin onarılmasını amaç edinmektedir. Failin işlediği suç hasebiyle mağdurda meydana gelen zararın giderilmesinden ziyade öç alınması, ıstırap verilmesi şeklindeki taleplerin uzlaştırmada kararlaştırılan edimlere konu edilemeyecektir. Müzakerelerde ceza alma baskısı altında olan fail, mağdurun isteklerini kabul etmek zorunda olduğunu hissedebilir. Buna mahal vermemek için uzlaştırma raporuna konu edilen edimin yerine getirilebilir, ahlaka ve orantılılık prensibine uygun olmasına dikkat edilmelidir.¹⁹⁹

Müzakereler sonucunda taraflar arasında meydana gelen anlaşma, olabildiğince haksız fiil sebebiyle oluşan zararın giderilmesine yönelik olmalıdır. Ayrıca uzlaştırma raporunda belirlenen edim makul bir sürede yerine getirilecek şekilde belirlenmelidir. Yine uzlaştırma raporu tanzim edildiğinde edimin belirli ya da belirlenebilir olması gerekmektedir. Belirli edime örnek olarak şüphelinin mağdura 5.000 TL parayı 10.06.2020 tarihinde ödeyeceğini belirtmesi gösterilebilir. Belirlenebilir edime ise, şüphelinin mağdurun bilgisayarına verdiği zararın hepsini en geç 10.12.2020 tarihine kadar nakdi olarak ödemesi örnek olarak verilebilir. Buna karşılık, şüphelinin mağdura yeni bir bilgisayar alacağına yönelik edim borcunda ise bilgisayarın markasına veya

¹⁹⁷Bkz. Menemen ilçesinde annesini tedavi için götürdüğü hastanede doktorla tartışan Y.B.'nin uzlaştırma müzakereleri sonucunda Göğüs Hastalıkları uzmanı P.A.T.'den özür dileyip çikolata ikram ederek uzlaştığı belirtilmiştir. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/menemen/tartistigi-doktorla-ozur-ve-cikolata-ikramiyla-41056591> (ET.19.02.2020)

¹⁹⁸ Özbek, V. Ö., 1999, s.105.

¹⁹⁹ Özbek, M.S., 2018, s.115.

modeline ilişkin herhangi bir objektif kriter belirtilmediğinden, edim belirli nitelikte olmadığı gibi belirlenebilir nitelikte de değildir.²⁰⁰

Hukuka, ahlaka aykırı olan, insan onuruyla örtüşmeyen ve kamu nizamını ihlal eden edimler uzlaştırma raporuna konu olmamalıdır. Edimin konusu hem şüphelinin hem de mağdurun menfaatine uygun olacak bir şekilde belirlenmelidir. Taraflar arasındaki ilişkiyi tamir etme niteliği olan edimin bizatihi şüpheli tarafından ifa edilebilecek mahiyette olması gerekmektedir. Soruşturma aşamasında, edimin yerine getirilmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması ya da süreklilik arz etmesi nedeniyle Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi halinde edimin yerine getirilip getirilmediği hususunun takibini uzlaştırma bürosu yapacaktır.(CMUY m.20/2) Kovuşturma aşamasında ise infaz savcılığı bu görevi yapacaktır.²⁰¹

5. UZLAŞTIRMA RAPORU

Uzlaştırmacı taraflarla yaptığı görüşmeler neticesinde tanzim ettiği raporunu kendisine teslim edilen evraklar ile birlikte uzlaştırma bürosuna teslim etmelidir.

Uzlaşmanın tesis edilmesi durumunda tarafların imzalarını da ihtiva eden uzlaştırma raporunda nasıl anlaştıklarını tereddüte yol açmayacak bir biçimde belirtilmelidir. Ayrıca uzlaştırmacının, raporunu yönetmeliğe uygun bir şekilde tanzim etmesi de önem arz etmektedir. Nitekim Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi 6. Ceza Dairesi bir kararında, yönetmelikte belirtilen şekilde bir rapor sunulması gerektiği halde usule uygun olmayan fiili uzlaşmaya dayanılarak açılan kamu davasının düşürülmesini hukuka aykırı bularak bozulmasına karar vermiştir.²⁰² Bu nedenle uzlaştırmacı raporunu

²⁰⁰ Özbek, M.S., 2018, s.115-116.

²⁰¹ Özbek, M.S., 2018, s.126.

²⁰² Bkz. Diyarbakır BAM 6.CD'nin 2020/231 E., 2020/239 K. sayılı ilamında "...Uzlaşma belgesinin Uzlaşma Belgesi başlıklı 26. maddesinde *"Kovuşturma evresinde uzlaştırmacının uygulanabileceği hallerde yapılan uzlaşma teklifinin reddedilmesine rağmen hüküm verilinceye kadar sanık ile mağdur, katılan veya suçtan zarar görenin aralarında uzlaşmaları halinde; taraflarca niteliğine uygun düştüğü ölçüde Ek-3'te yer alan Uzlaştırma Raporu Örneği'ne uygun bir uzlaşma belgesi düzenlenir ve mahkemeye sunulursa, hakim bu belgeyi 25. maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen kısıtlara göre inceler ve değerlendirir."* hükmüne yer verildiği, mahkeme tarafından yapılacak fiili uzlaşmaya imkan tanınmadığı gözetilmeden, taraflara yönetmeliğin 26. maddesinde belirtilen şekilde bir rapor sunmalar gerektiği ihtar edilip süre verilmeden usulüne uygun olmayan fiili uzlaşmaya dayanılarak açılan kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi hukuka aykırı görüldüğünden..." ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasına karar vermiştir.

her tarafın edimini ayrı ayrı ve tereddüte mahal vermeyecek bir biçimde açıklamalıdır.²⁰³ Uzlaştırmacı raporunu taraf sayısından bir fazla düzenlemeli ve kendisine teslim edilen belgeleri, yaptığı masrafı belirten belgeleri, gider pusulasını ya da gerçeğe uygun yazılı açıklamasını UYAP'ta tanzim edilen tutanakla büroya vermelidir. (CMUY m.18/1)

Uzlaştırmacı raporunda, müzakereleri esnasında tarafların hal ve hareketlerine ilişkin değerlendirmelerine ve müzakerenin muhteviyatına yönelik konulara da değinmemelidir. Bu konu uzlaştırma müzakerelerinin gizli olarak yürütülmesi prensibinin de gereğidir. Uzlaştırma raporunda mutlaka tarafların imzaları bulunmalıdır. Nitekim Yargıtay bir kararında, *"...katılan ve sanık tarafından imzalanmış uzlaştırmacı raporu bulunmadığının anlaşılması karşısında, ilgili Yönetmelik hükümleri çerçevesinde uzlaştırma işlemlerinin usulüne uygun yapılmasından sonra sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi gerektiğinin gözetilmeyerek usul ve yasaya aykırı olarak yapılan uzlaştırma işlemlerine dayalı hüküm kurulması..."* diyerek bu hususu aleni bir şekilde belirtmiştir.²⁰⁴

Taraflara ait bütün imzaların uzlaştırmacı tarafından düzenlenen aynı raporda olması bir zorunluluk mudur? Örneğin yedi ayrı şehirde ikamet eden uzlaştırmacının tarafları arasında uzlaşmanın sağlanması halinde uzlaştırma raporunu yedi ayrı şehrin Cumhuriyet başsavcılığı istinabe bürosuna ayrı ayrı gönderilerek aynı rapora tüm tarafın imza atmasını sağlamak mı gerekir yoksa muhteviyatı aynı olan raporun nüshalarının mı imza için taraflara gönderilmesi gerekir. Kanaatimizce uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırma raporunun içeriğinin kontrol edilmesinden sonra raporların hepsinin aynı olması halinde nüshasının taraflara imzalatılmasında bir beis bulunmamaktadır. Zira aksinin kabul edilmesi halinde hem tarafların makul sürede yargılanma hakkının olumsuz yönde etkilenmesine hem de yargılamanın daha fazla uzamasına sebebiyet vererek usul ekonomisi ilkesine aykırılık teşkil eder.

²⁰³ Bkz. Yargıtay 2019/1431 E., 2019/8639 K. sayılı ilamında *"...sanığın uzlaşma 19.04.2018 tarihli uzlaştırma teklif formunda uzlaşmayı kabul ettiğini belirttiği, yine katılan F.Y.'nin de 05.07.2017 tarihli uzlaştırma teklif formunda uzlaşmayı kabul ettiğini belirttiği ve ayrıca tarihsiz ve onaysız bir tutanak ile Bakırköy Adliyesine gelen F.Y.'nin uzlaşmayı edimsiz olarak kabul ettiği belirtildiği ve katılan F.Y. ve uzlaştırmacının söz konusu tutanağı imzaladığı ancak uzlaştırmacı tarafından düzenlenmiş uzlaştırma raporunda uzlaştırma görüşmesinin başarısızlıkla sonuçlandığının belirtildiğinin anlaşılması karşısında; katılan F.Y. ve sanık arasında uzlaşmanın sağlanıp sağlanmadığı tereddüte yer vermeyecek şekilde tespit edilerek sonucuna göre karar verilmesi yerine uzlaşma sağlanmadığından bahisle yazılı şekilde karar verilmesi..."* gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur.

²⁰⁴ Yargıtay 3. CD'nin 2018/5054 E., 2019/882 K. sayılı ilamı.

Soruşturma evresinde, uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen şüpheli, mağdur ya da suçtan zarar gören arasında uzlaşmanın sağlanması durumunda; taraflar mahiyetine uygun bir şekilde yönetmeliğin ilgili kısmında yer alan örneğe uygun bir uzlaşma belgesi tanzim edebilir. (CMUY m.19) Taraflar en geç iddianamenin tanzim edildiği tarihe kadar aralarında uzlaşmanın sağlandığını belirten belgeyle Cumhuriyet savcısına müracaat ederek uzlaştıklarını söyleyebilir. (CMUY m.17/2)

Cumhuriyet savcısı uzlaştırma müzakereleri neticesinde düzenlenen raporun ya da belgenin tarafların hür iradesine dayanmadığını, kararlaştırılan edimin hukuka ve ahlaka aykırı olduğunu tespit etmesi sebebiyle onaylamaması halinde rapora gerekçesini de yazmalıdır. Edim hukuka ve ahlaka aykırı olduğu için rapor onaylanmamış ise CMUY m.17’de belirtilen süreye riayet edilmesi şartıyla Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıdan edimin değiştirilmesini isteyebilir. (CMUY m.18/5)

6. MÜZAKERE SONRASINDA UZLAŞTIRMA

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde uzlaştırmacı, hazırladığı raporu kendisine teslim edilen belgelerle beraber uzlaştırma bürosuna vermelidir. (CMK m.253/15) Uzlaştırma müzakerelerinin başarılı bir şekilde tamamlanması halinde edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumlarında uzlaştırma sürecinin nihayete erdiğini ifade etmek mümkün değildir. Zira tarafların üzerinde anlaşmaya vardığı edimin ifa edilmesi gerekmektedir. Soruşturma evresinde uzlaştırma raporu kapsamında kararlaştırılan edimlerin ifa edilmemesi halinde CMK’nın 171. maddesinin 4. fıkrasındaki koşullara bakılmaksızın iddianame tanzim edilecek aynı şekilde kovuşturma evresinde CMK’nın 231. maddesinin 11. fıkrasındaki koşullara bakılmaksızın da hüküm açıklanacaktır.(CMK m.253/19 ve CMK m.254/2)

Uzlaştırmacının düzenlediği raporu büroya teslim etmesinden sonra görevi sona ermekle birlikte kararlaştırılan edimin taraflarca yerine getirilip getirilmediğini takip etme hususunda herhangi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Cumhuriyet başsavcılığı uzlaştırma bürosu edimin yerine getirilip getirilmediğini takip eder.²⁰⁵ Bu itibarla uzlaştırma müzakerelerinin nihayete ermesiyle uzlaştırma bürolarının görevi sona ermemektedir.

²⁰⁵ Yerdelen, E., 2018, s.206.

Uzlaştırma müzakereleri neticesinde kararlaştırılan edimin tarafların hür iradesinin bir ürünü olması hasebiyle taraflar açısından uyumsuzluğun bu yöntemle giderilmesinin daha memnuniyet verici olduğu ve kararlaştırılan edimin taraflarca yerine getirilme olasılığı mahkeme kararının yerine getirilme olasılığından daha fazla olacaktır. Failin kararlaştırılan edimi yerine getirmemesi halinde dahi kendisine nedenini izah etme ve edimi ifa edebilme imkânı tanınmalıdır. Fail bu imkâna rağmen keyfi olarak edimi yerine getirmediği anlaşılırsa bu durum failin suç teşkil eden fiilinin mesuliyetini üstlenmediği manasına gelir ve fail hakkında kamu davası açılmalıdır. Şüpheli kararlaştırılan edimi yerine getirmezse uzlaşma raporu ya da belgesi İİK m. 38’de belirtilen ilam mahiyetindeki belgelerden sayılır. (CMK m.253/19) Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, bu durumun çelişkiye sebebiyet verdiğini ve düzenlemenin değiştirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Zira bu görüşe göre, failin hem edimi ifa etmesi hem de kamu davasının açılması nedeniyle hakkında hüküm tesis edilerek cezalandırılmasının kabul edilemeyeceğini ve fail hakkında uzlaşma anlaşmasında karara bağlanan edimin yerine getirilmemesi nedeniyle kamu davası açılacaksa, failin edimi yerine getirmesinin niçin istendiğinin anlaşılamadığı ifade edilmiştir.²⁰⁶

Tüm bu süreçlerden sonra soruşturma aşamasında uzlaşma sağlanamamasına rağmen taraflar iddianame düzenlenene kadar uzlaştıklarını gösteren belgeyi Cumhuriyet savcısına getirmesi durumunda uzlaştırmının gerçekleştiği kabul edilir.(CMK m.253/16) Kovuşturma aşamasında uzlaştırma yolunun işletilmesi için soruşturma aşamasında uzlaştırma yolunun işletilmemiş olması gerekmektedir. Soruşturma aşamasında taraflar, uzlaştırma teklifini kabul etmemiş ya da süresinde cevap vermediği için kabul etmediğinin sayılmış olması veyahut uzlaştırma teklifini kabul etmekle birlikte uzlaştırma müzakereleri sonucunda uzlaşma tesis edilememişse, artık kovuşturma aşamasında uzlaştırma yolu işletilemez. (CMUY m.7/5)²⁰⁷ Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında, uzlaştırmının asıl soruşturma aşamasında yapılması gerektiğini belirtmiştir.²⁰⁸ Kovuşturma aşamasında uzlaştırma yasada öngörülen müstesna durumlarda mümkündür. Ancak kanaatimizce uzlaştırma yolu işletilmiş ve teklifin reddedilmesi nedeniyle uzlaşma tesis edilememişse hüküm

²⁰⁶Jahic, G., Yeşiladalı, B.(der.), 2008, Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İnceoğlu, A.A., Karan, U., Türkiye’de Ceza davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi, s.75.

²⁰⁷Yerdelen, E., 2018, s.151.

²⁰⁸Bkz. Yargıtay CGK’nın 2012/6-1142 E., 2013/17 K. sayılı ilamı.

verilinceye kadar tarafların yönetmeliğe uygun uzlaşma belgesi getirmesi durumunda uzlaşmanın sağlandığının kabul edilmesi gerekir.(CMUY m.26)

7. UZLAŞTIRMA GİDERLERİ

Cumhuriyet savcısı ya da hâkim tarafından uzlaştırma ücretinin takdir edilmesi hususundan Ceza Muhakemesi Kanununda 6763 sayılı yasayla getirilen değişiklikler sonucunda vazgeçilmiştir. Uzlaştırma ücretinin Adalet Bakanlığınca belirlenen tarifeye göre ödenmesi düzenlenmiştir. (CMK m.253/22)²⁰⁹ Uzlaştırmacı tarafından 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri uyarınca mutad olan taşıta göre yapılan zorunlu yol giderleri de dâhil yaptığı masraflar ilgili yıla ilişkin Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi'nin m.8/1-b.1'de belirtilen miktarların aşağı sınırına inmeyecek bir biçimde ayriyeten ödenmesi gerekir.²¹⁰ Ücret takdir edilirken uzlaştırmacının verdiği emek ve harcadığı zaman kriterleri ile birlikte uyumsuzluğun mahiyeti, tarafların sayısı gibi etmenler de nazara alınmalıdır. Bu kapsamda tarifede belirtilen ücretlerin aşağı ve yukarı sınırları bulunmakla birlikte maktu değildir.

Tarifede belirtilen miktarların aşağı ve yukarı sınırları arasında uzlaştırmacı tarafından verilen emeğe ve harcanılan zamana göre ücreti belirleme yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. Bu ücret raporun ibraz edilmesinden sonra makul süre içerisinde ödenir. (CMUY m.37/1) Uzlaştırmacı emeğinin karşılığında bir ücret de talep etmeyebilir. Bu durumda kendisine ödeme yapılmaz.(CMUY m.38/5) Uzlaştırmacıya verilen ücret ile birlikte uzlaştırmaya ilişkin diğer giderler, yargılama gideri olarak kabul edilir ve uzlaşmanın tesis edilmesi durumunda Devlet Hazinesi'nce karşılanır.(CMUY m.38/2-4)

Uzlaştırmanın sağlanamaması durumunda yargılamaya ilişkin giderlerin şüpheliden alınıp alınmaması, Cumhuriyet savcısının kamu davasını açıp açmamasına ve açtığı davanın sonucuna bağlıdır.²¹¹ Sanığın ceza ya da güvenlik tedbirlerine

²⁰⁹ Yerdelen, E., 2018, s.214.

²¹⁰ 2020 Yılı Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi 09.02.2020 tarihinde yayımlanmıştır. Tarife m.7'ye göre ücretin takdir edilmesinde uzlaştırma raporunun tamamlandığı tarihte yürürlükte olan tarifenin esas alınacağı belirtilmiştir. Tarife m.8'de; uzlaştırma sürecinin teklif aşamasında olumsuz sonuçlanması halinde 145-218 TL, teklif aşamasından sonra olumsuz sonuçlanması halinde taraf sayısına göre değişen 218-508 TL arasında değişen tutarlarda ücret ödeneceği belirlenmiştir. Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde ise yine taraf sayısına göre değişen 436-582 TL arasında değişen miktarlarda ödeme yapılacağı öngörülmüştür. Bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200209-10.htm> (ET.22.02.2020)

²¹¹ Yerdelen, E., 2018 s.214.

mahkûm olması, cezasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi durumlarında yargılama giderleri kendisine yüklenir. (CMK m.325/1-2)

Şen'e göre; *"Uzlaşma olduğunda, uzlaştırmacıya ödenecek ücret ve tüm giderler Hazine tarafından karşılandığı halde, tersi durumda zorunlu bir müessese olarak öngörülen uzlaşmanın sırf uzlaşma gerçekleşmediğinden bahisle şüpheliye veya sanığa yüklenmesi doğru değildir. Şüpheli veya sanığın uzlaşmak istediği yerde, uzlaşmayanın mağdur veya suçtan zarar gören olduğu durumda, uzlaşma ile ilgili tüm giderlerin şüpheliye veya sanığa yüklenmesi hakkaniyetli değildir."* şeklindeki görüşüne katılmaktayız.²¹² Esasen uzlaşmanın neticesi ne olursa olsun uzlaştırmaya ilişkin tüm giderlerin hazine tarafından karşılanmasını gerektiren bir düzenlemenin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

8. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞTIRMA KURUMU

Uzlaştırma süreci suç işlendiğine yönelik haberin yetkililerce alınmasından iddianamenin kabul edilmesine dek süren soruşturmanın bir paresidir. Fakat onarıcı adalet anlayışına dayanan bir kurum olarak ceza hukuku sistemimizde kovuşturmada da uzlaştırmanın uygulanabilmesine olanak sağlanmıştır. Kovuşturma aşamasında; kovuşturmaya konu suçun hukuki vasfının değişikliğe uğraması sebebiyle uzlaştırmaya tabi olduğunun anlaşılması, soruşturma aşamasında uzlaştırma teklifinin yapılması gerektiğinin ilk defa kovuşturma aşamasında anlaşılması, Cumhuriyet savcısınca iddianame tanzim edilmeksizin iddianame yerine geçen belgeyle mahkemeye intikal etmesi üzerine dosyada uzlaştırma kapsamına giren bir suçun olması, kovuşturma aşamasında yasanın değişmesi sebebiyle suçun uzlaştırma kapsamına dâhil edilmesi durumlarında uzlaştırma yolu işletilir. (CMUY m.22/1)

Nitekim kovuşturma evresinde iken uzlaştırma kapsamına girmeyen suç ile ilgili olarak yargılama sürerken yürürlüğe giren bir yasa değişikliğiyle söz konusu suç uzlaştırmaya tabi hale gelmiş olabilir. Örneğin, 7188 sayılı yasayla daha önce uzlaştırmaya tabi olmayan suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (TCK m.165), güveni kötüye kullanma (TCK m.155) ve iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (TCK m.117/1, TCK m.119/1-c) suçları uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Bu suçlarla ilgili

²¹² Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-3.Kısım, <https://www.hukukihaber.net/uzlasma-ve-uzlastirma-uzerine-notlar-3-kisim-makale.5616.html> (ET. 22.02.2020)

olarak 7188 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile kovuşturma evresinde görülmekte olan davalarda mahkeme uzlaştırma usulünü uygulamak zorundadır. Yukarıda izah edilen şartların birinin ya da birkaçının gerçekleşmesi halinde mahkeme tarafından ilgili dosya uzlaştırma bürosuna gönderilerek büro numarası alır. Hâkim tarafından uygun görülen uzlaştırmaya konu suça yönelik belgeler de büroya gönderilecektir. Mahkeme gönderme ara kararında uzlaştırma işlemlerinin uygulanacağı kişileri ve uzlaştırma kapsamındaki suçları açıkça belirtecektir. (CMUY m.22/3) Mahkeme bunları açıkça belirtmezse büroda görevli olan Cumhuriyet savcısı eksikliklerin tamamlanmasını isteyebilir. (CMUY m.22/5) Yine gönderme kararına konu olan suçun uzlaştırma kapsamında olmaması durumunda Cumhuriyet savcısı ara kararının tekrar değerlendirilmesini mahkemeden isteyebilir. (CMUY m.22/6)

Soruşturma aşamasındaki uzlaştırma raporunun muhteviyatına, evrakların teslim edilmesine, uzlaştırmının süresine yönelik açıklamaların tamamı kovuşturma aşamasındaki uzlaştırma işlemleri için de geçerli olacaktır. Fakat burada raporu hâkim onaylamaktadır. Uzlaştırma raporunun onaylanması veya reddedilmesi sonrasında Cumhuriyet savcısı uzlaştırmacıya ödenmesi gereken ücreti takdir ettikten sonra mahkemeye göndermelidir.

Kovuşturma aşamasında da uzlaşmanın tatbik edileceği durumlarda, yapılan uzlaşma teklifi reddedilmiş olmasına rağmen hüküm verilinceye kadar taraflar arasında uzlaşmanın tesis edilmesi halinde taraflarca yönetmelikte belirtilen örneğe aykırı olmayan bir uzlaşma belgesi tanzim edilip mahkemeye sunabilir. Belgeyi irdeleyen hâkim yönetmelikte belirtilen kriterleri taşıyıp taşımadığını irdeleyecektir. (CMUY m.26)

Son olarak uzlaştırma müzakereleri esnasında yapılan açıklamaların herhangi bir kovuşturma veya davada delil olarak kullanılamayacağı açık bir şekilde hüküm altına alınmıştır. (CMK m.253/20) Ancak uzlaştırma müzakerelerinden önce dosyada yer alan ve müzakereler esnasında da açıklanan hususların kovuşturma aşamasında veya davada delil olarak kullanılmasında bir beis yoktur. (CMUY m.32/4)

9. UZLAŞTIRMANIN HUKUKSAL SONUÇLARI

Uzlaştırma, cezanın neticesini yok etmek ve buna karşılık taraflar arasında bir sulh tesis etmek gayesine yöneliktir. Üstlendiği bu gaye ışığında uzlaşma, hem ceza hukuku ile ceza muhakemesi hukuku hem de özel hukuk bakımından muhtelif neticeler meydana getirmektedir.²¹³

9.1. Soruşturma Aşamasındaki Sonuçları

Soruşturma aşamasında mağdur ile şüphelinin arasında uzlaşmanın tesis edilmesi halinde edimi tek seferde ifa eden şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir. Yeni delil ortaya çıkıp suçun hukuki niteliği değişmediği takdirde aynı fiilden ötürü kamu davası açılamaz.²¹⁴

İfa edilmesi ileri tarihe bırakılan, takside bağlanan veyahut süreklilik arz eden edimin bulunması halinde CMK m.171'deki koşullar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilir. Bu kararın verilmesinden sonra anlaşmaya varılan edimin ifa edilmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilir.

Taraflarca kararlaştırılan edimin ifa edilip edilmediği hususunun takibini uzlaştırma bürosu yapar ve erteleme süresince zamanaşımı durur. Taraflardan birine ilk uzlaşma teklifinin yapıldığı andan itibaren uzlaştırmanın neticelendiği ve en geç uzlaştırmacı tarafından tanzim edilen raporun uzlaştırma bürosuna teslim edildiği tarihe değin zamanaşımı durur. (CMUY m.34/1) Müzakerelere iştirak etmekten kaçınılması ya da taraflardan birinin müzakere sırasında uzlaştırmadan vazgeçtiğini söylemesi üzerine tanzim edilen raporun uzlaştırma bürosuna verilmesi ile zamanaşımı kaldığı noktadan işlemeye devam eder. (CMUY m.34/3)

Uzlaşmanın tesis edilememesi durumunda yeniden uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğinden şüpheli hakkında kamu davası açılacaktır. Uzlaştırmanın konusunu teşkil eden edim ifa edilmezse uzlaştırma raporu veyahut belgesi İİK m.38 gereğince ilam mahiyetine sahip belge olarak kabul edilecektir. (CMK m.253/19) Uzlaşmanın sağlanması durumunda soruşturmaya konu olan suç sebebiyle hukuk mahkemelerinde dava açılamayacağı ve açılan davalardan da vazgeçilmiş sayılacağı düzenlenmiştir.

²¹³ Yerdelen, E., 2018, s.203.

²¹⁴ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.811.

(CMUY m.7/6) Ancak mağdur suçun işlenmesinden sonra ve uzlaştırma işlemleri sonuçlanmadan önce şayet hukuk mahkemesinde tazminat davası açmışsa hukuk davasında vekili için yaptığı ödemeyi de müzakere aşamasında uzlaşma edimine dâhil edebilir.²¹⁵

Son olarak uzlaşma sonucunda verilen kararlara karşı CMK'da belirtilen kanun yolları açıktır. (CMK m.253/23)²¹⁶

9.2. Kovuşturma Aşamasındaki Sonuçları

Kovuşturma aşamasında taraflar arasında uzlaşmanın tesis edilmesi halinde edimi tek seferde ifa eden sanık hakkında kamu davasının düşürülmesine karar verilir. İfa edilmesi ileri tarihe bırakılan, taksitli bağlanan veya süreklilik arz eden edimin bulunması halinde CMK m.231'deki koşullar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Bu kararın verilmesinden sonra anlaşmaya varılan edimin sanık tarafından yerine getirilmesi halinde kamu davasının düşürülmesine karar verilir. Kararlaştırılan edim yerine getirilmezse hüküm açıklanır. Nitekim Yargıtay bir kararında, vaki raporda sanığın edimi taksitli bağlandığı halde, mahkeme tarafından uzlaştırma işleminin gerçekleştiğinden bahisle kamu davasının düşürülmesine karar verilmesini isabetli bulmamıştır.²¹⁷

Uzlaşmanın tesis edilememesi durumunda sanık hakkında yargılamaya devam olunarak sanığın suçu işlediğinin sabit olması halinde mahkûmiyet kararı verilecektir. Nitekim CMK'nın m.231/5 hükmü dikkate alındığında, uzlaşma kapsamına giren

²¹⁵ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.811.

²¹⁶ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.812.

²¹⁷ Bkz. Yargıtay 8. CD'nin 2018/11839 E., 2019/10750 K. sayılı ilamında "...uzlaştırmacı tarafından hükümlünün 2.000 Türk lirasını 15.06.2017 ve 15.07.2017 tarihlerinde olmak üzere iki taksit halinde müştekiye ödemesi şartıyla edimli olarak uzlaştıklarına ilişkin 02.06.2017 tarihli raporun dosyaya sunulduğu ve müşteki C.T.'nin 17.07.2018 tarihli dilekçesine göre hükümlünün edimini henüz ifa etmediği görülmekle;...edimin ifa tarihine kadar hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kararı verilmesi yerine yazılı şekilde kamu davasının düşürülmesine karar verilmesi yasaya aykırı görüldüğünden..." şeklinde bozulmasına karar vermiştir. Aynı doğrultuda bkz. Yargıtay 15. CD'nin 2019/1204 E., 2019/294 K. sayılı ilamında "...yargılamaya konu suçun uzlaştırma kapsamına alınması nedeniyle kovuşturma dosyasının uzlaştırma bürosuna gönderildiği, uzlaştırmacı tarafından sanığın 625,00 Türk lirasını 30.06.2018 tarihine kadar müştekiye ödemesi şartıyla edimli uzlaştıklarına ilişkin 17.01.2018 tarihli raporun dosyaya sunulduğu ve karar tarihinde sanığın edimini henüz ifa etmediği görülmekle;...edimin ifa tarihine kadar hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına kararı verilmesi yerine yazılı şekilde kamu davasının düşürülmesine karar verilmesinde isabet görülmediğinden..." şeklinde karar vermiştir.

suçlarda evleviyetle uzlaştırma işlemi tatbik edilecek, uzlaştırmanın olumsuz neticelenmesi ve sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi durumunda, koşulları bulunursa hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir.²¹⁸

Uzlaştırma müessesesi, ceza davaları bakımından önemli olduğu gibi hukuki davalar bakımından da önemi bulunmaktadır. Çünkü tarafların arasında ortaya çıkan cezai ihtilafların tabii sonucu olarak hukuki ihtilafları da gündeme gelmektedir.²¹⁹ Cumhuriyet savcısınca uzlaştırma raporunun tasdik edilmesiyle mağdur veyahut suçtan zarar gören suç ile meydana gelen tazminat alacağı hakkından feragat etmiş sayılır. Suç teşkil eden fiile karşı hukuk mahkemelerinde tazminat davası açılmaz ve daha evvel açılan davalardan da vazgeçmiş sayılır. Fakat uzlaştırma raporunda belirtilen edimin yerine getirilmesini isteme hakkı sürmektedir. Vazgeçilen zarar, maddi zarar ile birlikte manevi zararı da kapsamaktadır. Kararlaştırılan edim zararı tam olarak karşılayamazsa mağdur veya suçtan zarar gören geriye kalan kısma yönelik yeni bir dava açamayacağı gibi icra takibi de başlatamaz.²²⁰

Uzlaşmanın tesis edilmesi durumunda kamu davasının düşürülmesine karar verilerek yargılama bir mahkûmiyet kararı verilmeksizin neticeleneceğinden sanığın aleyhinde adli sicil kaydı oluşturmaz ve uzlaşmaya tabi olan suç yönünden de tekrerrü'e esas olmaz.²²¹

9.3. Delil Yasağı Durumu

Delil yasakları kavramı hem kanuna aykırı şekilde delil elde etme yasağını hem de bahse konu delilin duruşmada değerlendirilmesi yasaklarını kapsar.²²² Modern ceza muhakemesinin amacı maddi gerçeğin hukuk kuralları çerçevesinde yapılan araştırmalar ile ortaya çıkarılmasıdır. Başka bir deyişle maddi gerçeği araştırma ve ortaya çıkarma konusunda devletin haiz olduğu yetkiler sınırsız değildir. Maddi gerçek her ne pahasına olursa olsun araştırılır diye bir kural bulunmamaktadır.²²³

²¹⁸ Güngör, M., 2019, Ceza Yargılamasında Uzlaştırma, Ankara, Adalet Yayınevi, s.314-315.

²¹⁹ Bölükbaşı, 2017, s.50.

²²⁰ Yerdelen, E., 2018, s.213.

²²¹ Yerdelen, E., 2018, s.212-213.

²²² Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.540.

²²³ Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2019, s.538.

Kanun koyucu tarafından uzlaştırma müzakereleri esnasında yapılan açıklamaların herhangi bir soruşturma, kovuşturma veya davada delil olarak kullanılamayacağı açık bir şekilde hüküm altına alınmıştır. (CMK m.253/20) Kanun ile getirilen bu delil yasakları ile taraflar arasındaki tereddüt ve endişe giderilerek uzlaşmanın daha kolay yapılması ve tarafların uzlaştırma sırasında rahat davranmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Aksi durumda taraflar bu delillerin aleyhlerinde kullanılabileceği korkusuyla hareket ederek çoğu şeyi gizleyip konuşmayacak ve bu nedenle uzlaşmanın gerçekleşmesini imkânsız hale getirecek ve mağdur tarafın tatmin edilmesi bakımından kendisinden beklenen işlevin görülmesini engelleyecektir.²²⁴

Ancak uzlaştırma müzakerelerinden önce dosyada yer alan ve müzakereler esnasında da açıklanan hususların soruşturma, kovuşturma veya davada delil olarak kullanılmasında bir beis yoktur. (CMUY m.32/4)

²²⁴ Ünver, Y., Hakeri, H., 2019, s.710.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA UZLAŞTIRMA KURUMUNUN UYGULANABİLİRLİĞİNİN ARTIRILMASI İÇİN TAVSİYELER

1. GENEL OLARAK

İhtilafın giderilmesini klasik ceza hukukundan başka bir şekilde değerlendiren uzlaştırma kurumunun kabullenmesi güçtür. Uzlaştırma müessesesinin önceki kanuni düzenleme döneminde daha işlevsel bir yapıya sahip olduğunu ileri sürmek olası değildir. Zira 2015 yılında uzlaştırma ile neticelenen dosya sayısı 17.319 iken 2016 yılında bu sayının 7.817 olduğu görülmektedir.²²⁵ Nitekim 6763 sayılı yasa ve 7188 sayılı yasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte uzlaştırmaya tabi suçların kapsamı genişletilmiş ve uzlaştırma kurumu daha sistemli ve verimli hale gelmiştir. Yine aynı doğrultuda Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nın verilerine göre 2017 yılında Türkiye genelinde uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 223.469, uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı 55.061 iken 2018 yılında uzlaşma ile sonuçlanan dosya sayısı 208.014, uzlaşma sağlanamayan dosya sayısı ise 47.948 olduğu belirtilerek soruşturma dosyalarının önceki yasal düzenlemeye oranla başarıyla sonuçlanması daha da artmıştır.²²⁶ Bu bölümde uzlaştırma kurumunun işlevselliğini ve uygulanabilirliğinin arttırılması için tavsiyeler ele alınacaktır.

²²⁵ [https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20\(1\).pdf](https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20(1).pdf) (ET:26.02.2020)

²²⁶ Bkz. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/HaritaGoster/Harita1> (ET. 26.02.2020)

2. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN RUHUNDA BULUNAN ONARICI ADALET ANLAYIŞININ KAVRANMASI

Uzlaştırma kurumuna olan eğilimin başlıca sebebi mahkemelerde bulunan iş yükünün fazla olması gösterilmektedir.²²⁷ İlk defa 2005 yılında ceza adalet sistemimizde uygulanmaya başlayan uzlaştırma kurumunun yargının iş yükünü hafifletme açısından önemli bir yerinin olacağı, önceki yasal düzenleme döneminde uygulanan şahsi dava usulünün yerine getirilen bir müessese olduğu söylenmiştir. Uygulayıcılar uzlaştırma müessesesini her daim mahkemelerin iş yükünün azaltılmasını ve yargılamanın kısa sürede sonuçlanmasını tesis eden bir müessese olarak görmüşlerdir. Kanaatimizce uzlaştırma kurumunun salt iş yükünün azalmasını hedeflediğine dair bir bakış açısı doğru değildir. Uzlaştırma kurumu, ruhunda bulunan onarıcı adalet anlayışına dayanması nedeniyle salt mahkemelerin iş yükünün hafifletilmesini amaçlamasından ziyade bireyler arasındaki bozulan ilişkilerin düzeltilmesi ve birbirine kin güden tarafların sulh yoluyla ortak bir paydada buluşturularak toplum barışına hizmet etmeyi amaçlamalıdır.

Klasik ceza hukuku sisteminde devlet, yargılama sürecinde aktif bir role sahip olmakta ve bu sistemde failin cezalandırılmasına odaklanılmakta mağdur ise yargılama sürecinden dışlanmaktadır. Bu sistemin doğru olduğunu ileri sürenler kamu hukuku kollarından biri olan ceza hukukunda devletin ceza verme hakkını ve yetkisini bireylere bırakmaması gerektiğini, bu durumun devlete ait hâkimiyetin ayrılmayan bir parçasını oluşturduğunu ve ceza hukukunda fail ile mağdur arasında anlaşma yapılmasının kabul edilemeyeceğini savunmaktadır. Ceza hukukunda mağdur ve failin menfaatlerinin denk duruma getirilmesi değil de fail ile devlet arasındaki ilişkiden meydana gelen ceza verme yetkisinin ele alındığı düşüncesi hâkimdir.²²⁸ Ceza hukuku eğitiminin bu düşünceye dayalı bir şekilde ele alınması durumunda uzlaştırma müessesesinin özümsemesi ve kabullenmesi toplum açısından daha zor bir hal alır.

Birinci bölümde de izah edildiği gibi hem ihtilafın tarafı olan mağdur ile fail hem de uygulayıcılar uzlaştırma müessesesini onarıcı adalet mantalitesiyle değerlendirmelidir. Bu müessese mağdurun gereksinimlerini karşılaması açısından ceza

²²⁷ Şahin, C., 1998, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, SÜHFD, Prof. Dr. Süleyman Aslan'a Armağan, C.6, S. 1-2, s.221-229.

²²⁸ Önder, A., 1991, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul, Beta, s.27-28.

adalet sisteminde önemli bir yere sahiptir. Onarıcı adalet sistemi, tazmin edici ile cezalandırıcı adalet sistemlerine oranla adaleti gerçek anlamda sağlayan ve taraflar açısından daha memnuniyet verici sonuçlar meydana getiren bir sistemdir. Failin sergilediği haksız fiile karşı sadece ceza verilmesini kabul eden bir düşüncede ceza toplumu savunmaya yarayan bir araçtır. Diğer bir ifadeyle ceza, bu düşüncede toplum hayatını imkânlı kılan bir vasıta²²⁹. Ancak araştırmalar, onarıcı adalet sisteminde sürece aktif bir şekilde iştirak eden tarafların, aralarındaki uyuşmazlığı karşılıklı olarak müzakere ettikten sonra ortaya çıkan ve hür iradelerinin ürünü olan anlaşmayı daha hakkaniyetli bulduklarını göstermektedir. Nitekim mağdur, salt faile ceza verilmesini öngören bir sistemin içerisinde adaletin gerçek anlamda tecelli ettiğini hissedememektedir.

Uzlaştırma sürecine iştirak eden mağdur, fail ve uygulayıcılar tarafından onarıcı adaletin açıklanan işlevlerinin önemsenmemesi bu kurumun işlevselliğinin artmasını engellemektedir. Dolayısıyla taraflarla doğrudan iletişim kuran özellikle uzlaştırmacılar ve bunun yanında Cumhuriyet savcısı, hâkim ve avukat gibi uygulayıcılara da uzlaştırma kurumunun mantalitesini kavranması amacı doğrultusunda eğitim verilmesi gerekmektedir.

Nitekim tarafların uzlaştırma kurumunun mahiyetini ve önemini içselleştirmemesi, kurumun gelişmesini engellemektedir. Dolayısıyla taraflara onarıcı adalet düşüncesine dayanan uzlaştırma kurumunun öneminin aktarılması gerekmektedir. Ayrıca yazılı ve görsel medyada, özellikle televizyonda ve internette uzlaştırma konusunda halkı bilgilendirecek eğitim programları yayınlanmalıdır. Kişilerin uzlaştırmayla ne olduğunu bilmeden uzlaştırmaya başvurmayı kabul etmesi beklenemez.²³⁰

Uzlaştırma kurumu, ceza adalet sisteminden tamamen bağımsık ve ayrık değildir. Bu nedenle uzlaştırmada tarafların adalet ve adaletin yerine gelme sürecine olan güven duygusunu sarsacak uygulama ve davranışlardan kaçınılmalıdır.²³¹

²²⁹ Centel, N., 2001, Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, Prof. Dr. Tufan Yüce'ye Armağan, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, s.370.

²³⁰ Özbek, M, 2005, s.321.

²³¹ Erdem&Eser&Özşahinli, 2017, s.21.

3. UZLAŞTIRMAYA TABİ SUÇLARIN KAPSAMININ GENİŞLETİLMESİ

Şikayete bağlı olan suçların uzlaştırmaya tabi olması yeni kanuni düzenlemelerde de korunmuştur. Ancak salt şikayete tabi olan suçların uzlaştırma kapsamında olması uzlaştırma müessesesinin temelinde yatan mantığa uygun düşmemektedir. Katalog kapsamında sayılan suçlara 6763 sayılı kanun ile Tehdit (TCK m.106/1-1. Cümle), Hırsızlık (TCK m.141) ve Dolandırıcılık (TCK m.157) suçları, 7188 sayılı kanun ile de Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi (TCK m.165), İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (TCK m.117/1, m.119/1-c), Güveni Kötüye Kullanma (TCK m.155) suçlarının da dâhil edilmesi müspet bir gelişme olmakla beraber yeterli olmadığı ve kanaatimizce ilave edilmesi gereken başka suçlar da bulunmaktadır. Örneğin: TCK m.243'te yer alan Bilişim Sistemine Girme, TCK m.163'te yer alan Karşılıksız Yararlanma, TCK m.97/1'de düzenlenmiş olan Terk ve TCK m.98/1'de yer alan Yardım veya Bildirim Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi suçları uzlaştırmaya tabi hale getirilebilir. Benzer şekilde TCK m.245'te düzenlenmiş olan Banka ve Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması suçu da uzlaştırma kapsamındaki suçlara ilave edilebilir.²³²

Doktrinde Kasten Yaralama suçunun altsoya, üstsoya, eşe ve kardeşe karşı işlenmesi hali ile Kötü Muamele (TCK m.232) suçlarının da uzlaştırma kapsamına alınması gerektiğini savunan görüşler bulunmaktadır.²³³ Ancak ülkemizin de 11.05.2011 tarihinde İstanbul'da imzalayarak taraf olduğu Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 48. maddesinde düzenlenen *"Taraflar, işbu sözleşme kapsamındaki her türlü şiddete ilişkin olarak arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil olmak üzere zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır."* şeklindeki hükmünden de anlaşılacağı üzere aile içi şiddetin bir tezahürü olan kasten yaralama suçunun altsoya, üstsoya, eşe ve kardeşe karşı işlenmesi hali ile kötü muamele suçlarının uzlaştırma kapsamına alınması önünde engel teşkil ettiği açık bir şekilde görülmektedir.²³⁴

²³²Şahin, M., E., Yemenici, K., 2018, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, ERÜHFD, C. XIII, S.1, s.469. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/475499> (ET. 12.04.2020)

²³³ Apaydın, C., 2017, s.19.

²³⁴ Bkz. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf> (ET. 12.04.2020)

5560 sayılı yasada yer alan etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı suçlarda uzlaştırma yolunun işletilemeyeceği yönündeki düzeltme de isabetli bir düzenleme değildi. Bu düzenlemenin öngörülme nedeni uzlaştırma ve etkin pişmanlık müessesesinin aynı yapıda olduğu ve benzer amacın gerçekleştirilmesini sağladığı hususundaki yanlış anlayıştı. Doğrusu uzlaştırma ile etkin pişmanlık kurumlarının benzeyen tarafları olsa da esasında birbirinden ayrı iki düzenlemedir. Zira etkin pişmanlık tazmin edici adalet anlayışının bir ürünü olmakta iken uzlaştırma onarıcı adalet anlayışının bir ürünüdür. Bununla birlikte uzlaştırma kurumunun sık uygulandığı ve olumlu neticelerin alındığı mala zarar verme, hırsızlık, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık gibi etkin pişmanlık hükümlerine tabi olan suçları uzlaşma kapsamından çıkaran düzenlemenin bulunması bu suçlarda uzlaştırmanın uygulanmasını engellemekteydi. 6763 sayılı yasa sayesinde etkin pişmanlık hükümlerine tabi olan suçlara da uzlaştırmanın uygulanabilmesinin önünün açılması kurumdan beklenen yararın büyük oranda hayata geçmesini sağlayacaktır.

Yasal düzenlemede uzlaştırma kapsamında olan suçlar tayin edilirken kanaatimizce suç odaklı bir anlayıştan yola çıkılmıştır. Fakat salt böyle bir anlayıştan değil de taraflar arasındaki ilişkilerin de değerlendirildiği bir anlayışla uzlaştırma kapsamına giren ve girmeyen suçların tayin edilmesi daha yerinde olacaktır. Sonuç olarak suçların niteliği önemli olmakla birlikte mağdur ile faile olan etkisi ve bu kişilerin arasındaki ilişkiler de dikkate alınarak uzlaştırma kapsamına dâhil edilecek suçların belirlenmesi uygun olacaktır.

4. UZLAŞTIRMA KURUMUNUN YAPISINDAKİ SORUNLAR VE MEVZUATTAKİ YETERSİZLİK

Ceza adalet sistemimizde 2005 yılından bu yana tatbik edilmeye başlayan uzlaştırma kurumu kendisinden beklenen yararı büyük oranda yerine getiremeyen randımsız bir kurum olarak mevcudiyetini sürdürmüştür. Fakat 6763 sayılı yasa ile alternatif uyuşmazlık yöntemlerinin aktif bir şekilde uygulanmasını tesis etme, bu yöntemlerin uygulanmasının takibini yapma ve meydana gelen sorunların sebeplerini araştırıp çözüm önerisi bulma, uzlaştırmacıların eğitimi ve sınavlarına yönelik usulü ile esasını belirleme, uzlaştırmacıların sicile kabul edilmesi ya da sicilden çıkarılması

hususlarında kararı verme, görev alanına giren istatistikleri derleme vs. gibi görevleri olan ve uzlaştırma kurumunu daha randımanlı bir kurum haline getirmeyi hedefleyen Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı oluşturulmuştur.²³⁵

Yine her Cumhuriyet başsavcılığında bir uzlaştırma bürosunun oluşturulması ve yeterince Cumhuriyet savcısının bu büroda görevlendirilmesine dair düzenleme de 6763 sayılı yasanın getirdiği ve uzlaştırma kurumunu daha sistemli ve işlevsel hale getirmiştir. Bu düzenlemeyle eğitim alarak ihtisaslaşan uzlaştırmacıların kontrolünde uzlaştırma sürecinin yürütülmesi kurumun ileri seviyelere taşınması ve başarılı bir netice alınması açısından önemli bir kazanım olmakla birlikte uzlaştırmacıların memur veya sözleşmeli olarak istihdam edilmesi de öngörülebilir.

Yine uygulamada terfi dönemi içerisinde Cumhuriyet savcısınca verilen uzlaştırma bürosuna gönderme kararlarının terfiye herhangi bir olumlu etkisinin olmaması Cumhuriyet savcılarının bu kararları verirken ihtimam göstermemelerine sebebiyet vermektedir. Nitekim Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunun 04.12.2019 tarih ve 532/Terfi sayılı kararı ile "İş Cetvelleri, Sicil Fişleri ve Başarı Bildirim Formları" konulu (1) No'lu Genelge'nin 10 uncu maddesi uyarınca uzlaştırma bürosuna gönderme kararlarının hem gelen işten hem de çıkan işten sayılmasının hüküm altına alınması, Cumhuriyet savcılarının uzlaştırma kurumuna önem vermesini ve bunun neticesinde verilecek uzlaştırma bürosuna gönderme kararlarına daha fazla özen göstermesini sağlayacaktır.²³⁶

Uzlaştırma kurumunun yasal dayanağı olan CMK'nın 253. maddesinin toplamda yirmi beş fıkradan oluşması her ne kadar detaylı bir şekilde düzenlendiği izlenimini verse de kanaatimizce henüz birçok konunun yasal dayanağa kavuşturulmaması nedeniyle yeterli değildir. Nitekim uzlaştırma kurumunun yönetmelikte kanunda değinilmeyen hususları dahi kapsayacak şekilde düzenlenmiş olmasının Anayasa'nın 124/1. madde hükmüne aykırılık teşkil ettiği ve buna ilişkin düzenlemelerin yasada belirtilmesi kanaatimizce mecburidir. Örneğin, Yönetmeliğin "Uzlaşma Belgesi" başlıklı 26. maddesinin dayanağı olarak CMK'nın m.253/25'in gösterilmesi mümkün değildir. Zira CMK m.253/25'te yönetmelikte düzenlenmesi gereken hususlar tahdidi

²³⁵ Bkz. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/hakkimizda> (ET.03.03.2020)

²³⁶ Bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/kamu-davasinin-acilmasinin-ertelenmesi-kararlari-ile-uzlastirma-burosuna-gonderme-kararlarinin-cikan-isten-sayilmasi> (ET. 10.03.2020)

olarak sayılmış ve mahkemece uzlaştırmaya ilişkin bir yetkinin düzenlenebileceğini öngören bir kanuni dayanağı yer verilmemiştir.²³⁷

²³⁷ Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-3, s.1.

SONUÇ

Ceza yargılamalarının makul süre içerisinde neticelenmemesi usul ekonomisi ilkesine aykırı düşmekte ve adil yargılanma hakkının zedelenmesine de sebebiyet vermektedir. Uzlaştırma müessesesi, TCK ve CMK ile hukuk sitemimize girmiş ve 6763 sayılı kanun ile radikal değişiklikler gerçekleştirilerek önceki yasal düzenleme dönemine oranla daha ileri seviyeye taşınmış ve ceza hukuku sistemimizde aktif olarak uygulanmaya başlanmıştır. 6763 sayılı yasa ile getirilen köklü değişikliklere göre uzlaştırma kapsamına giren katalog suçların kapsamı genişletilmiş, etkin pişmanlığın uygulandığı şikayete bağlı suçlar uzlaşma kapsamına alınmış, Cumhuriyet savcısı ile adli kolluğun elinden uzlaştırma teklifinde bulunma yetkisi alınarak uzlaştırmacılara verilmiştir. Yine soruşturma veya kovuşturma dosyalarının uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesi maksadıyla uzlaştırma bürosuna gönderilebilmesi için kamu davasının açılmasında aranan yeterli şüphenin bulunması gerekmektedir. Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaştırma bürosuna gönderilen dosyanın irdelenmesi neticesinde ilgili dosyanın uzlaştırmaya tabi olduğunun görülmesi üzerine Daire Başkanlığınca belirlenen listeden uzlaştırmacı görevlendirilecektir. Böylelikle uzlaştırma müessesesi daha sistematik ve randımanlı hale getirilmiştir. Nitekim son olarak 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Kanun ile Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi, Güveni Kötüye Kullanma ile İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali suçları da uzlaştırma kapsamına alınarak genişletilmiştir.

Uzlaştırma kurumuyla hafif suçların kural olarak soruşturma aşamasında uzlaştırmayla neticelendirilerek mahkemeye intikal etmemesi ve uzun süren yargılamaların kısaltılması hedeflenmektedir. Böylelikle kanun koyucu hedeflediği gibi uzlaştırma müessesesi ile yargının iş yükünün hafifletilmesi sağlanmakta ve buradan elde edilen mali kaynak, emek ve zamanın ise toplum nezdinde daha ehemmiyetli kabul edilen ve kamu düzenini daha fazla bozan nitelikli suçlara ayrılması sağlanarak dosya sayısı hafifleyen mahkemelerin bu davaları daha kısa süre içerisinde nihayete erdirmeleri hedeflenmektedir. Bununla birlikte uzlaştırmaya tabi suçların işlenmesiyle bozulan kamu düzeninin kısa süre zarfında tekrar inşa edilmesi uzlaştırma müessesesinin bir diğer gayesini oluşturmaktadır.

Nitekim uzlaştırma kurumu ile salt adliyelerdeki iş yükünün azaltılmasının hedeflendiğine dair bir bakış açısı da isabetli değildir. Zira uzlaştırma müessesesi onarıcı adalet anlayışını ruhunda barındıran ve fail ile mağdur merkezine alan bir kurum olarak değerlendirilmelidir. Burada asıl olan adliyelerin iş yükünün azaltılmasından ziyade mağdurda meydana gelen zararın ivedi bir şekilde giderilmesi, faile yeni bir fırsat tanınması ve toplum barışının inşa edilerek korunmasıdır.

Yasa koyucunun uzlaştırma raporuna bağladığı hukuki sonuçlar ile uzlaştırma müessesesinin maddi hukuka ve usul hukukuna ilişkin sonuçları nazara alındığında uzlaştırma uygulaması ihtilafı nihayete erdiren bir anlaşmadır. Tarafların arasında anlaşmanın sağlanması halinde ilerleyen aşamalarda bu uyuşmazlığı taraflar herhangi bir sebeple hukuk mahkemelerinde de davaya konu edememektedir. Bu kadar ehemmiyetli sonuçları bulunan bu müessesenin her safhasının ve tarafların üzerine düşen yükümlülüklerin tereddüte mahal vermeyecek bir şekilde kanuni düzenlemede belirtilmesi ve buna dair düzenlemelerin yönetmelik veya içtihatlar ile czme kavuşturulması beklenilmemelidir. Bu itibarla uzlaştırma kurumunun işlevselliğinin artırılmasını sağlayacak daha kapsamlı, ayrıntılı ve yönetmelik hükümlerini de kapsayacak bir kanun ile düzenlenmesi kanaatimizce kurumun uygulama kapasitesini olumlu yönde etkileyecektir.

Kanaatimizce son olarak uzlaştırma kurumu hakkında uzlaştırmanın ehemmiyetini, yararlarını ihtilafın tarafı olup olmadığına bakılmaksızın herkes tarafından bilinmesine aracı olacak televizyon, internet, gazete gibi yazılı ve görsel basında toplumu bilgilendirecek ve teşvik edecek eğitim programları yayınlanmalıdır. Zira bu müessesenin, istenilen düzeyde olması ve arzu edilen amacın hayata geçmesini sağlamak için önemi ve faydalarının toplum tarafından bilinmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Akıncı Sokullu, F., 2010, Kriminoloji, 7.Baskı, İstanbul, Beta Basım.

Bakıcı, S., 2007, 5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuk Genel Hükümleri, Ankara, Adalet Yayınevi.

Centel, N., 2001, Cezanın Amacı ve Belirlenmesi, Prof. Dr. Tufan Yüce'ye Armağan, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını.

Centel, N., Zafer, H., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 16. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık.

Çetintürk, E., 2017, Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1.Baskı, Ankara.

Erdem, M. R., Eser, F., Özşahinli, P. P., 2017, 100 Soruda Uzlaşma, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.

Erdem, M., R., Öztürk, B., 2008, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Gültekin, Ö., 2011, Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi, Ankara.

Güngör, D., 2009, 5237 ve 5271 Sayılı Kanunlar Işığında Şikayet Kurumu, Yetkin Yayınları.

Güngör, M., 2019, Ceza Yargılamasında Uzlaştırma, Ankara, Adalet Yayınevi.

Hatipoğlu, M., Parlar, A., 2008, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Yorumu ve İlgili Mevzuat, Ankara, Yayın Matbaacılık.

Ildır, G., 2003, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara.

Ildır, G., 2005, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü ve Hak Arama Özgürlüğü, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara.

Jahic, G., Yeşiladalı, B.(der), 2008, Onarıcı Adalet Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, 1. Baskı, İstanbul, Maraton Dizgievi.

Kaymaz, S., Gökcan, H., H., 2007, Uzlaşma ve Önödeme, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Koçyiğit, İ., Bulut, A., 2019, Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk, 1. Baskı, Ankara, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını.

- Kunter, N., Yenisey, F., 2005, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku Özet Kitap, İstanbul, Arıkan Yayıncılık.
- Kunter, N., Yenisey, F., Nuhoglu, A., 2008, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 16. Baskı, İstanbul.
- Önder, A., 1991, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1, İstanbul, Beta.
- Özbek, M., 2005, Çağdaş Ceza Adalet Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul, Arıkan.
- Özbek, M.S., Cüni, O., Özcan, M.(Ed), 2018, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, 1.Baskı, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları.
- Özbek, V., Ö., 1999, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Ankara, Seçkin.
- Özbek, V., Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., Tepe, İ., 2017, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara.
- Özbek, V., Ö., Doğan, K., Bacaksız, P., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Özgenç, İ., 2005, Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler), Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Öztürk, B.(Ed), 2009, Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu, Ankara: Seçkin Yayıncılık, İnceoğlu A., A., Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Mevcut ve Olası Sorunları ile Uzlaşma Kurumu.
- Öztürk, B., 2013, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Sezer, A., 2010, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Ankara, Adalet Yayınevi.
- Soyaslan, D., 2010, Ceza Muhakemesi Hukuku, Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Şahin, C., 1998, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, SÜHFD, Prof. Dr. Süleyman Aslan'a Armağan, C.6, S. 1-2.
- Şahin, C., Göktürk, N., 2016, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Ünver, Y., Hakeri, H., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi

Yaşar, O., 2009, Uygulamalı Ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, Üçüncü Cilt, Ankara.

Yenisey, F., 2005, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, İstanbul.

Yenisey, F., Nuhoğlu, A., 2019, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, E., 2010, Hukuk Sözlüğü 4.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları.

SÜRELİ YAYINLAR

- Akcan, A., F., 2015, Ceza Hukukunda Mağdurun Korunmasına Yönelik Düzenlemeler, Prof. Dr.Hakan Pekcanitez'e Armağan, DEÜHFD, C.16, Özel Sayı 2014.
- Albayrak, M., 2007, Son Düzenlemeler Işığında Uzlaşma Kurumu Üzerine Düşünceler, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Yıl 2, S.10.
- Apaydın, C., 2017, Ceza Hukukunda Uzlaştırma, İstanbul Anadolu Adliyesi Dergisi, Sayı 11.
- Bahadır, U., 2015, Ceza Muhakemesi Kanununun 253/4'üncü Maddesi Gereğince Çocuklara Yapılacak Uzlaşma Teklifinde Uygulanan Usulün Anayasa ve Milletlerarası Sözleşmelere Aykırılık Sorunu, Adalet Dergisi, S.51.
- Bölükbaşı, H., H., 2017, *6763 Sayılı Kanun ile Değişen Uzlaşma Hükümleri*, İstanbul Adliyesi Dergisi, Yıl 4, S.9.
- Doğan, F., K., 2011, Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı (TBBD 2011/95, s. 197-234).
- Kaplan, M., 2015, Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları, AkÜHFD, C.5.
- Nuhoğlu, A., 2010, Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1.
- Özbek, M. (2005b). Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (54/3).
- Özbek, M., 2007, Ceza Muhakemesi Kanunda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları, AÜHFD, C.56, S.4.
- Öztürk, Y.(akt), 2010, Uygulayıcı Bakışıyla Uzlaşma, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1.
- Tanrısever, S., 2007, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arbuluculuk, Makalelerim (2006), Ankara.
- Yavuz, H., A., 2015, Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu (TAAD 2015/23, s. 85-115).
- Zafer, H., 2003, Suçtan Zarar Gören Küçüklerin Türk Ceza Muhakemesinde Hakları, Maltepe Üniversitesi HFD.

DİĞER YAYINLAR

Aladağ, C., Ceza Hukukumuzda Yeni Bir Kavram: Uzlaşma s.1. (www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/188.doc) (ET. 06.02.2020)

Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı
http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf
(ET.13.02.2020)

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı, IV. Ceza Adaletinin Arabuluculukla İlgili Çalışmaları, 10.

http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/1982019151705tavsiye_kararlari.pdf
(ET.16.02.2020)

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=uzla%C5%9Fma%20aray%C4%B1%C5%9F%C4%B1>
(ET.22.01.2020)

<https://sozluk.gov.tr/?kelime=TARAFSIZ> (ET.16.02.2020)

<https://www.cnnturk.com/turkiye/uzlastirma-rekor-kirdi> (ET. 23.01.2020)

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/181220181406062017.pdf>
(ET.02.02.2020)

[http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20\(1\).pdf](http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20(1).pdf) (ET.02.02.2020)

<http://www.adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/istatistikler/index.html> (ET.02.02.2020)

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
<https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf> (ET. 12.04.2020)

Şahin, M., E., Yemenici, K., 2018, 6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, ERÜHFD, C. XIII, S.1, s.469.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/475499> (ET. 12.04.2020)

Şen, E., Arabulucunun ve Uzlastırmacının Hukuki Statüsü, s.1.
<https://www.hukukihaber.net/arabulucunun-ve-uzlastirmacinin-hukuki-statusu-makale,5940.html> (ET. 13.02.2020)

Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-1, s.1.
<https://www.hukukihaber.net/uzlasma-ve-uzlastirma-uzerine-notlar-1-makale,5607.html>
(ET.26.02.2020)

Şen, E., Uzlaşma ve Uzlaştırma Üzerine Notlar-3.Kısım,
<https://www.hukukihaber.net/uzlasma-ve-uzlastirma-uzerine-notlar-3-kisim-makale,5616.html> (ET. 22.02.2020)

Uğur, H., 2007, Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine, TBB Dergisi, S.73, s.267.
<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/arama?d1=0&d2=0&s=73&k=0&w=> (ET.10.04.2020)

Uzlaşma Kurumunun Etkinliğinin Artırılması Seminer Notları, Türkiye Adalet Akademisi, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, 2016, Ankara.

Yenidünya, A. C., Son Düzenlemeler Işığında Uzlaştırma Kurumu, s.1.
<https://www.hukukihaber.net/son-duzenlemeler-isiginda-uzlastirma-kurumu-cmkm253-255-makale,5087.html> (ET. 08.02.2020)

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/30122019134620e%C4%9Fitim%20kurulu%C5%9Flar%C4%B1%20listesi%20%C5%9EABLON%20pdf%2059.pdf> (ET. 14.02.2020)

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112018110855Egitim%20Konular%C4%B1%20i%C3%A7in%20TIKLAYINIZ.pdf> (ET. 16.02.2020)

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2222019094409Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%C4%B1%20Giderleri%20ile%20Uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20Evrak%C4%B1n%C4%B1n%20Teslimi.pdf> (ET. 15.02.2020)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170623-7.htm> (ET.15.02.2020)

[http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20\(1\).pdf](http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20(1).pdf) (ET.15.02.2020)

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/kamu-davasinin-acilmasinin-ertelenmesi-kararlari-ile-uzlastirma-burosuna-gonderme-kararlarinin-cikan-isten-sayilmasi> (ET. 10.03.2020)

<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/adana/engelli-ahmetin-hayali-uzlasma-ile-gerceklesti-12603679> (ET.18.02.2020)

<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/izmir/menemen/tartistigi-doktorla-ozur-ve-cikolata-ikramiyla-41056591> (ET.19.02.2020)

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200209-10.htm> (ET.22.02.2020)

<https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkunlarno=204725&pkannunnumarasi=6763> (ET. 19.04.2020)

<http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/HaritaGoster/Harita1> (ET. 26.02.2020)

[https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20\(1\).pdf](https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/18220191539092018%20uzla%C5%9Ft%C4%B1rma%20istatistik%20(1).pdf) (ET:26.02.2020)

